

**ANAMUR MÜZESİ'DEN BİR
GRUP PİŞMİŞ TOPRAK KANDİL**

Yusuf TOPRAK

**Yüksek Lisans Tezi
Arkeoloji Anabilim Dalı
Doç. Dr. Korkmaz MERAL
2018
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI**

Yusuf TOPRAK

ANAMUR MÜZESİ'DEN BİR GRUP PIŞMIŞ TOPRAK KANDİL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Korkmaz MERAL**

ERZURUM – 2018

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

30/04/2018

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "ANAMUR MÜZESİ'NDEKİ ROMA DÖNEMİ PIŞMIŞ TOPRAK KANDİLLERİ " adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin basılı ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☒ Tezimim 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

30.04.2018

Yusuf TOPRAK

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Korkmaz MERAL danışmanlığında, Yusuf TOPRAK tarafından hazırlanan bu çalışma 30 / 04 / 2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Arkeoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Korkmaz MERAL

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Ü. Hasan KASAPOĞLU

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Ü. Ersin ÇELİKBAŞ

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
HARİTALAR DİZİNİ	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	VIII
ÇİZİMLER DİZİNİ.....	IX
RESİMLER DİZİNİ	X
ÖNSÖZ.....	XII
GİRİŞ	1
I. AMAÇ, KAPSAM VE YÖNTEM.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ANAMUR COĞRAFYASI VE TARİHİ

1.1. ANAMUR COĞRAFYASI.....	4
1.2. ANAMUR TARİHİ.....	4

İKİNCİ BÖLÜM

ANAMUR MÜZESİ

2.1. ANAMUR MÜZESİ TARİHÇESİ	9
------------------------------------	---

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNSANLIK TARİHİNDEKİ AYDINLATMA ARAÇLARI

3.1. MEŞALE	11
3.2. MUM	12
3.3. KANDİL.....	14
3.3.1. Kandilin Tanımı	14
3.3.2. Kandilin Kökeni ve Gelişimi.....	15
3.3.3. Kandilin Bölümleri.....	18
3.3.4. Kandilin Yapım Teknikleri.....	20
3.3.4.1. Elde Şekillendirme.....	20
3.3.4.2. Çarkta Şekillendirme	20

3.3.4.3. Kalıpta Şekillendirme	21
3.3.5. Kandilin Kullanım Alanları	23
3.3.6. Kandil Taşıyıcıları	25
3.3.6.1. Candelabrum	25
3.3.6.2. Laterna	26
3.3.6.3. Lykhnoukhoi	27

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANAMUR MÜZESİ'NDEKİ BİR GRUP DONEMİ PİŞMİŞ TOPRAK KANDİL

4.1. U BURUNLU KANDİLLER	28
4.2. VOLÜTLÜ KANDİLLER	29
4.3. KISA BURUNLU KANDİLLER	30
4.4. KANAL BURUNLU KANDİLLER	31
4.5. GÖVDEDEN UZAYAN BURUNLU KANDİLLER	32
4.6. OVAL UZUN BURUNLU KANDİLLER	33
4.7. YUVARLAK UZUN BURUNLU KANDİLLER	34

BEŞİNCİ BÖLÜM

ANAMUR MÜZESİ KANDİLLERİNDE GÖRÜLEN BEZEMELER ve SEMBOLLER

5.1. BEZEMELER	36
5.1.1. Diskus Bezemeleri	36
5.1.1.1. İnsan (Sporcu) Figürleri	36
5.1.1.2. Hayvan Figürlü Sahneler	37
5.1.1.2.1. Horoz	37
5.1.1.2.2. Leopar	38
5.1.1.2.3. Köpek	38
5.1.2. Omuz Bezemeleri	39
5.1.2.1. Çizgi Kümeleri	39
5.1.2.2. Nokta Dizileri	39
5.1.2.3. Asma Motifi	40
5.1.2.4. Halka Motifi	40

5.2. SEMBOLLER	41
5.2.1. Haç Sembolü	41
 DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	42
KAYNAKÇA	44
KATALOG	50
EKLER.....	69
EK 1. HARİTALAR.....	69
EK 2. ÇİZİMLER.....	71
EK 3. RESİMLER.....	86
ÖZGEÇMİŞ.....	103

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANAMUR MÜZESİ'NDEN BİR GRUP PİŞMİŞ TOPRAK KANDİL

Yusuf TOPRAK

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Korkmaz MERAL

2018, 103 sayfa

Jüri: Doç. Dr. Korkmaz MERAL

Dr. Öğr. Ü. Ersin ÇELİKBAŞ

Dr. Öğr. Ü. Hasan KASAPOĞLU

Zengin bir tarihi geçmişi olan Mersin yöresi, pek çok höyük ve eski iskân yerine sahiptir. Bölgede yapılan çok sayıda bilimsel kazıdan elde edilen eserler, 1990-1992 yılları içerisinde Anamur Müzesi'nde sergilenmeye başlanmış, zaman içerisinde ihtiyacı karşılayamayan müze binası, defalarca genişletilmiş ve günümüzde halen depoda muhafaza edilmekte olan çok sayıda tarihi esere sahiptir. Anamur ya da civarından ele geçtiğini düşündüğümüz, MS 1.-6. yüzyıllar arasına tarihlendirdiğimiz çalışmamıza konu 29 kandil de çeşitli yıllarda müzeye satın alma yoluyla kazandırılarak, günümüze kadar müze deposunda muhafaza edilmiş, bunlara dair herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Tezin amacı; eserlerin daha önce çalışılmamış olması nedeni ile buluntu yeri, tarihi ve özellikleri konusunda herhangi bir bilginin olmaması; bu malzemelerin bir kataloğunun çıkarılmasıyla, daha sonraki yıllarda yapılacak çalışmalara da katkı sağlayacağı düşüncemizdir.

Çalışmamızda öncelikle kandillerin tipoloji oluşturulmuş, aynı döneme tarihlenen diğer örneklerle karşılaştırılarak tarihlendirmeleri yapılmıştır.

Sonuç olarak; Anamur ya da yakın çevresinden ele geçirilerek satın alma yoluyla müzeye kazandırılan bu kandillerin yakın bölgelerle olan etkileşimi saptanarak, kentin bu bölgelerle olan sosyokültürel ve sosyoekonomik ilişkileri saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aydınlatma Araçları, Kandil, Anamur Müzesi

ABSTRACT**A GROUP TERRACOTTA CANDLE FROM ANAMUR MUSEUM****Yusuf TOPRAK****Advisor: Assoc. Prof. Dr. Korkmaz MERAL****2018, Page: 103****Jury: Assoc. Prof. Dr. Korkmaz MERAL****Assist. Prof. Dr. Ersin ÇELİKBAŞ****Assist. Prof. Dr. Hasan KASAPOĞLU**

Mersin region, which has a rich historical background, has many mounds and old settlements. The museum building, which was started to be exhibited in the Anamur Museum in 1990-1992 and which can not meet its needs over time, has been expanded many times and has many historical buildings which are still being kept in the depot. We thought that it was taken from Anamur or its vicinity, MS 1-6. The work that we have dated between the centuries has been preserved in museum warehouses up to date, with 29 lanterns being acquired through various purchases in the museum and no work has been done on them. The aim of the thesis; the absence of any knowledge of the location, history and features of the artifacts; By removing a catalog of these materials, we think that it will contribute to the work to be done in the following years.

In our study, firstly typologies of candles were formed and compared with the other samples dated to the same date and dates were made.

As a result; These candles, which were seized from Anamur or its immediate surroundings and acquired through the purchase, were identified and the sociocultural and socioeconomic relations of the city with these regions were determined.

Keywords: Lighting Instruments, Candle, Anamur Museum

KISALTMALAR DİZİNİ

Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
Çiz.	: Çizim
Cm	: Santimetre
Ek.	: Ekler
Env. No	: Envanter Numarası
K	: Katalog Numarası
Kat No	: Katalog Numarası
Km	: Kilometre
Lev.	: Levha
m	: Metre
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
No	: Numara
Pl	: Plate
Res.	: Resim
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa Numarası
Taf.	: Tafel
vb.	: Ve Benzeri
Vol.	: Cilt
yy	: Yüzyıl

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1a. Mersin bölgesi ve Yerleşim Alanları	69
Harita 1b. Anamur Yerleşimi ve Komşu Bölgeler	69
Harita 2. Anemurium Antik Kent Planı	70

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Kandil ve Bölümleri	18
Şekil 3.2. Kandil Üretinin Yöntemleri	22

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 1.	K1 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	71
Çizim 2.	K2 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	71
Çizim 3.	K3 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	72
Çizim 4.	K4 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	72
Çizim 5.	K5 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	73
Çizim 6.	K6 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	73
Çizim 7.	K7 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	74
Çizim 8.	K8 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	74
Çizim 9.	K9 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	75
Çizim 10.	K10 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	75
Çizim 11.	K11 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	76
Çizim 12.	K12 üst ve yan görünüş çizim.....	76
Çizim 13.	K13 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	77
Çizim 14.	K14 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	77
Çizim 15.	K15 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	78
Çizim 16.	K16 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	78
Çizim 17.	K17 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	79
Çizim 18.	K18 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	79
Çizim 19.	K19 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	80
Çizim 20.	K20 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	80
Çizim 21.	K21 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	81
Çizim 22.	K22 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	81
Çizim 23.	K23 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	82
Çizim 24.	K24 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	82
Çizim 25.	K25 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	83
Çizim 26.	K26 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	83
Çizim 27.	K27 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	84
Çizim 28.	K28 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	84
Çizim 29.	K29 Üst ve Yan Görünüş Çizimi	85

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. K1 Üstten ve Yandan Görünüş	86
Resim 2. K2 Üstten ve Yandan Görünüş	86
Resim 3. K3 Üstten ve Yandan Görünüş	86
Resim 4. K4 Üstten ve Yandan Görünüş	87
Resim 5. K5 Üstten ve Yandan Görünüş	87
Resim 6. K6 Üstten ve Yandan Görünüş	88
Resim 7. K7 Üstten ve Yandan Görünüş	88
Resim 8. K8 Üstten ve Yandan Görünüş	88
Resim 9. K9 Üstten ve Yandan Görünüş	89
Resim 10. K10 Üstten ve Yandan Görünüş	89
Resim 11. K11 Üstten ve Yandan Görünüş	89
Resim 12. K12 Üstten ve Yandan Görünüş	90
Resim 13. K14 Üstten ve Yandan Görünüş	90
Resim 14. K15 Üstten ve Yandan Görünüş	90
Resim 15. K16 Üstten ve Yandan Görünüş	91
Resim 16. K17 Üstten ve Yandan Görünüş	91
Resim 17. K18 Üstten ve Yandan Görünüş	91
Resim 18. K19 Üstten ve Yandan Görünüş	92
Resim 19. K20 Üstten ve Yandan Görünüş	92
Resim 20. K21 Üstten ve Yandan Görünüş	92
Resim 21. K22 Üstten ve Yandan Görünüş	93
Resim 22. K23 Üstten ve Yandan Görünüş	93
Resim 23. K24 Üstten ve Yandan Görünüş	93
Resim 24. K25 Üstten ve Yandan Görünüş	94
Resim 25. K26 Üstten ve Yandan Görünüş	94
Resim 26. K27 Üstten ve Yandan Görünüş	95
Resim 27. K28 Üstten ve Yandan Görünüş	95
Resim 28. K29 Üstten ve Yandan Görünüş	96
Resim 29. K30 Üstten ve Yandan Görünüş	96
Resim 30. Ocak Ateşiyle Aydınlanma.....	97
Resim 31. Meşale İle Aydınlanma.....	97

Resim 32. Mum İle Aydınlanma	98
Resim 33. Kandil Aydınlatma Aracı	98
Resim 34. Kandil ve Bölümleri	99
Resim 35. Zincirle Asılı Kandil Örneği.....	99
Resim 36. Kandil Ayağı Örneği	100
Resim 37. Candelabrum Örneği	100
Resim 38. Laterna Örneği.....	101
Resim 39. Lykhnoukhoi (Pişmiş Toprak Kadın Heykeli)	101
Resim 40. Anamur Müzesi Envanterindeki Bir Grup Kandil.....	102

ÖNSÖZ

Kandiller, aydınlatma, mezarlara bırakılan ölü hediyesi ve dini törenlerde kullanılan adak malzemesi olarak kullanıma kadar insanoğlunun hayatında önemli bir yer edinmiş ve temel ihtiyaçlarından birisi olmuştur. Bu nedenledir ki kullanıldığı devrin sanatını en iyi şekilde yansıtır ve bizlere tarihleme konusunda da yardımcı olabilecek önemli malzemelerden birisidir.

Anamur Müzesi'nde Bulunan Bir Grup Roma Dönemi Kandillerini tez konusu olarak seçme nedenim; müzede bu konu ile ilgili her hangi bir çalışmanın olmaması ve tez çalışmamı yapmış olduğum Anamur müzesinde bulunan bu malzemelerin bir kataloğunu çıkartarak daha sonra ki yıllarda yapılacak çalışmalara da katkıda bulunmaktır.

Bu nedenle de konuyu belirlememde bana yardımcı olan ve çalışmamın her aşamasında benden desteğini esirgemeyen beni sabırla dinleyerek yönlendiren değerli bilim adamı tez danışmanım Doç. Dr. Korkmaz MERAL'e teşekkürü borç bilirim.

Arkeoloji alanında tarafsız eleştirileriyle sınırlarımı aşmamı sağlayan Dok. Öğr. Ü. Hasan KASAPOĞLU'na, literatür konusunda bana yardımcı olan Dok Öğr. Ü. H. Ertuğ ERGÜRER ve çizimlerdeki katkılarından dolayı değerli arkadaşlarım Arkeolog Umut BÜYÜME, Faruk ÇANKAYA, Samet ATEŞ, Mustafa YILDIZLI, Mahmut KÜÇÜK, Ömer YÜKSEL, Sonay YÜKSEL, Mehmet KAVAK'a ve Anamur Müzesi müdürü Murat KALAS, Arkeolog Hüseyin TOPRAK ve tüm müze çalışanlarına, Arkeolog Süleyman Ali SOL ve ailesine teşekkür ederim. Erzurum'da tüm koşulda yanımda olan Eyüp YÖNDEM, Hamza EROĞLU'na teşekkür ederim. Hayatımın her anında yanımda olan, maddi-manevi desteklerini benden esirgemeyen ve varlıklarıyla bana güç veren değerli aileme, KAVAK ailesine ve hayat arkadaşım eşim Sema TOPRAK'a sonsuz teşekkürler ederim.

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin her döneminde aydınlanma araçlarına ihtiyaç duyulmuş ve bu araçlar yıllar içerisinde gelişim göstermiştir. Bu araçlar içerisinde en önemli yere sahip olan kandiller tarih boyunca şehirlerin aydınlanma ihtiyacını karşılamıştır. Kandiller ilk olarak kullanılmaya başlandığı dönemin ilkel örneklerinden başlayarak, her dönemde farklı formda ve bezemede günümüze kadar ulaşmışlardır. Antik çağ boyunca kandiller ev, sokak, cadde, tapınak, nekropol, maden ocağı gibi yerlerde kullanılmıştır. 19. yüzyıldan itibaren bilim insanlarının geniş çaplı araştırmaları ile antik çağ kandilleri gruplara ayrılarak kentlerin tarihsel geçmişlerini belirlemede ya da bu süreçte yaşadıkları gerek sosyal ve ekonomik yapısının anlaşılabilir hale gelmesine olanak sağlamıştır.

“Anemurium antik kentinde 1960 yılında başlatılan bilimsel arkeolojik kazılar Amerikalı ve Kanadalı bilim adamları tarafından yürütülmüştür. Bu kazılar neticesinde elde edilen tarihi ve kültürel kalıntıların yanı sıra pek çok seramik grubu da ele geçirilmiştir. Bu seramik gruplarından biriside günlük yaşamdaki en önemli araçlardan olan kandil grubudur”¹.

I. AMAÇ, KAPSAM VE YÖNTEM

Uygarlık ve kültür tarihinin önemli bir araç ve gereci olan kandiller toplum yaşamının şekillenmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. İnsan yaşamının her alanına nüfus eden kandiller günlük yaşam, bilim, sanat, ticaret ve ekonomi ile alakalı ne varsa her alanda etkin rol üstlenmiştir. Estetik kavrayışın sembolü olduğu gibi dini ritüellerde de her zaman önemli bir yere sahip olan kandillere gerek mezar alanları gerek toplumsal tapınım merkezlerinde sıkça rastlanılmıştır.

Bu çalışmada eski çağ kültürlerinin en önemli yayılım alanlarından biri olan Anadolu’nun Kilikia bölgesi kentlerinden Anemurium’u bünyesinde barındıran Anamur ilçesi gerek arkeolojik gerekse kaçak kazılar ile çıkarılmış ve müzeye kazılar sonucu ya da satın alma yoluyla getirilmiş olan pişmiş toprak kandillerin arkeoloji tarihi içerisindeki önemine değinmeye çalıştık. Çalışılan bu seramik grubu Anamur müzesinin deposunda bulunan kandillerden oluşmaktadır. Tezin ana konusunu oluşturan Anamur Müzesi

¹ <http://www.mersinkulturturizm.gov.tr/TR,73139/anamur.html>, Erişim Tarihi: 05.03.2018.

kandilleri, yapılan çalışmalar ile Roma dönemi aydınlatma sistemine ışık tutmaktadır.

Diğer amacımız ise; müzede bulunan bu malzemenin bir kataloğunu çıkartarak ileride yapılacak çalışmalara bir katkıda bulunmaktır. Bir diğer amacımızda müzelerimizin vitrinlerini canlı ve diri tutmaktır. Yapılan her bir çalışma neticesinde gün yüzüne çıkarılan bu eserler gelecek kuşaklarımızın arkeolojiye olan sevgi ve saygısını arttıracaktır. Estetik harikası olan arkeolojik buluntular ile geçmişin izleri canlanacak, geleceğin hayalleri kurulacaktır.

Tezimizde toplam 29 adet kandil üzerinde çalışılmıştır. Çalışmalar esnasında geniş kaynaklar, çizimler, fotoğraf ve kataloglardan faydalanılmıştır. Kandillerin tanımlanması, tarihlendirilmesinde özellikle bu konularda çalışmış olan araştırmacıların kaynaklarına başvurulmuştur². Roma dönemi kandil buluntularını belirli kronoloji içerisinde verebilmek adına Anadolu'da ki araştırmacıların kaynaklarına da başvurulmuştur. Bunun için Schafer³, Radt⁴, Williams⁵ ve Bailey⁶, Metin⁷, Güngör⁸, Öztürk⁹, Pastutmaz¹⁰ yapmış oldukları çalışmalar dikkate alınmıştır.

Çalışmalarını yaptığımız kandiller üzerinde daha önce herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bugün müze deposunda bulunan kandillerin çoğunluğu sağlam olarak ele geçmiştir. Müzede yapılan ön araştırma kapsamında kandillerin yoğunluklu olarak MS 1.-6. yüzyıllar arasını yansıttığı görülmüştür. Yapılan ön araştırmalar sonucunda eserlerin çizimleri yapılmış ve fotoğraf çekimleri tamamlanmıştır. Kandil formlarının çeşitlilik göstermemesi sebebiyle var olan yayınlanmış referans örneklerden faydalanılarak

² O Broneer, *Terracotta Lamps Corinth Results of Excavations*, IV(2), Cambridge 1930, 3; R. M. Howland, *Greek Lamps and their Survivals, The Athenian Agora IV*, Princeton 1958, 20; Bruneau, 1965: 1; D. M. Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum I. Greek, Hellenistic and Early Roman Pottery Lamps*, Londra 1975, 29; I., Scheibler, "Griechische Lampen, Kerameikos, Ergebnisse der Ausgrabungen", Band IX, Berlin 1976, 1; D. Kassab, T. Sezer, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Pişmiş Toprak Kandiller Kataloğu 1, Protohistorik, Arkaik, Klasik ve Helenistik Dönemler*, İstanbul 1995, 42.

³ Schäfer, *Archeological Investigations in the San Jacinto River Basin*, Montgomery County, Texas. Papers of the Texas Archeological Salvage Project, 1968, 119–151.

⁴ Wolfgang Radt, "Lampen und Beleuchtung in der Antike", *Antike Welt* 17, Jahrgang, Heft 1, 1986, 42-58.

⁵ C. Williams, *Anemurium: The Roman and Early Byzantine Pottery*, 1989, 3-13.

⁶ D. M. Bailey, *Greek and Roman Pottery Lamps*, Oxford 1972, 17.

⁷ Hüseyin Metin, *Kibyra Kandilleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2012.

⁸ Eda Güngör, *Kyzikos Kandilleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2003.

⁹ Nurettin Öztürk, *Metropolis'te Bulunan Roma Dönemi Kandilleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Dokuz Eylül Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2011.

¹⁰ Deniz Pastutmaz, *Knidos Dioynsos Terası Stoasında Bulunan Bir Grup Kandil Işığında Romanesis Atölyesi ve Özellikleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2005.

gruplama yapılmıştır. Tezimizin ikinci aşamasını uzun süreli kaynak ve literatür taraması oluşturmuştur. Gerekli kaynaklara erişim sonrası yapılan araştırmalara göre kandillerin burun formlarına göre bir gruplama uygun görülmüştür.

Tezimizin ana konusunu oluşturan kandillerin katalog çalışmaları yapılmadan önce şu yöntemlere başvuruldu; ilk olarak aydınlatmanın tarihçesi ve kullanılan araçlar sırasıyla detaylandırıldı. Meşale, mum, kandil tanımı yapıldı ve kandil tarihçesi, üretim boyunca geçirmiş olduğu evreler, kandilin bölümleri ve kullanım alanları çok yönlü olarak ele alındı. Kandillerin yanı sıra diğer aydınlatma araçları, bu araçların yapım teknikleri, kullanım şekilleri ve kullanım alanları konusunda bilgi verildi. Sonrasında katalog yapılarak müze envanter numarası, buluntu yeri, form özellikleri, geliş şekilleri ve ölçüleri gibi detaylar verildi. Son olarak bu özellikler farklı kandillerle karşılaştırılarak benzer ve ayrı yönler ele alınarak tarihlemeler yapıldı.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANAMUR COĞRAFYASI VE TARİHİ

1.1. ANAMUR COĞRAFYASI

Türkiye'nin güneyinin en uç noktası olan Anemurium, Kargagedik Dağı'nın güney ve doğu yamacının denizle birleştiği yere kurulmuş bir kenttir. Anadolu'nun en güney noktasında yer alan Akdeniz bölgesi sınırları içerisinde yer alan Mersin'in ilçesidir. Mersin'in Anamur ilçesi Doğuda Bozyazı, Batıda Antalya iline bağlı Gazipaşa, Kuzeyde Karaman iline bağlı Ermenek ilçesi, Güneyde Akdeniz ile çevrilidir (**Harita 1a-1b**). “Anamur ilçe merkezi Mersin’e 230 km, Antalya’ya 265 km, Karaman’a 230 km, Kıbrıs’a 40 mil (76km) uzaklıkta olmakla beraber Mersin-Antalya Devlet karayolu üzerine kurulmuş, yüzölçümü ise 1241 km²’dir. Orta Toros Dağlarının Akdeniz’e inen kolları Anamur ilçesi topraklarının içinden geçer. Bu nedenle Anamur ilçesinin arazisi engebeli ve dağlıktır. Kıydan 5-10 km içerlerde, 500-1000-1500 metre yükseklikteki dağlara rastlanmaktadır. İlçe sınırları içinde Alamos, Kızıldağ, Naldöken gibi dağlar mevcuttur”¹¹.

1.2. ANAMUR TARİHİ

“Anamur ilçesi adını; ANEMURİUM antik kentinden almıştır (**Harita 2**). Latince olan ANEMURİUM kelimesini açıklamak gerekirse, Anem: Burun, Orium: “Rüzgâr” anlamına gelir ve ayrıca yaz sıcaklığında bile rüzgârın hiç kesilmediği bu kente “Rüzgârlı Burun” denilir. Diğer bir görüşe göre Anamur adının Orta Asya’da yer alan Amur Nehri’nden geldiği ileri sürülmektedir”¹². Yöre halkının da Amur Nehri Bölgesi’nden yaşayan Türklerden oluştuğu düşünülmektedir¹³. Bir farklı görüşte; Yunanlar bu yöreye geldiklerinde burada rüzgâra tapan Pagan bir kabile yaşamakta idi¹⁴. Bu sebepten ötürü Yunanlar kent ve yörenin adını rüzgâra tapanlardan esinlenerek vermişlerdir.

Anemurium kenti Anamur burnuna oldukça yakın ve aralıksız rüzgâr alan bir

¹¹ <http://miysad.org/anamur-2/>

¹² <http://anamursedir.com/sayfa.asp?sayfaID=33>

¹³ Fikret Kutlay, *Anamur*, s.1

¹⁴ Mehmet Erim, *Osmanlı Belgelerinde İçel Kazası Anamur Kazası*, Hemen Kitap Evi, 2014, s. 47.

noktaya kurulmuştur¹⁵. Anamur kentinin adı Yunanca Anemourion (yel değirmeni) sözcüğünden türemiş ve “Rüzgârlı Burun” anlamına geldiği yaygın bir söylemdir¹⁶.

Tarihi antik çağlara dayanan Anamur; sırasıyla Luviler, Arzavalar, Kizzuwatnalılar¹⁷ ve Hititler (MÖ1500-1200) tarafından yönetilmiştir. Hitit Kralı 4. Tuthaliya (MÖ1250-1215) zamanında kendisine sığınan Mattuvatta’ya Anamur kentinden Afyon’a kadar uzanan bir prenslik vermiştir¹⁸. Anemurium bu prensliğin başkenti olmuş ve bir süre sonra Finikelilerin hâkimiyetine geçmiştir. Eldeki verilere göre Kentin en eski sahiplerinin Finikeliler olduğu düşünülmektedir.

Finikelilerden sonra bölgeye Kueler hâkim olur. Kueler’in ardından MÖ 8.’yy da Asurluların eline geçtiğine dair bilgiler mevcuttur. Asurlulardan sonra sırasıyla Klikialılar¹⁹ ve Perslerin (MÖ 543-333) hâkimiyetine girmiş olan Anamur kenti, MÖ 333’te Büyük İskender’in doğu seferi sonrası Makedonya Krallığı’na bağlanmıştır. “Bu dönemden itibaren kentin adı “Anemurium” olarak anılmaya başlanmıştır. Büyük İskender’in ölümünün ardından (MÖ 322) bu bölge Büyük İskender’in komutanlarından Selefkos’un hâkimiyeti altına girmiştir”²⁰.

Anemurium bir müddet sonra, İsaria (İzorya)²¹ ya katılmış, daha sonra Roma hâkimiyetine girmiş ve Cicero, Kilikia Valisi (MÖ 50) olarak atanmıştır. Kent, Romalılar devrinde ticaret alanında gelişmiştir. Kıbrıs’a olan yakın mesafesiyle, Romalılar döneminde duraklama ya da konaklama görevi görmüştür. Anemurium, kara yoluyla Toroslar’ da ki en önemli Roma kentlerinden biri olan Germanikopolis²² ilede ilişki

¹⁵ Anamur Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü, *Anamur 91*, Gökçe Ofset, Anamur 1991

¹⁶ Web 2012, Anamur, web site www.wikipedia.com, Erişim tarihi: 20.03.2017.

¹⁷ Klikia bölgesi özellikle MÖ 2. Binyıldan itibaren çeşitli isimlerle anılmıştır. Bölgenin bilinen en eski Kizzuwatna’dır. Araştırmalara göre, bu ismin kökeni de, MÖ 3. binyılın sonlarından itibaren Doğu Anadolu ve uzey Mezopotamya’da, bir süre sonar da Akdeniz bölgesinde konuşulan ve yazılan Hurrice’ye kadar gider. (Ahmet Ünal, “Hitit İmparatorluğu’nun Yıkılışından Bizans Dönemi’nin Sonuna Kadar Adana ve Çukurova Tarihi”, *ÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 15, Sayı 3 (Arkeoloji Özel Sayısı), 2006, 67-102).

¹⁸ Erim, Mehmet, 48.

¹⁹ Asur kayıtlarında bugünkü İskenderun-Gaziantep sınırından Erdemli-Limonlu’daki Lamas Çayı’na kadar olan ovalık bölgeye QUE, Lamas’tan Alanya’ya kadar olan dağlık bölüme de KHILAKKU deniyordu. QUE ve Khilakku sözcükleri ilk önce III. Shalmaneser (MÖ 860-825) dönemine ait bir yazıtta geçer. (Leven Zoroğlu, Kelenderis 1, Dönmez Ofset Basım Evi, Ankara, 1994, 1,

²⁰ Erim, Mehmet, 47.

²¹ Mut Ermenek Gülnar ve Anamur’u da içine ve kısa bir müddet siyasi bir birlik olan alan coğrafi bölgeye Hititler’den sonar İzorya denmeye başlamıştır.

²² Germanicopolis, şimdikiilçe merkezi Ermenak/Ermenek. Buradaki kent, İS 1. Yüzyıl ortalarında kurulmuştur. Kenti kuran, Kommagene devletinin son kralı IV. Antiokhos idi ve bu kral, İS 38 yılında Kommagene devletini diriltten, üstelik ülkesine Dağlık Kilikia ve İsaure yöresinden yeni parçalar ekleyen,

içersindeydi. Böylece, doğal kaynakların ticareti ve taşınması yönüyle önemli bir merkezi olmuştur.

“Roma İmparatorluğu döneminde Kilikia kıyıları İmparator Carigula tarafından, Kommagene kralı 4. Antiochos’a (38-72) verilmiş. Burada Kral Antiochos tarafından kent adına para basılmış ve kent idaresinde tutulmuştur. Bu bölgeler korsanlar tarafından saldırıya uğruyor, Toroslarda yaşayan kavimlerce karadan tehdit ediliyordu. Kenti yeniden denetimleri altına alan Roma lejyonları MS 382 yılında kent baskınlarını önlemek amacıyla kent surlarını yapmak zorunda kalmışlardır. Roma dönemi sonrası bu bölgelere hâkim olan Bizanslılar Arap akınlarına karşı Mamure Kalesi’ni kullanmışlardır. Bu dönemde Anamur’u yeniden çalışmalarına başlamışlardır. Anemurium Antik Kenti uzun süre Arap ve Bizanslıların çatışmasına sahne olmuştur. MS 650 yılında Müslüman Araplar Kıbrıs’ı fethederek Bizanslıların deniz ticaretine darbe vurmuşlardır. Daha sonrasında MS 650 yıllarında Arap akınlarına uğrayan antik kent, bu tarih sonrası terk edilmiştir”²³.

“Antik Anemurium Kenti; Anamur İlçe merkezinin 6 km güneybatısında yer alır. Kentin kuruluş tarihine dair bilgilere henüz tam olarak ulaşılamamıştır. Kentte şu ana kadar Roma imparatorluk tarihi öncesini veren herhangi bir kalıntıya ulaşılamamıştır. Kent adının sadece liman kentler listesinde geçiyor olmasından dolayı, MÖ 4. yüzyılda ticaret bölgesi olduğu düşünülüyor”²⁴.

Roma ve Bizans dönemine ait kalıntılar buranın bir ticaret kolonisi olduğunu göstermektedir. Ancak çok öncesi kalıntılar ise buranın Akdeniz de bir ticaret iskelesi olduğunu gösteriyor. Anamur’daki kiliselerin MS 5.yy’a ait olması buranın en parlak döneminin bu yıllar olabileceğine bir kanıt oluşturabilir. Antik kent kazılarında Kral Titus dönemi ile Valeris dönemi arası döneme ait sikkeler gün yüzüne çıkarılmıştır. Pek çok Anadolu kalesi gibi antik temeller üzerine inşa edilen Mamure Kalesi’nin bulunduğu yerde, 3. ya da 4. yüzyıllarda bir Roma yerleşimi olduğu iddia edilmektedir²⁵. Yapılan kazılarda ele geçen sikkeler üzerinde Kral Titus’tan (MS 79-81) Valevianus’a (MS 253-

krallığına da kendisini getiren Roma İmparatoru Gaius Caesar Germanicus’un (Caligula’nın) adını yaşatmak için, kurduğu kendti Germanicopolis diye adlandırılmıştır. Bilge Umar, *Türkiye’de ki Tarihsel Adlar*, İnkılap Yayınları, İstanbul 1993, 281.

²³ Erim, Mehmet, 50.

²⁴ Erim, Mehmet, 51.

²⁵ Vehbi Uysal – Kutlay Alan, *Anemurium & the Anamure Fortress*, Elgen Turizm Yayınları, Alanya, 15.

259) pek çok Roma İmparatorunun betimleri bulunmaktadır. Anemurium kenti aşağı ve yukarı diye 2 bölgeye ayrılır. En çarpıcı yapıları olan üç hamam, tiyatro, odeon ve palestra aşağı kentte kısmında yer alır. Liman caddesi her iki yanında kaldırımların belirli bölümlerinde mozaikler bulunarak müzede sergilenmektedir. Kentin dışında yer alan mezarlık, Anadolu'nun en iyi korunmuş örneklerindendir. Tonoğlu mezarlar tek ve iki katlı örneklerinin bir kısmının duvarlarında freskler ve mozaikler bulunmaktadır. Kent içme suyunu sağlayan su kemerleri ve Erken Hristiyanlık dönemine ait kilise kalıntıları bulunmaktadır.

Anamur'un çık kısa bir dönem Ermeni hâkimiyetine girmesi esnasında (12.yy sonu ve 13.yy başı) 1198 yıllarında Mamure kalesi Ermeni komutan olan Halgam'ın kontrolüne geçmişti²⁶. 13.yy'da Anadolu, Ortadoğu ve Avrupa arasında gelişen ticari faaliyetlerin ana merkezi halindeydi. Güney kervan yolları Ermeniler'den, Akdeniz'deki Müslüman tacirler de Haçlılardan şikâyet etmekteydi. Alaeddin Keykubat bunun üzerine yolların emniyeti için bir sefer düzenleme kararı almıştır. Kıyıda Ermenilere saldırı yaparak Kıbrıs Haçlılarının Akdeniz'e çıkmasını engellemeyi amaçlamaktadır. Bu sefer esnasında Manavgat ve Anamur fetih edildi. Daha sonrası Silifke bu kıyılarda fethedilmiştir. Bu bölgelere Türkmenler iskân edilerek bölge idaresi Kamerüddin Lala'ya verildi²⁷. Anamur'un bulunduğu bölge Kıbrıs Krallığı ve Selçuklular arasında ticaret bölgesi olmuş ve iki devlet arasında ticari anlaşma yapılmıştır²⁸.

Zamanla bu bölgede Moğol baskıları görülmeye başlanmıştır. Fakat bu baskıyı kırarak bu bölgede gücünü hissettiren Karamanoğulları Ermenek, Mut, Silifke ve Anamur'daki Moğolları tamamen imha etmişlerdir. Bölgede süren beylik mücadelesi sonrası burası Karamanlılara kalmıştır²⁹. Bu bölge 1471 yılında Fatih Sultan Mehmet'in komutanlarından Gedik Ahmet Paşa tarafından fethedilerek Osmanlı İmparatorluğu yönetimine geçmiştir. Anamur 1804 yılına kadar beyliklerle idare edilmiştir. 1804'de Osmanlı teşkil edilen sancağa dâhil edilerek Konya'ya bağlanmıştır. Anamur, 1859 yılında Osmanlı idare teşkilatında müdürlük, 1869 yılında kaymakamlık olmuştur.

²⁶ Thomas Sherrer Ross Boase, *The Cilician Kingdom of Armenia*, Scottish Academic Press, Edinburgh-London 1978.

²⁷ Komisyon, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, 8. cilt, Esra Yayınları, Konya 1904, 285.

²⁸ Osman Turan, *Anadolu Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988, 109.

²⁹ Sina Kabağaç-Erdal Alover, *Latince Türkçe Sözlük*, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1995, 5.

1867’de Konya vilayetine bağlı İçel Sancağı’nın kazası olan Anamur, 1877’de İçel Sancağı’nın Adana Vilayeti’ne bağlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

ANAMUR MÜZESİ

2.1. ANAMUR MÜZESİ TARİHÇESİ

“Anamurium antik kenti, Kalınören Mahallesiindeki Tripolis Antik kenti ve Mamure kalesi gibi birçok tarihi kalıntı ve yapılara sahip olan, ayrıca Yörük kültürünün günümüzde en canlı bir şekilde yaşatıldığı yerlerden bir olan ve kilim, çul, ala çuval, tuz torbası, seccade gibi el dokumaları olan bu bölgeye bir müze kurulması gerekmektedir. Anamurium antik kentinde 1960 yılında başlatılan bilimsel arkeolojik kazılar Amerikalı ve Kanadalı bilim adamları tarafından yürütülmekteydi. Bu kazılar neticesinde elde edilen tarihi ve kültürel kalıntıların, eserlerin sergilenebilmesi için bir müze yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu gereklilik sonrasında müze binasının temeli 1976 yılında Yalı evleri mahallesinde, deniz kenarında, tahsis edilen arsa üzerine atılmıştır. 1976 yılında inşaatına başlanan müze 1990 yılında tamamlanmıştır. Daha sonra 1992 yılında teşhir ve tanzim çalışmaları sonuçlandırılmıştır. Başlangıçta Anamurium kazılarında ortaya çıkarılan birçok eser ve kalıntı çevre ilçelerde bulunan müzelere gönderilmişti. Bu eserler Silifke ve Alanya müzelerinde bulunmaktaydı. 1990–1992 yılları arasında Anamur’a ait olan bu eserler Anamur’a getirilip sergilenmek için hazırlandı. Ayrıca müzeye Erdemli Müzesinden eserlerde getirilmiştir. Anamur Müzesindeki eser sayısı böylece 10.000 sınırına dayanmıştır³⁰.

Anamur müzesinde sergilenen ve Ören antik kentinden taşınmış olan Issah adına düzenlenmiş mozaikte palmyenin iki yanında yer almış leopar ve oğlak desenleri Nekropol alanında ki kilisenin tabanında bulunmuştur. Issah’ın barışçı kral adıyla anıldığı sanılıyor. Anamur müzesinde ayrıca pişmiş topraktan yapılmış olan yağ kandilleri de bulunmaktadır. Bu kandiller insan yüzü motifli kandillerdir. Bronz ve kemikten yapılmış olan süs eşyaları, mezar armağanları ve Roma dönemine ait bazı bulgular da müzede sergilenmektedir. Dünyanın birçok ülkesinden gelmiş olan bilim adamları Anamurium antik kentinde bilimsel kazılar yapmışlar ve geçmiş halklara ait eserleri ortaya çıkarmak için çaba sarf etmişlerdir. Amerikalı ve Kanadalı bilim adamları

³⁰ Anamur Müzesinin Tarihçesi, Erişim Tarihi: 22.03.2017, www.anamurunsesi.com/tarihdoga/muze/anamurmuze.htm.

bu süre içerisinde çokça katkıda bulunmuşlardır. Amerika-Kanada ortak kazı çalışmalarının yanı sıra Kolombiya üniversitesince de Anamurium antik kentinde kazılar yapılmıştır.

“Anamur müzesi yapısının ikinci katında müzenin idare binaları yer alır. Kütüphane, fotoğrafane, konferans salonu da üst kattadır. Alt katta ise kafeterya, etnografik ve arkeolojik sergi ürünleri, eski eser depoları ve laboratuvar yer almaktadır. Arkeolojik eserler arasında ise bölgedeki eski kavimlerin yaşadıkları dönemlere ait para(sikke) örnekleri sergilenmektedir. Etnografik eserlerde göçebe döneminden yerleşik yaşam dönemine geçinceye kadarki zaman dilimi içindeki Anamur yöresinde elde geçirilen folklorik eşyalar ve materyaller sergilenmektedir. Anamur yöresine ait birçok kilim örneğini oluşturulan folklorik bölümde görmek mümkündür. Boncuklu bönce kilim, ala kilim, aynalı kilim örnekleri bu bölümde çokça mevcuttur. Müzede sergilenen Anemurium buluntularının en ilginç grubunu ise pişmiş toprak yağ kandilleri oluşturur. Bunun dışında süs eşyalarından oluşan bazı mezar armağanları, Roma Çağı’na ait olan tunçtan yapılmış tanrıça Athena biçimli bir kantar ağırlığı, Bizans Çağı’na ait bazı kemik eşyalar diğer önemli buluntular arasındadır”³¹.

³¹ Anamur Müzesinin Tarihçesi, Erişim Tarihi: 22.03.2017, www.anamurunsesi.com/tarihdogu/muze/anamurmuze.htm

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNSANLIK TARİHİNDEKİ AYDINLATMA ARAÇLARI

3.1. MEŞALE

Tarihsel gelişim içerisinde basitten karmaşık hale doğru yönelen bir aydınlatma sistemi mevcuttur. Başlangıçta yapay aydınlatma araçları kullanılmıştır. Bu araçlar deneme, yanılma ve gözlemler neticesinde ateşin bulunuşuyla ortaya çıkarılmıştır. Bu örneklerden ilki meşaledir³². Ormanlık alanların bolluğu ile odunun yanma özelliği birleştirilerek ilk araç olan meşale geliştirilmiştir.

“Meşale ilk olarak Mısır, ardından Assur uygarlığında görülmektedir. Bu dönemlerde meşale kullanımı reçine ve katran gibi yanıcı maddelere batırılan saz ya da asma dallarından oluşuyordu”³³. Antik Çağda Yunanistan’da meşalelere kullanım amacı ve yapıldıkları malzemelere göre isimler verilmekteydi. Meşale yapımında kuru ağaçlar, tahça parçaçıkları ile birlikte saz ve asma kabuklarının kullanıldığı bilinmektedir.

Kazıklar üzerine sabitlenmiş, kuru ağaç ve tahta parçaları (**Dades**) ile desteklenen meşalelere “**Lampteres**” adı verilmiştir³⁴. Sazdan yapılmış olan meşaleler, birbirine bağlı sazların yağ içine batırılması ile araç haline getiriliyordu³⁵. Bu meşaleler için Homeros “**Detai**” kelimesini kullanmaktaydı³⁶. Çam meşaleler, reçineli çam kıymıklarının kurutulması ile yanıcı madde ile birlikte bir çubuğa bağlanmasından oluşturulurdu. Philyllius (MÖ 4. yy) çam kıymıklarından yapılmış meşaleyi “**Daldes**” olarak adlandırır³⁷. Silenus, Atinalıların meşaleye “**Phonoi**” dediklerini söyler³⁸. Geliştirilen meşaleler metal ve kilden yapılmış kutulara konulurdu. Artık balmumu sürülü kıymıklar, birbirine bağlandıktan sonra metal kap içine konur. Böylece yanan odun külleri tabak (**Hytra**) içine

³² Sedef Çokay, *Antik Çağda Aydınlanma Araçları ve Perge Pişmiş Toprak Kandilleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996, 7, Resim 31.

³³ Çokay, 7.

³⁴ E. Guhl – W. Koner, *The Greeks and Romans. Their Life and Customs*, Londra 1961, 158.

³⁵ R. J. Forbes, *Studies in Ancient Technology*, Cilt. VI. Leiden 1958, 137.

³⁶ Homeros, *İlyada*, II. 11, 554; 17, 663. Detal, birlikte bağlanmış anlamında.

³⁷ Deipnosophistae Athenaus, T.E. Page, Loeb Classical Library, Londra 1957, 700, 701.

³⁸ Amerlas phanos’u ‘grablon’ olarak adlandırır. Seleucus ise bu kelimeyi; “Grabion çoban püskülü veya meşe ağacının odunudur, yarıldığında veya kırıldığında bütün kıymıklar ateşe atılır ve yolculara ışık sağlar” açıklar. Bkz. Athen Deip. 15, 700-701.

dökülmekteydi³⁹.

“Meşalelerin tarihçesine ışık tutan bilgilere, vazo ve duvar resimleri ile antik dönem yazarlarından edindiğimiz bilgilerle ulaşmaktayız. Antik dönemde çoğu yerde olduğu gibi Yunanistan’da da meşale kullanımını vazo resimlerinden ve antik yazarlardan öğrenmekteyiz. Prometheus, Athena ve Hephaistos adına düzenlenen şenlik ve merasimlerde meşale yarışmalarının varlığı bilinmektedir. Bu şenliklerde gençler, kent dışından, kent içindeki sunağa, kutsal ateşi yenilemek amacıyla koşarak meşale getiriyorlardı”⁴⁰. Bu yarışmalar belki de günümüzdeki olimpiyat oyunlarındaki bayrak yarışının temelini oluşturmaktadır. Meşalelerin, haberleşme aracı olarak da kullanılmış olduğu düşünülebilir. Örneğin Troia’nın düşmesiyle ilgili haberler, adadan adaya meşalelerin yakılmasıyla verilmiştir. Meşaleler tapınaklarda da kullanılmaktaydı. Fakat kapalı alanlarda tehlikeli olduğu düşünülmektedir. Zira bu konuda antik yazarlar meşaleden akan yağ ve düşen kıvılcımlar sebebiyle birçok yapının yok olduğunu yazmaktadır⁴¹.

Savaş oyunlarında da meşale kullanılmıştır. Ammianus Marcellinus, “Perslere karşı yapılan bir savaş oyunundan bahsederken, bir ev hayvanının sırtına bağlanmış meşaleyle yanılttıklarını, böylece etraflarını kolayca sardıklarını söyler”⁴². Roma Döneminde ise agora ve caddelerin geceleri aydınlatılması için başlangıçta meşaleler yoğun olarak kullanılmıştır ve bunu ilk kez Antiokhei’da muntemelen MS 350 yılları civarında gerçekleştirmişlerdir⁴³. Tiyatro, dini tören, evlilik törenleri ve şenliklerde meşale kullanımı görülmektedir⁴⁴.

3.2. MUM

Antik çağda mumun, lifli ve selülöz özlü bitkiler, zift, balmumu⁴⁵ ya da içyağı içine

³⁹ Abdera ve Amphipolis sikkeleri üzerinde bu tip meşaleler görülmektedir; bkz. Jenkins-Küthmann 1972, 108, Kat. No. 214.

⁴⁰ G. Thomson, Aiskhylos ve Atina, *Dramanın Toplumsal Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*, çev. M.H. Doğan, Birlik Yayınları, İstanbul 1990, 516.

⁴¹ Thukydides’in bildirdiğine göre, Argos Hera Tapınağı bu sebeple yanmıştır. “...aynı yazda da Argos’daki Hera Tapınağı yanıp kül oldu. Rahip Chrysis, yanan bir meşaleyi çelenklerin yanına koymuş ve sonra uyumaya gitmiş. Bunun için o alev ve o uyanmadan önce yanmış”. Thuc. IV, CXXXIII, 2.

⁴² Marceellinus Ammianus, I, T. E. Page, *Loeb Classical Library*, Londra 1963. 6, 15.

⁴³ Forbes, 166.

⁴⁴ Plinius, *Naturalis Historia*, T. E. Page, *Loeb Classical Library*, Londra 1960, 83, 85.

⁴⁵ Balmumu hakkında bkz. Plin. Nat. XXI, 49, 83-85. Bkz. Resim 32.

batırılmasıyla oluşturulduğunu bilmekteyiz. Mumun fitili (**Hryallis, Filum**) kullanımı, papirüsün (**Scirpus**) belirli tipleri veya bükülmüş haldeki lifler olarak kullanılıyordu. Antik çağdaki duvar resimleri ve yazıtlardan Mısırdaki mumun varlığı görülmektedir. Bu yazıtlarda mum çeşitli isimlerle anılmaktadır⁴⁶. Bunun sebebi mumun yapıldığı malzemelerin, çeşitlilik göstermesinden kaynaklanmaktadır. İtalya’da mumun en erken kullanımı Etrüsklere kadar inmektedir⁴⁷.

Roma uygarlığında da mum için farklı malzemelerin kullanıldığı bilinmektedir. Ancak genel olarak tüm mumlar için **“Candela”** kelimesi kullanılmaktadır⁴⁸. Roma’da iki mum tipi mevcuttur. İnce ve kalın yapılı bu mum çeşitlerinden ilki fitilin ince, yağın çok olduğu mum tipi olan ve genelde içyağından yapılan **“Candela Sebecea”**, ikincisi ise sülfürle karışık içyağı veya balmumuna batırılmasıyla oluşan mum ise **“Candela Cerea, Cereus”** olarak adlandırılmıştır⁴⁹. İkinci tip olan Candela Cerea malzemesinin kolayca elde edilmesine rağmen kaliteli balmumunun pahalı olması sebebiyle zenginler tarafından kullanılmıştır⁵⁰.

Antik çağ dünyasında Yunanistan bölgesinde mumun kullanımı hakkında bilgiler yoktur. Sadece MS 7. yüzyıl sonrası Grekçede **“Candela”** ya yakın **“Keroullarios”** (mumun yapımcısı) kelimesi görülmeye başlanır. “Mum satıcılarının dükkânlarında balmumu ve zeytinyağı ile beraber mum satışı da yaptıkları yazıtlarda geçmektedir. Mumun yapım aşaması önemlidir. Kalın olmaması için balmumu ve zeytinyağını içerisinde bulundurması gerekliydi”⁵¹. Yangın önlemi almak adına mumlar birbirinden uzak yerlere bırakılırdı. Theophanes keroullarios’u anlatırken, onların Forum’da çalıştıklarını, Forum’un 931’de yıkılmasıyla mum yapımcılarının dükkânlarının da yıkıldığını belirtir⁵². Antik çağda zenginlerin kullandıkları mumların taşıyıcısı, ortasında sivri uçlu bir çıkıntının yer aldığı ya da deliğin olduğu, phanos tipi meşalelere benzeyen pişmiş toprak veya metalden yapılmış ayaklar kullanılıyordu⁵³. Pişmiş topraktan yapılmış taşıyıcılar ise fakir halk tarafından kullanılıyordu. Bu tip ayaklar gelişecek ve zamanla

⁴⁶ Forbes, 137.

⁴⁷ Forbes, 137.

⁴⁸ Forbes, 137.

⁴⁹ Forbes, 137.

⁵⁰ Martialis, (XIV. 36-44 de) mumun önceleri fakirlerin ışığı olduğunu, daha sonra zenginler tarafından kullanıldığını söyler.

⁵¹ Oxford, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Kazhdan, Oxford 1992, 370, 371, 1227, 1228.

⁵² Oxford, 1992: 371.

⁵³ Forbes, 130.

kandil taşıyan kandelabrumlara dönüşecektir⁵⁴. Mumlarda meşale benzeri işlevlere sahiptir. Ev içerisinde kullanılan mumların, cenaze törenlerinde de kullanıldıklarına yönelik açıklamalar vardır. Olasılıkla ölünün etrafı mumlar ile çevreleniyordu⁵⁵. Bununla birlikte Roma uygarlığında mumlar dini tören ve büyük festivallerde kullanılıyordu⁵⁶.

3.3. KANDİL

3.3.1. Kandilin Tanımı

Kandil⁵⁷ Latince kökenli bir kelime olarak “aydınlatan” ve “parlayan” anlamına gelir. Latince karşılığı “**Candela**”, Grekçe karşılığı “**Lychnus**”, Arapça karşılığı ise “Kandil”dir⁵⁸. Türkçe’de kullanılan “Kandil” kelimesi, elde edilen verilere göre içine yağ konulan fitil yardımıyla yakılan aydınlanma aracı anlamına gelir⁵⁹. Antik çağda sıklıkla kullanıldığı anlaşılan kandil, Roma’da “**lychnus**” veya “**lucerna**” diye adlandırılmıştır⁶⁰.

Kandilin ışık vermesini sağlayan, selülozlu bir malzeme olan fitildir. Grekçe “**Ellykhnion**” fitile karşılık gelmektedir. “**Phlomos ve Phryallis**” kelimeleri fitilin yapıldığı malzemeyi göstermektedir⁶¹.

Kandillerde başlangıçta hayvansal yağlar kullanılmıştır. Zamanla mısır, susam ve zeytinyağı gibi bitkilerin yağları kullanarak aydınlatma sağlamıştır. Bu kullanılan yağları emen fitil ateşin ucundan verilmesiyle yanar. Hazne kısmına yağın üst seviyede kalmasını sağlamak amacıyla alt kısmına su dökülürdü. Bu şekilde fitil sürekli yağ tabakası üzerinde kalırdı. Fitilin ucu suya değmesin diye de yağın üzerine mantardan yapılmış bir şamandıra bırakılır. Bu şekilde yağ ile beraber fitilde aşağıya inerek yağın bitmesi durumunda suya değerek ateş sonlanırdı. Böylece pişmiş topraktan yapılmış kandilin, ısınıp çatlaması da engellenirdi⁶². Kullanılan yağın dökülmemesi için fitil deliği bir tıpayla kapatılırdı⁶³. Bu

⁵⁴ Forbes, 130.

⁵⁵ Forbes, 137.

⁵⁶ Forbes, 137.

⁵⁷ Bkz: Resim 33.

⁵⁸ *Meydan Larousse Ansiklopedisi*, Meydan Yayınları, İstanbul 2003, 862.

⁵⁹ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998, 1186.

⁶⁰ Tamay Tekçam, *Arkeoloji Sözlüğü*, Alfa Basım Yayım, İstanbul 2007, 110.

⁶¹ H. B. Walters, *Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum*, Londra 1914.

⁶² Ayşenur Arar, *Konya Arkeoloji Müzesi’ndeki Roma Dönemine Ait Rölyefli Kandiller*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1995, 5.

⁶³ Deniz Pastutmaz, *Knidos Dioynsos Terası Stoasında Bulunan Bir Grup Kandil Işığında Romanesis Atölyesi ve Özellikleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2005, 285

tıplar ahşaptan ya da seramikten yapıldı⁶⁴.

3.3.2. Kandilin Kökeni ve Gelişimi

Kandil kullanımı en erken Paleolitik Çağ'a kadar inmektedir⁶⁵. Işık kaynağı olarak hayvan yağlarını kullanan bu insanlar, mağaralarda birkaç yüz metre içerideki gün ışığından yoksun duvar resimlerini yapmak için yapay ışıktan yararlanmaya mecbur kalmışlardır⁶⁶.Kandilde yakıt olarak kullanılan zeytinyağı normal bir çanakdan sarkıtılan bir fitilin yakılması ile kullanılmaya başlanmış olduğu akla gelmektedir. Çanakdan kandile doğru olan ilk değişiklik, fitili oturtmak için bir yuva yani bir burnun yapılmış olmasıdır⁶⁷.

Mezopotamya da Sümerler zamanında yağ kandilinin varlığını, Ur kral mezarlarında bulunan altın ve gümüş lambanın bulunması ile öğreniyoruz⁶⁸. İleriki süreçte III. Babil (kas) sülalesi zamanında rastlanılmaktadır. Babil kabartmasında ördek şekilli, özel masalar üzerinde yeralan kandiller vardır⁶⁹. Daha sonra İsin sülalesinden Marduk -Zakir -Şumi'nin kudurrusu üzerindeki tanrı sembolleri arasında ateş tanrısı Nusku'nun sembolü olarak bir kandil tasviri bulunmaktadır⁷⁰. Hititlerin de fitilsiz kandiller kullandıkları düşünülebilir. Hitit Döneminde kandilin kullanıldığına dair yazılı vesikalar olmasına rağmen Hitit yerleşim yerlerinde yapılan kazıların hiçbirinde kandil bulunamamıştır⁷¹. Buna karşın Koşay'ın⁷² Kussaray sondaj kazısında, Hitit tabakasında bulduğu kap, kandile benzemektedir⁷³. Arkaik Dönem de Korinth, Atina ve Batı

⁶⁴ Radt, 1986: 22.

⁶⁵ Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum I, Greek Hellenistic and Early Roman Pottery Lamps*, 17.

⁶⁶ Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum I, Greek Hellenistic and Early Roman Pottery Lamps*, 17; S. A. Beaune, "Paleolithic Lamps and Their Specialization: A Hypothesis", *Current Anthropology*, Vol. 28, No. 4, Chicago 1987, 569; Metin, 19.

⁶⁷ Dominique Kassab Tezgör ve Tahsin Sezer, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Pişmiş Toprak Kandiller Kataloğu I*, Cilt.1, İstanbul 1995, 27.

⁶⁸ Aynur Civelek, *Tralleis Nekropolis Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2011, 11; Dilek Coşkun, *Konya- Ereğli Müzesi'nde Bulunan Roma Dönemi Kandilleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007, 16; Metin, 19.

⁶⁹ Füzüzan Kınal, "Kaunos Adak Lambaları", *Belleten XXXIII/130*, Ankara 1960, 151-159, 155.

⁷⁰ Kınal, "Kaunos Adak Lambaları", 155.

⁷¹ Metin, 20.

⁷² Hamit Z.Koşay, "Kussaray Sondajı", *Türk Arkeoloji Dergisi*, XV-I, Ankara 1966, 89-97.

⁷³ Metin, 20.

Anadolu’da yeni tipler üretilir. Bunlar; köprülü ağızlı ve askı deliklidirler⁷⁴.

Kandilin Mezopotamya'dan sonra Filistin, Suriye ve Kıbrıs 'a yayılmış olduğu kabul edilmekle birlikte, diğer taraftan Mısır, Kuzey Afrika, Yunanistan, Adalar ve daha sonra Güney İtalya'ya kadar yayıldığı düşünülmektedir. Çanak şeklindeki kandil üretiminin Filistin'de MÖ 4. yy., Mısır ve Kıbrıs'ta ise Helenistik döneme kadar devam ettiği görülmüştür⁷⁵.

Yunan dünyasında kandil kullanıldığını antik kaynaklarda geçen Homeros’un Odyseia’da Tanrıça Athena’nın elinde kandil tutmasından⁷⁶ ve Herodot ‘un ise Mısır’a gittiğinde Sais şehrinde gördüğü yağ kandilinden bahsetmesinden bilinmektedir⁷⁷. Girit’te Erken (MÖ 2000-1750) ve Orta Minos (MÖ 1750-1450) dönemlerinde çoğu taştan yapılmış ayrıca Mısır’dan etkilendikleri düşünülen kandiller bulunmuştur⁷⁸.

Yine yunan dünyasında Dedolik Döneme (MÖ 7. yy) tarihlenen ilk Atina, çarkta üretime geçerek yeni tipler üretilir; kandil ticaretinde önemli yere sahip olmuştur. Tabak kenarının bir kısmı fitilin düzgün durabilmesi için hafifçe öne doğru çimdiklenmiştir. J.W. Hayes yaptığı tipolojide bu tip kandilleri **“Saucer Lamps with Pinched Spouts”** (Cocked Hat Type) **“Çimdik Ağızlı Sosluk Biçimli Kandiller”** olarak isimlendirmiştir⁷⁹.

Arkaik dönemde, Korinth ve Atina’nın ürettiği kandillerin kalite bakımından ayrı önemi bulunmaktadır. Ege Adaları ile Batı Anadolu’da üretilen kandiller, büyük bir yaratıcılık göstermektedir. Doğu ve batı arasında yapılan karşılıklı ticari ilişkilerde bir taraftan Attika kandilleri Ege Adaları vasıtasıyla tüm Yunan âlemine yayılırken, diğer taraftan bu ilişkiler neticesinde, doğudan gelen etkilerin daha ağır bastığı gözlemlenmektedir. Atina Agorasında ortaya çıkan doğudan ithal bazı kandil kopyalarının bulunmuş olması bunun bir göstergesidir. Bundan önceki üstü tamamen açık kandiller yerine köprü burunlu ve boru askı delikli kandiller görülmeye başlanmıştır. Doğu kökenli olan bu öğelerin ilk örneklerini Smyrna (Eski İzmir) kandillerinde görmek

⁷⁴ Walters, 1914: 8.

⁷⁵ Kassap tezgör ve Sezer, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Pişmiş Toprak Kandiller Kataloğu I*, 27.

⁷⁶ Homeros, *Odyseia*, Azra Erhat-A. Kadir (çev.), Can Yayınları, 2013, XIX, 34.

⁷⁷ Herodotos, *Herodot Tarihi*, M. Ökmen (çev.), 1983, II, 62.

⁷⁸ S. Alexiou, *Minos Uygarlığı*, E.T. Tulunay (çev.), 1991, 55

⁷⁹ J. W. Hayes, *Ancient Lamps Royal Ontario Museum I: Greek and Roman Clay Lamps*, Toronto 1980, 4; İnanan, *İzmir, Tire, Bergama ve Ödemiş Müzelerindeki Bizans Dönemi Kandilleri*, 17.

mümkündür. Bununla birlikte bazen de bu öğelerden boru askı deliği yerine kandil göbeğinde büyük bir konik çıkıntının alternatif olarak yer aldığı görülür⁸⁰.

MÖ 3.yy.dan itibaren kalıpla kandil üretiminin yoğunluk kazandığı bilinmektedir⁸¹. Bu dönemin kandil üretilen merkezleri arasında Ephesos ve Knidos önemli yer tutmaktadır⁸².

MÖ 1. ve MS 1.yy'larda İtalya'da yeni formlar üretilmiştir. Bu kandillerin burun uçları köşeli ya da yuvarlak yapılmaktadır⁸³. Ayrıca burnun yanlarında volütler bulunmaktadır. Bazıların da iki ya da daha çok burun görülmektedir. İlerleyen zamanlarda bezemeler çeşitlenir ve kandil üzerinde kabartmalar görülmeye başlanır⁸⁴. Ancak kandillerin stil ve tekniklerinin çok kaba olduğu bilinmekle beraber kulpların üzerinde genellikle üçgen, bazen hilal veya yaprak formu bazen de rölyefli tipler ortaya çıktığı görülmüştür.⁸⁵ Basık ve yayvan formlarıyla dikkat çeken bu tip kandiller oldukça sevilmiş ve kullanılmıştır⁸⁶. Ayrıca Kuzey İtalya'da MS 1. yy 'da kaynaklarda **“Factory Lamps”** olarak geçen **“Fabrika Kandilleri”** üretilmiştir. Bu kandiller bronz kandillerin pişmiş toprak taklididir. Ancak zamanla ekonomik ve politik nedenler piyasaları etkilemiş olup, İtalyan baskısının kısa ömürlü olmasını sağlamıştır. Dolayısıyla MS 3.yy' da olasılıkla yağın pahalı olması nedeniyle, kandil üretimi İtalya'da azalmış⁸⁷, bu tip kandiller MS 1.-2. yy. da Küçük Asya, Mısır ve Tarsus'ta, MS 2. ve 3.yy. da Kuzey Afrika'da görülmüştür⁸⁸.

MS 3. ve 4. yy' da Mısır'da kurbağa kabartmalı kandiller ortaya çıkmış ve yoğun bir şekilde kullanıldığı başlanmıştır⁸⁹. MS 4. ve 6.yy'lara tarihlenen Afrika kandilleri üzerinde ise Hristiyanlık ile ilgili betimler, haçlar ve monogramların işlendiği görülmektedir. Bu tip kandiller özellikle Kuzey Afrika ve Yunanistan'da yaygındır. MS 5. ve 6. yy. 'larda Ephesos, Smyrna, Miletos ve Sardeis'te üretilmiş kaliteli kandiller

⁸⁰ Kassap tezgör -Sezer, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Pişmiş Toprak Kandiller Kataloğu I*, 40.

⁸¹ Öztürk, *Kyzikos Kandilleri*, 26.

⁸² Tavukçu, *Parion Nekropolü 2005 yılı Buluntuları*, 124.

⁸³ Donald M. Bailey, *Greek and Roman Pottery Lamps*, 1972, 18.

⁸⁴ Öztürk, *Kyzikos Kandilleri*, 26.

⁸⁵ Tavukçu, *Parion Nekropolü 2005 yılı Buluntuları*, 124.

⁸⁶ Çokay, 17.

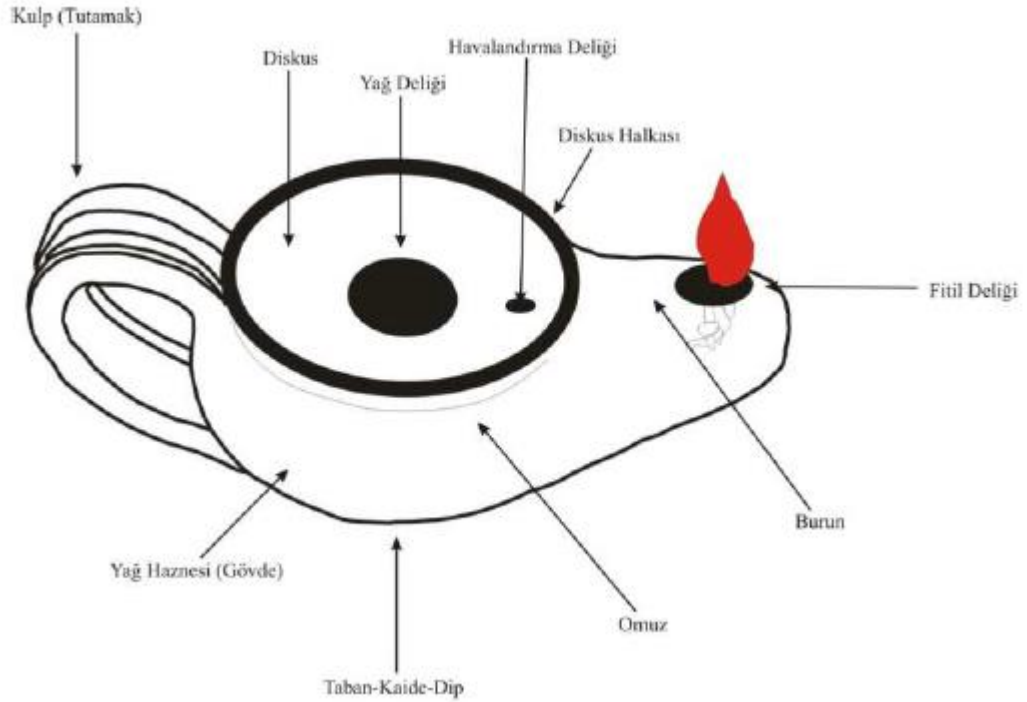
⁸⁷ Dağlı, *Hadrianopolis Surları Kurtarma Kazısında Bulunan Roma ve Bizans Kandilleri*, 12.

⁸⁸ Çokay, 17.

⁸⁹ Ross Thomas, *Lamps in Terracotta and Bronze, The British Museum*, 3.

üzerinde de aynı konular yer almaktadır⁹⁰.

3.3.3. Kandilin Bölümleri

Kaynak: Hüseyin Metin, *Kibyra Kandilleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2012, 17.

Şekil 3.1. Kandil ve Bölümleri

Gövde: Latince *infundibulum* “yağ haznesi” manasına gelmektedir. Gövde, yağın depolanıp, kandilin ana ögesini oluşturmaktadır. Erken dönem kandillerinde gövde sığ bir kâse biçiminde tasarlanırken daha sonraları üst kısmı kapatılarak “diskus” bölümü oluşturulmuştur. Gövdeye kulp, kaide, burun ve formun özelliğine bağlı diğer bölümler eklenmektedir⁹¹. Bu bölümler şunlardır⁹²:

Burun: Kandilin en önemli bölümlerinden biri olan burun, fitilin yandığı kısımdır. Burun için Latince de *Nostrum*, *Nasus* veya *Myxus* kelimeleri kullanılır. İki burunlu kandillere *Bilychnis*, daha fazla burunlu kandillere ise *Polymyxus* adı verilir. İlk zamanlar kullanılan kandillerin burun üzeri açık ve yayvandır. Zamanla üzeri kapanmış ve uç kısmı

⁹⁰ Tavukçu, *Parion Nekropolü 2005 yılı Buluntuları*, 124.

⁹¹ Begüm Durutürk, *İonia Bölgesinde Roma Dönemi Pagan Sembollü Kandiller*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir 2010, 65, Res. 36.

⁹² Bkz: Resim 34.

çapa, ok ucu ve kırlangıçkuyruğu gibi çeşitli şekiller almaya başlamıştır⁹³.

Kulp: Latince Ansa ya da Manubrium denilen kulp burunun karşı eksenine yatay ya da dikey yerleştirilmiş tutacak kısımdır⁹⁴. Bazı kandillerde, kulp yerinde süslemeli tutamaklar bulunurken; kulpsuz kandiller de fazlalıkla kullanılmıştır.

Omuz: Latince “margo” kelimesinin karşılığı olan kısımdır⁹⁵. Erken örneklerde üst kısmı açık olarak tasarlanan kandillerden sonra omuz; kandilin üst kısmını kapatacak biçimde yapılmaya başlanmıştır. Klasik dönemde omuz süslemesiz bırakılırken, Helenistik dönemde omuz artık çeşitli süslemelerle bezenmiştir⁹⁶.

Kaide: İçbükey, dışbükey, alçak, düztabanlı, halka ya da yüksek ayaklı şeklinde tasarlanmış olabilen kaideler, kandilin zeminde düzgünce durmasını sağlamaktadır. Kaide kısmının kenarı bazen bir çizgiyle veya bir hatla sınırlandırılmış olabilir. Arkaik ve Klasik dönemde yuvarlak olan kaideler, Helenistik Dönem’de hem yuvarlak, hem de oval şekilde biçimlendirilmiştir⁹⁷.

Kulakçıklar: Kandil gövdesinin ortasına paralel olarak her iki yanda dışarı yönde çıkıntılar oluşturarak kandilleri tutmada kolaylık sağlar. Ayrıca bu çıkıntılar dekoratif bir süsleme ögesi olarak da kullanılmışlardır. “Bunlar genelde kare ya da dikdörtgen yüzeylere sahip olmuş; çeşitli bezeklerle süslenmişlerdir⁹⁸.

Fitul: Burnun iç kısmındaki boşluk boyunca uzanan yağ haznesinden burun ucuna kadar uzanmış fitil, kandilde aydınlatmanın sağlanmasına yardımcı olur. Gövdede bulunan yakılacak yağı içine çeker, böylece yakıldığında aydınlatmayı sağlardı. Fitiller Latince Verbascum veya Thryallis olarak bilinen bitkilerden ya da bez, papirus, keten ve kendir lifleri, meşe kabuğu, sığırkuyruğu gibi maddelerden yapılırdı⁹⁹.

⁹³ Ingeborg Scheibler, *Griechische Lampen, Kerameikos, Ergebnisse der Ausgrabungen*, (Band IX), Berlin 1976, 586.

⁹⁴ Sina Kabağaç-Erdal Alover, *Latince Türkçe Sözlük*, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1995, 34.

⁹⁵ Yaprak Özkönü, *Sagalassos'un Kalıp Yapımı Kandilleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006, 155.

⁹⁶ Bailey, 1972: Pl. 11-f.

⁹⁷ D. Kassab - T. Sezer, 1995, 20.

⁹⁸ Gamze G. Tuluk, *İonia Bölgesindeki Helenistik Döneme Ait Kandiller*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2003, 22.

⁹⁹ Walters, 1914: 395.

3.3.4. Kandilin Yapım Teknikleri

Antik dönemlerde yapılmış olan pişmiş toprak kandiller üç farklı yapım tekniğine sahiptir. Bu teknikler 3 tane olup: elle şekillendirme, çarkta şekillendirme ve kalıp tekniğidir¹⁰⁰.

3.3.4.1. Elde Şekillendirme

Başlangıçta kandil yapımında elle şekillendirme yöntemi kullanılmıştır¹⁰¹. Elde şekillendirme yoluyla üretilen kandillerin ilham kaynağının, deniz kabukları ve yayvan formlu kâseler olduğunu düşünebiliriz. Bu kandillerin göze hitap gibi kaygısı olmadığı gibi sadece işlevsel amaçlı üretilmişler, bazen yayvan bir tabak biçiminde bazen de bir kulbu ve kaba bir buruna sahip olan örneklerdir¹⁰². Diskusu olmayan bu kandillerin, üst kısmı açık şekildedir¹⁰³.

Çanak biçimli bu tip kandillerde fitil yağ içerisinde gezdiği için aydınlanma sırasında pek verim alınamamıştır¹⁰⁴. Bu nedenle kabın bir bölümünün elle düzeltilerek fitilin hareketinin önlenebileceği bir yuva oluşturulmaya başlanmıştır¹⁰⁵. Bu kandillerin en erken örneklerinin İlk Tunç Çağı'nda (MÖ 3000-2700) Mezopotamya'da ortaya çıktığı kabul edilir¹⁰⁶.

3.3.4.2. Çarkta Şekillendirme

MÖ 6. yüzyıldan itibaren geliştirilen tekniklere bağlı olarak çark yapımı kandiller görülmeye başlanır¹⁰⁷. Çark yapımının yaygınlaşmasıyla kandillerin formu gelişir ve değişir. Erken örneklerde diskus kısmı açıkken; daha sonraki dönemlerde açık olan diskus kapanır¹⁰⁸.

¹⁰⁰ Kinal, 1960: 152-153.

¹⁰¹ Elde şekillendirilen kandiller için bkz. Menzel 1969: 9, Abb. 1; Bailey 1972: Pl. 1, b, c, d.

¹⁰² Öztürk, 2003: 27.

¹⁰³ Arar, 1995: 7; Öztürk, 2003: 27; Aydın Tavukçu, 2007: 121; Metin, 24.

¹⁰⁴ Gürol Barın, 1995: 13.

¹⁰⁵ Johanna Brants, *Antieke Terra Cotta Lampen Uit Het Rijksmuseum Van Autheden te Leiden*, Leiden 1913, Pl. I, Res. 1-2; D. Kassab - T. Sezer, No. 59.

¹⁰⁶ D. Kassab - T. Sezer, 1995: 27.

¹⁰⁷ Mehmet Gürbüz, *İdyma'daki Hellenistik Dönem Oda Mezarı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla 2006, 44.

¹⁰⁸ Walters, 1914: 18.

Kandil gövdesi, çarkta biçimlendirilme işlemi tamamlandıktan sonra ağız ve kulp ayrıca elde edilir ya da kalıpta şekillendirilip kandil gövdesine aplatılır. Ağız yapımı ise 2 farklı yöntemle yapılır. Birinci yöntemde; kandil gövdesinin hemen kenarına bir delik açılır ve bir tarafı açık boru şekilli ağız buraya birleştirilir. İkinci yöntem ise; ağız işlevi görececek kil doğrudan doğruya gövdeye eklenir ve yüksek ihtimalle metal bir objeyle fitil deliği ile aynı anda delinirdi¹⁰⁹.

Çark yöntemiyle elde edilen kandillerin çoğunluğu derin yapıya ve süslemeden yoksun olarak üretilirdi. Bunun aksine üzerine rölyef yapılmış kandiller, baskı tekniğine sahiptir. MÖ 6.-3. yüzyıllar arasında yapılmış olan bu kandillerin bazılarının kaidesinde yapımcısının imzasını taşıyan örnekler vardır¹¹⁰.

3.3.4.3. Kalıpta Şekillendirme

Kalıp yapımı kandil üretiminde ilk önce, “**patris**” adı verilen hamur ya da ahşaptan elle biçimlendirilen bir model, pozitif olarak hazırlanırdı. Üreticiler bazen bu modeli beğenmiş ve beğenilen kandilleri patris gibi kullanıp, yeni kalıplar üretirlerdi. Oluşturulmak istenen alt ya da üst (yarı) kısma göre patrisin yüzeyi, belli kalınlıkta hamur, elle bastırılarak kaplanır, aynı işlem diğer yarı için de uygulandıktan sonra, kurumaya bırakılırdı. Yeterince kuruyan alt ve üst yarı kalıpları, patrisin üzerinden alınırdı¹¹¹.

Roma Döneminde pişmiş toprak kalıplara rastlamak mümkündür. Bunun yanı sıra alçı kalıplar da sıklıkla kullanılmaktaydı. Fakat pişmiş toprak kalıplar alçı kalıplardan daha uzun süre dayandığı bilinmektedir. Hamurdan yapılmış kalıp, fırında pişirildikten ve alçı kalıp kurutulduktan sonra kullanılmaya hazırды. Kalıplar bazen defalarca kullanılmaktadır. Bu durum kandil üzerindeki dekorasyonun netliğini bozmaktaydı.

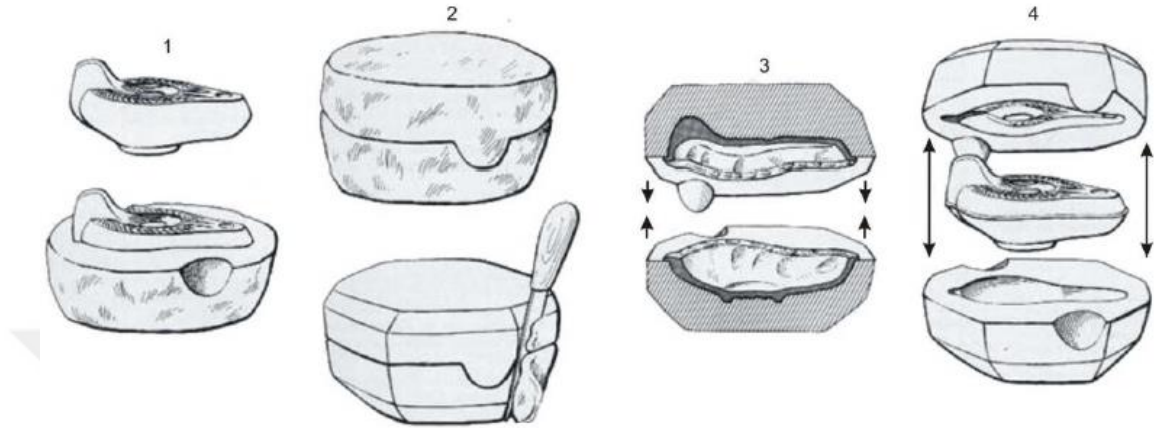
Kalıpla kandil üretiminde 2 farklı yöntem uygulanır; İlk yöntemde ıslak hamur, kandilin üst ve alt yarısını oluşturacak kalıpların içine, ince bir tabaka halinde elle yayıldıktan sonra bu iki kalıp birleştirilir ve kurumaya bırakılırdı (**Şekil 3.2**). Yeterince kuruduktan sonra kandil, kalıbın içinden alınarak metal bir obje yardımıyla gereken

¹⁰⁹ Öztürk, 2003: 27.

¹¹⁰ Walters, 1914: 19.

¹¹¹ Bailey, *Greek and Roman Pottery Lamps*, 13; Tavukçu, *Parion Nekropolü 2005 Yılı Buluntuları*, 121.

delikler açılırdı. Bunlar yağ deliği, fitil deliği, havalandırma deliği ile askı veya kulp deliğidir. İz bırakan yerlerde ya da çatlak alanlarda ıslak hamurla birleşme sağlanır ya da fazlalıklar bir alet vasıtasıyla temizlenirdi. Eğer kalıpta kulp-tutamak gibi kısımlar yer almıyorsa, bu işlemler yapılırdı¹¹².

Kaynak: Hüseyin Metin, Kibyra Kandilleri, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2012, 27.

Şekil 3.2. Kandil Üretimin Yöntemleri

Diğer yöntemde ise kandile ait alt ve üst kısımların ayrı kalıplarda yapılarak kurumaları beklenirdi. Ayrı kalıplardan çıkarılan kısımlar, kandilde yer alan doldurma, fitil deliği ya da hava delikleri oluşturulduktan sonra birleştirilirdi. Birleştirilen bu kalıplarda doldurma, fitil, hava delikleri açılan kandiller tamamen kurutulurdu¹¹³. Kurumanın etkisiyle kandil küçülmeye başlar ve hamurun çerisinde buharlaşan su, kandilin çatlamasına sebep olabiliyordu. Yüzeyde çatlakların oluşması, az katkılı hamurun hızlı kuruması yüzündendir. İkinci bir tahminse kandil yüzeyine yapılan işlemler sırasında kurumuş kandilin fazla nemlendirilmesinden sonra, yeniden kuruma sırasında hamurun yüzeyinin kendini çekmesiyle oluşurdu. Yeterince kuruyan kandile astarlama, sulu kilin kap yüzeyine fırça ile sürülmesi, kabın üzerine akıtılması ya da kandilin sulu kile daldırılması işlemi yapılır. Sırlamanın amacı, dekoratif fonksiyondan çok kandilin içindeki yakıtın dışarı sızmasını sağlamaktır¹¹⁴. Astar yapımında kullanılacak hamur, istenilen incelikte sulandırıldıktan sonra süzülür ve birkaç

¹¹² Bailey, *Greek and Roman Pottery Lamps*, 14; Radt, *Lampen und Beleuchtung in der Antike*, 47; Öztürk, *Kyzikos Kandilleri*, 28.

¹¹³ Bailey, *Greek and Roman Pottery Lamps*, 13-14; Kirsch, *Antike Lampen im Landesmuseum Mainz*, 21.

¹¹⁴ Broneer, *Terracotta Lamps*, 34.

gün süreyle dinlenmeye bırakılırdı. Bu evrede iyi bir sonuç almak bünyelerin birbirleriyle uyumuna bağlıdır. Hamurun kimyasal ve fiziksel özellikleriyle, astar uygulanacak formun bünyesinin, birbirine yakın olması gerekir¹¹⁵.

3.3.5. Kandilin Kullanım Alanları

Kandiller antik çağda her sınıftan ve her toplumdaki insanlar tarafından kullanılmıştır. Roma döneminde, fakir insanlar seri halde çark ya da kalıp yapımı tekniğiyle üretilen kandilleri kullanırken, zenginler ağırlıklı olarak daha gösterişli ve özenli üretilen metal kandilleri kullanmışlardır¹¹⁶. Kandillerde yanma süresini belirleyen yağın kalitesi ve fitilin kalınlığıdır. Işık artırılması kandil sayısının ya da burun sayısının artırılmasıyla mümkün olmuştur¹¹⁷. Bu kandillere çoğunlukla kutsal alanlarda rastlanılmaktadır. Oldukça kaliteli olan bu kandiller, sürekli yanar halde bu alanlarda bulundurulmuştur. Çok burunlu kandillerin daha çok yakıt gereksinimi duyduğu için gövdeleri, tek burunlu kandillerden daha büyük üretilmiştir.

Antik Çağda kandiller gündelik hayatta çeşitli amaçlarla kullanılmıştır. Evlerdeki raflarda, duvarlardaki nişlerde, dini törenlerde adak malzemesi, mezarlarda ölü hediyesi, halka ait binaların aydınlatılması, şenlik alanlarının aydınlatılması, zıfak kandiller (yeni evli çiftleri eğitmek ve cinsel yaşantıya bakış açısını değiştirmek amaçlı kandiller) gibi sosyal ve kültürel mesajlar verebilme gibi çeşitli amaçlarla kullanılmışlardır. Bazı durumlarda tavandan sarkıtılan zincirlere asılmış, ya da masa üstüne konulmuştur¹¹⁸.

Kısacası kulplu kandillerin çivi ile asıldığı veya zincirlerle taşındığı, kulpsuz kandillerin masa ya da tabakalar içinde saklandığını söyleyebiliriz. Bu tabakalar içinde çeşitli bezemeler bulunuyordu. Pompei’de yapılan kazılarda caddeye bakan evlerin birinde duvar nişinin içerisinde kandil bulunması bu görüşe örnektir¹¹⁹. Kandiller yine günlük hayatta masa üzerinde ya da dekor amaçlı kandil ayakları¹²⁰ üzerinde yatak odalarında kullanılsa da, tehlike arz etmeleri sebebiyle pek tercih edilmezdi. Maden

¹¹⁵ N. Yenice, *Terracotta Heykel ve Bir Sergi*, (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi), Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir 2007, 25.

¹¹⁶ M. C. C. Edgar, *Catalogue General Des Antiquities Egyptiennes Du Carie*, Greek Bronzes, 1904, 10-12.

¹¹⁷ Bailey, 1972: 10.

¹¹⁸ Shier, 1978: 7. Bkz. Resim 35.

¹¹⁹ Shier, 1978: 7.

¹²⁰ Bkz. Resim 34.

ocakları, çalışma mekânları ve hamamlarda kullanılmış; örneğin İmparator Alexander Severius, hamamının aydınlatılmasında kullanılmak üzere, yağ hediye ederken; Pompei'deki Forum Hamamı'nda bin civarında kandil bulunmuştur¹²¹.

Kandiller Yunanlılarda gece oynanan tiyatrolarda, zafer gibi halk şenliklerinde veya festivallerde kullanılmış, Romalılarda Julius Ceaser'in zaferinde, Nero'nun dönüşünde kullanıldıkları bilinmektedir¹²².

Kandillerin günlük hayattaki diğer bir kullanım alanı mezarlardır. Bu gelenek günümüzden 3 bin yıl önceye gitmektedir¹²³. Bu gelenek öteki dünya inancının yanı sıra, ölen kişinin özel bir eşyası olarak da diğer objelerle beraber mezarlara yerleştirilirdi. Bu kandillerin bazılarının fitil deliği etrafında yakıldığına dair iz olmadığından ya hiç kullanılmadıkları; ya da cenaze merasimi sırasında sadece bir defa yakıldıkları düşünülmektedir. Bu tip mezar hediyesi kandillerinin bazılarında mezara hangi amaçla konulduğuna dair yazılar bulunmaktadır¹²⁴. Çoğunlukla bu kandillerin sadece cenaze törenlerinde sembolik olarak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir¹²⁵. Roma'da ölen bir kişinin kapısına kandil bırakma bir gelenek haline gelmiştir¹²⁶. Bununla birlikte Roma ölü gömme gelenekleri içerisinde kandiller MS 1. yüzyıldan itibaren, ölünün öteki dünyada yolunu aydınlatacağı inancı ile mezarlara ölü hediyesi olarak da bırakılmıştır¹²⁷.

Kandillerin bir diğer gündelik kullanım alanı ise kehanet amaçlıdır. Gelecek hakkında yorumlamalar yapmak veya çocuklara verilecek isimlerin seçimi hakkında tercih yapmak amacıyla kullanılırlardı. Kandillere isimler verildikten sonra yakılıp, en son sönen kandilin üzerindeki isim çocuğa verilirdi¹²⁸. Pharae Agorası'nda kâhine başvurulmadan önce yakılan tunçtan yapılmış kandiller bulunmaktaydı¹²⁹. Romalılar ayrıca yağla doldurulmuş ve sadece bir fitili olan kurşun metalli kaşıklardan da kandil olarak yararlanmışlardır¹³⁰.

Bir diğer kullanım amacı da sembolik anlamlar içermesinden dolayıdır. Çünkü

¹²¹ Çokay, 25.

¹²² Walters, 1914: 96.

¹²³ Bailey, 1963: 13.

¹²⁴ Walters, *Roman Lamps, History and Ancient Pottery*, (Vol II), Londra 1905, 397.

¹²⁵ Bailey, 1963, 12.

¹²⁶ Çokay, 20.

¹²⁷ Walters, 1905: 16.

¹²⁸ Forbes, 156.

¹²⁹ Pausanias, VII, XXII, 2.

¹³⁰ Albert Neuberger, *Die Technic des Altertums*, Leipzig 1977, 237.

kandilin söndürülmemesi önemlidir. Bu nedenle Romalılar yeni yılda birbirlerine kandil armağan etmişlerdir¹³¹. Bu hediye edilen kandiller üzerinde çoğunluklu olarak kalkan taşıyan asker figürü ve Annum Nown Faustum Felicem (Mutlu ve Verimli Yeni Yıl) yazısı yer alır¹³².

3.3.6. Kandil Taşıyıcıları

3.3.6.1. Candelabrum

Kandilin içine yerleştirildiği sığ bir tabak ile onu zeminden yükselten bir ayaktan oluşan kandelabrumların¹³³, biri duvara asılarak kullanılan, diğeri ise dik duran ve kandil veya mum asılan iki farklı tipi vardır¹³⁴. Duvar aydınlatıcıları denilen tipin ilk örnekleri MÖ 14 yüzyıla tarihlenmektedir¹³⁵. Ön Asya ve Kıbrıs'ta Geç Bronz Çağda görülen bu tip bu dönem sonuna değin varlığını sürdürmüştür. İkinci tip kandelabruma benzer araç örneği, Yeni Babil mühürlerinde, rahip benzeri bir insan figürü ile birlikte verilmiştir¹³⁶. Bu tip, Urartu yazıtlarında “**Tanasi**”, Menua yazıtlarında “**Dasusi**” adıyla geçer¹³⁷. Urartu dönemi kandelabrumları boğa toynakları şeklinde bir tripod ile insan şekilli gövdeye sahiptir. Bacak arası düz kısma aslan ya da değişik fantastic yaratıklar yerleştirilirdi.

Yunan kandelabrumları, bir tutamak ve ona bağlı keseciklerden oluşur. Yunan dünyasında kandelabrum varlığı oldukça azdır. Buluntular genel olarak Etrüks ithali olarak göze çarpar¹³⁸. Roma ve Etrüks kandelabrumları bronz olup, seri üretim ile yapılmış sanatsal zevkin yansımasıdır. Roma dönemi massif kandelabrumlarda mevcuttur. Bunlar tek bir mermer bloktan yapılmış ve oldukça ağırdırlar. Bunların dini törenlerde kullanıldıkları ve zengin insanların evlerinde bulunduruldukları düşünülmektedir¹³⁹. Roma döneminde farklı bir kandelabrum tipi olan, massif bir

¹³¹ Walters, 1905: 16.

¹³² Walters, 1905: 16.

¹³³ Bkz. Resim 37

¹³⁴ Rytrowski, 1979: 174.

¹³⁵ Rytrowski, 1979: 189.

¹³⁶ Filiz İnanan, *İzmir-Tire-Bergama ve Ödemiş Müzelerindeki Bizans Dönemi Pişmiş Toprak Kandiller*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2004, 28.

¹³⁷ Merhav, 1991: 265.

¹³⁸ İnanan, 28.

¹³⁹ Çokay, 28.

kandelabrum olarak tanımlayabileceğimiz “Lampardarium”, sütun biçiminde bir gövdeye sahip olmakla kandiller ince zincirlerle kandelabrumun başlık kısmına asılırdı¹⁴⁰.

3.3.6.2. Laterna

MÖ 8. yüzyılda ortaya çıkarılan ve günümüz fenerleriyle paralellik gösteren laternalar için kullanılan antik çağdaki terimler “**Laterna**”, “**Lanterna**”, “**Phanos**”, “**Hypnos**” gibi ifadelerdir¹⁴¹. Romalılar laternayı¹⁴², Yunanlılar aracılığıyla öğrenmiştir.

Laternalar Günay İtalya’daki vazolardan anlaşıldığı kadarıyla başlangıçta vazo şeklindedir. Yukarıdan aşağıya incelen, altta küçük ayakları, üstte büyük kulpları olan eşyalardı. Arkaik - Hellenistik Dönem arası konik şekle sahip olan laternalar Roma dönemi itibariyle silindirik forma dönüşmüştür¹⁴³. Geç dönemlerde artık bronz laternalar ortaya çıkar. Bronz kaide üzerinde, bronz çubuklarla bağlı bir gövde kısmından oluşur. Laternalar 3 zincirle tavana asılı halde kullanılmaktadır.

İçine konulan mum veya kandili rüzgardan koruyan laternaların pencereleri başlangıçta boynuzdan yapılmıştır. Malzeme böylece neme ve rutubete karşı korunaklı olacaktı. Zamanla ise parşömen (**Derma**), gerilmiş idrar torbası (**Versica**) ve yağlı ketebezlerinden yararlanıldığı biliniyor¹⁴⁴. MS 7. yüzyıl ile beraber artık pencereler cam şeklinde yapılmaktadır.

Laternalar yoğunlukta caddelerde kullanılmış, geceleri yolculuk edenlere yol gösteren bu laternalar köle çocuk betimleri gerek vazo resimlerinde gerekse pişmiş toprak figürünlerde görülmektedir¹⁴⁵. Yoğunlaşan laternalar daha sonra caddeler üzerindeki dükkanlara asılmaktaydı. Bir farklı kullanımı da gemilerde görülmektedir. “Gemilerin burun veya kış kısımlarında kullanılırdı. Aydınlatma yanında haberleşme amacıyla da kullanılmaktaydı. Laternaların gelişmiş formu, deniz fenerleridir. “**Phos- ılık**” ve “**Orasis- görmek**” kelimelerinden türemiş olan “**Pharos- fener**” liman aydınlatmasında kullanılmıştır. Rhodos, Ravenna, Brindisium ve Laodikeia’da ki fenerlerin varlığı

¹⁴⁰ Çokay, 28.

¹⁴¹ Forbes, 164.

¹⁴² Bkz. Resim 38.

¹⁴³ Çokay, 32.

¹⁴⁴ Çokay, 31.

¹⁴⁵ Çokay, 33.

kentte bazı sikkeler üzerindeki betimelemelerden anlaşılmaktadır¹⁴⁶

3.3.6.3. Lykhnoukhai

Homeros, Alkinoos'un sarayını anlatırken, "Heykeller dikilmişti güzel ayaklıklar üstüne, yanan چراغلار tutuyordu ellerinde altından delikanlılar, kanaktaki şölenleri aydınlatmak için geceleri" dizelerini kullanır¹⁴⁷. Böylece mum ve kandil taşıyıcısı heykellerin gece törenlerde, etrafı aydınlatmak amacıyla, Homeros zamanından beri kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır¹⁴⁸.

Arkaik döneme ait, British Museum'daki meşale taşıyan kadın heykeli, belkide bu türün en iyi örneğiydi. Bir elinde mum veya kandil taşımak için açıklık bulunan, yaklaşık 40 cm yüksekliğinde, muhtemel bir tanrıçayı tasvirleyen pişmiş toprak bir heykelciktir¹⁴⁹. Athenaios, Kranos'un düğününü şöyle anlatır: "Şölen devam ederken, mekanı çevreleyen beyaz ibrişimden perdeler çekiliyordu. Bunlar çekilince duvarlar gizli bir mekanizma ile açılıyordu ve meşaleler görülüyordu. Bir çok figür vardı. Pan, Hermes, genç figürler ve meşaleleri gümüşten ellerinde tutuyorlardı"¹⁵⁰.

Lucretius'a (MÖ 1. yy) göre evlerde, sağ elleriyle yanan ışıklar tutan, altından genç heykellerinin bulunmaması olağan değildir¹⁵¹. MÖ 1. yüzyılda Pompei buluntularında evlerdeki çoğu heykeller birer lykhnoukhai idi. Bu heykeller evlerin bahçelerinde, yüksek kaide üzerinde, pahalı ve zengin evleri için önemli dekoratif unsurlardı. Zenginliğin göstergesi olan bu heykelciklerde ışık ve gölge oyunu verilerek göz zevkine hitap ediliyordu.

¹⁴⁶ Çokay, 33; Forbes, 182.

¹⁴⁷ Hom. Old, VII, 100.

¹⁴⁸ Bkz. Resim 39.

¹⁴⁹ Bailey, 1975: 218 Pl. 94, Q484.

¹⁵⁰ Bailey, 1975: 110.

¹⁵¹ Athen, Delp. IV, 130.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANAMUR MÜZESİ'NDEKİ BİR GRUP DONEMİ PIŞMIŞ TOPRAK KANDİL

4.1. U BURUNLU KANDILLER

Bu grupta değerlendirilen 7 kandil benzerlerini Loeschke Tip 8¹⁵², Broneer Tip 25¹⁵³, İvanyi Tip 7¹⁵⁴, Bailey Tip P Grup i¹⁵⁵ altında inceler (K1-7, Çiz. 1-7). En karakteristik özellikleri burnun gövdeye bağlandığı kısımda diskusa paralel düz çizgi varlığıdır. Diskuslar bazen sade bazense figürlü işlenmiştir. Bazı kandillerin omuzlarında bitkisel bezemeler görülmektedir (K1). Gruptaki kandillerin bazılarının bozuk formu olmasından dolayı tipolojik sınıflandırma aşamasında zorluklar yaşanmıştır.

K1 nolu örneğimizde omuzda yer alan dil motifi görülmektedir. Kırık tutamağa sahip olan bu kandilimiz küçük diskus deliğine sahiptir. Düz bir taban yapısına sahiptir. K2 nolu örneğimiz sade omuz ve sade diskus yapısıyla U burunlu kandilimiz içerisinde yer almaktadır. Burun yapısı K1'de olduğu gibi U şekilli profil vermektedir. Tutamak kısmında delik bulunan bu kandilimiz düz tabana oturmaktadır. K3 nolu örneğimiz diskusunda yer alan koşan bir atlet figürüne sahiptir. Diskus deliği figüre yer açmak için kenara kaydırılmıştır. Tutamak kısmı oldukça kaba işlenmiştir. Omuz yine sade verilmiştir. Kandil düz bir tabana oturmaktadır.

K4 nolu kandilimiz U burun profilini veren kandillerimiz içerisinde diskusunda figürüne sahip olan bir diğer örneğimizdir. Üzerinde kaplan figürünü bulunan diskus içe eğimlidir. Tutamak kısmı özensiz kaba haldedir. Burun yapısı U profilini vermektedir. K5 nolu kandilimizin diskusunda bir horoz figürü yer almaktadır. Kandil yan profil görünümüyle bir mezar stelini andırmaktadır. Arka tutamak bölümü dümdüz bir kesit vermektedir. K6 nolu kandilimiz omuzunda halka motifi diyebileceğimiz bir bezemeye sahiptir. Burun yapısı biraz daha özensiz olsada profil yapısıyla U profil tipine uygun görülmüştür. Son U tipli kandil örneğimiz olan K7, oldukça özensiz, bozuk yapısıyla görülmektedir. Dar bir diskus deliğine sahip olan kandilimiz, sade işlenmiş ve düz tabana

¹⁵² Loeschke, *Lampen aus Vindonissa*, 237-243

¹⁵³ Broneer, *Terracotta Lamps*, 83-87.

¹⁵⁴ D. Iványi, *Die Pannonischen Lampen*, Budapest 1935, 10.

¹⁵⁵ Bailey, *Catalogue of the Lamps in the British Museum II*, 314-330.

oturmaktadır.

Her ne kadar Anadolu da (Ephesos¹⁵⁶, Miletos¹⁵⁷, Tralleis¹⁵⁸ v.b), Mısır'da İskenderiye¹⁵⁹, Yunanistan'da Atina¹⁶⁰, İtalya'da Sardina¹⁶¹, Pozzoli¹⁶² gibi Akdeniz kentlerinde U burunlu kandillere sıkça rastlansa da bu tipin Rom'nın güçlü olduğu Merkez İtalya'da üretildiğini unutmamalıyız¹⁶³. Bu kandilleri kısa kalp burunlularla birlikte değerlendiren Broneer, formların MS 1. yy.ın ikinci yarısından başlayarak, MS 2. yy. boyunca kullanıldığını belirtir¹⁶⁴. Yakın formları, Walters¹⁶⁵ ve Perlzweig¹⁶⁶ MS 2. yy.a; Bailey¹⁶⁷, Traianus-Antoninler dönemlerine; Barın¹⁶⁸, MS 1. yy. ortalarından MS 2. yy.a; Civelek¹⁶⁹ ise MS 1. yy.ın ikinci yarısı ile MS erken 2. yy.a tarihlemektedir. Bizde tüm bu tarihllemeler ışığında kandillerimiz MS 1. yüzyıl ile 2. yüzyıl sonları arasında değerlendirdik.

4.2. VOLÜTLÜ KANDILLER

Kibyra kandillerinden Kbr-T12c'yi oluşturan örneklerle benzer olan bu grup kandillerimiz, Loeshcke Tip IV, Broneer Tip 23, Vessberg Type 10, Bailey Type B, Deneauve Tip II b, Leibundgut Tip 12 ve Ponsich Tip II b örnekleriyle de benzer yönere sahiptir. Omuzda yer alan birkaç çemberle çevrili diskuslarda genellikle figürler yer almaktadır. Güzel bir işçiliğe sahip olan K8 nolu kandilimizin çemberlerle çevrili olan diskusunda bir köpek figürü yer almaktadır. Kuyruğu havaya dikilmiş olan bu hayvan kaba bir kafa yapısına sahiptir. Kandilimiz uzun bir burun yapısına sahipken, burun kenarında yer alan volütlerle ahenkli bir yapıya sahiptir. Bu kandilimiz Isparta Müzesi K13-16¹⁷⁰ kandilleriyle oldukça benzerdir Walters, British Museum'daki benzer formları

¹⁵⁶ Walters, *Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum*, 142-156.

¹⁵⁷ Barın, Aydın ve Milet Müzelerinde Bulunan Red-on-White Grubu Kandiller, 4-5.

¹⁵⁸ Civelek, *Tralleis Nekropolis Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği*, 44-47.

¹⁵⁹ Walters, *Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum*, 146.

¹⁶⁰ Perlzweig, *Lamps of the Roman Period First to Seventh Century After Christ*, Pl. 6-7, Fig. 168-187.

¹⁶¹ Walters, *Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum*, s. 145.

¹⁶² Walters, *Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum*, s. 148-155

¹⁶³ Bailey, *Catalogue of the Lamps in the British Museum II*, 314-316.

¹⁶⁴ Broneer, *Terracotta Lamps*, 83-87.

¹⁶⁵ Walters, *Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum*, 142-156.

¹⁶⁶ Perlzweig, *Lamps of the Roman Period First to Seventh Century After Christ*, 87.

¹⁶⁷ Bailey, *Catalogue of the Lamps in the British Museum III*, s. 378, Pl. 102, Q3052.

¹⁶⁸ Barın, *Aydın ve Milet Müzesi'ndeki Üzeri Kabartmalı Hellenistik ve Roma Dönemi Kandiller*, 96-97.

¹⁶⁹ Civelek, *Tralleis Nekropolis Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği*, 41-47.

¹⁷⁰ Fırat, Murat, 2015, 551, K13-16.

MS 1. yüzyıla tarihler¹⁷¹. Benzer formu Hübinger¹⁷² MS 1. yüzyılın ilk yarısına; Civelek¹⁷³, Pastutmaz¹⁷⁴ MS 1. yüzyıl ortalarına; Hayes¹⁷⁵, Öztürk¹⁷⁶ MS 1. yüzyıl 2. yarısına tarihlerler. Bailey ise MS 40-70 arasına uygun görür.

Bugüne kadarki çalışmalar ile yuvarlak burunlu tipin, üçgen burunlu tipten hemen sonra ortaya çıktığı gösterilmiştir. Bazı merkezlerde üçgen burunlu ve yuvarlak burunlu tipler genellikle MS 1. yy. ortalarına ait kontekstlerde bir arada görülürler¹⁷⁷. Bizde bu bilgiler ışığında K8 nolu kandilimizi MS 1. yüzyıl içerisine tarihledik.

4.3. KISA BURUNLU KANDİLLER

Disk biçimli üretilen bu grup kandilleri küçük ve kısa burun yapısına sahiptirler (K9-16, Çiz. 9-16). Bazen küt şekilli kulplara, bazende sıradan bir yapıştırma tekniği kullanılan bu kandillerde hazne delikleri oldukça geniş tutulmuştur. Bu eserlerin metal kandillerden türetilmiş olabileceği düşüncesindeyiz. Haluk Perk Koleksiyonu'nda bronz bir kandil, elimizdeki kandiller ile benzerdir ve genel olarak MS 2.- 3. yy'a tarihlediğimiz örneklerimizden daha erkene verilmektedir¹⁷⁸. Erken örneklerde tabanlar halka şeklinde veya geniş dairesel kaideli iken geç döneme doğru düz dairesel dipli kaideli kandiller görülmektedir. Eserlerimiz Kibyra Kbr-T6¹⁷⁹ gurubu kandilleri ve Konya Müzesi 2A ve 2B grubu¹⁸⁰ kandil örnekleriyle benzerlik göstermektedirler.

K9 nolu kandilimizde geniş oval bir kulp yapısı, kısa burun yapısı, hazne içine inmiş diskus aynası ve geniş bir hazne deliği görülmektedir. Düz bir kaideye sahip olan bu kandil Konya Müzesi K2 kandili¹⁸¹ ile gerek burun yapısı gerekse sade işçiliği ile benzerlik göstermektedir. K10 nolu eserimiz çizgilerle kesilmiş bir kulpa, geniş hazne

¹⁷¹ Walters, *Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum*, 97-100, Lev. 22, Fig. 638 – 657.

¹⁷² Hübinger, *Die Antiken Lampen des Akademischen Kunstmuseums der Universität Bonn*, 107, Taf. 25, Abb. 195.

¹⁷³ Civelek, *Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği*, 84-85, Lev. 13, K72.

¹⁷⁴ D. Pastutmaz, “Knidos Dionysos Terası Stoasında Bulunan Bir Grup Kandil Işığında Romanesiz Atölyesi ve Özellikleri”, *Ramazan Özgan'a Armağan*, İstanbul 2005, 285, Res. 13-16.

¹⁷⁵ Hayes, *Ancient Lamps in the Royal Ontario Museum*, 77-79, Pl. 38, Fig. 309-319.

¹⁷⁶ Öztürk, *Kyzikos Kandilleri*, 132, Lev. 20b.

¹⁷⁷ Fitch - Goldman, *Cosa: The Lamps*, 111, Fig. 63-66.

¹⁷⁸ S. Atasoy, “Haluk Perk Koleksiyonu'ndan Bronz Kandiller”, *Tuliya I*, İstanbul 2005, 198, Res. 14.

¹⁷⁹ Metin, Hüseyin, 2012, 103, 104, K22-44.

¹⁸⁰ Çoşkun, Dilek, 2007, 53, K2-14.

¹⁸¹ Çoşkun, Dilek, 2007, 103-106, K2.

deliğine, dar diskus aynasına, disk biçimli gövdeye ve kısa buruna sahiptir. Benzerine yine Konya Müzesi K30-31¹⁸² kandillerinde rastlamak mümkündür. K11 nolu kandilimiz kaide ile yükseltilmiş, küçük delikli kısa buruna, geniş hazne deliğine ve yapıştırma tarzında bir kulpa sahiptir. Tamamen disk biçimli gövdenin görüldüğü bu kandil benzerine Kibyra Kandilleri K22-23¹⁸³ örneklerinde rastlamak mümkündür.

Zamanla daha özensiz yapılmaya başlanan bu metal takliti örnekler özensiz kulp yapısına ve gövdesine sahiptir. K12 nolu kandilimizde özensiz bir kulp yapısı, gövdede birleştirme izleri ve geniş hazne varlığı görülmektedir. Artık tamamen dairesel dipli kaidelerin varlığı görülmektedir. Bu kandilimiz benzerine Kibyra Kandilleri K24¹⁸⁴ örneğinde rastlamak mümkündür. K13 nolu kandilimizde ise burun yapısı biraz daha uzatılmış, tutamak nohut taneciği şeklinde sadece yapıştırılmış bir parça görünümünde, hazne deliği yine geniş ve disk gövde görülmektedir. Kibyra Kbr-T6 grubu kandilleriyle benzer özellikleri bulunsada daha sade ve özensiz bir yapıya sahiptir.

K14 nolu kandilimizde kaide ön plana çıkmakla beraber burun yapısı kısa ve dar verilmiştir. Üzerinde parmakla şekillendirme izleri görülmekte. Tutamak kısmı başparmak görünümündedir. Benzer örneklerine Konya Müzesi K10¹⁸⁵ kandilinde rastlamaktayız. K15 nolu kandilimizde burun kısa olsada iyice kaba verilmiştir. Hazne deliği içe doğru kavis yapmış ve geniştir. Tutamak kısmı volüt şeklinde olup sade yapılı bir kandildir. Disk biçimli gövdeye sahip kandilde kaide düz halka şeklindedir. Kibyra Kandilleri ve Konya Müzesi kandilleri'ne göre geç dönem eseridir.

4.4. KANAL BURUNLU KANDİLLER

K16 ve 17 nolu kandillerimizin sahip oldukları haç bezemeleriyle gerek sanatsal gerekse dini bakımdan oldukça önemlidir. Sahip oldukları bu haç bezemesi dışında, kulplar tam bir dairesel şekilde, diskus delikleri küçüktür. Diskus aynalarında haç motifi ve diskusu sınırlandıran kanal hatlarına sahiptirler. Form yapısı itibariyle Konya Ereğli Müzesi kandillerine¹⁸⁶ benzeyen bu iki kandil örneğimiz, sahip oldukları bezemeleriyle biraz farklıdır. Aynı şekilde K16 ve K17 nolu örneklerimiz, Erzurum Müzesindeki

¹⁸² Çoşkun, Dilek, 2007, 103-106, K31-32.

¹⁸³ Metin, *Kibyra Kandilleri*, 103-106, K22-23.

¹⁸⁴ Metin, *Kibyra Kandilleri*, 103-106, K24.

¹⁸⁵ Çoşkun, Dilek, 2007, 33, K10

¹⁸⁶ Dilek, 2012, 67, 70, Res. 17, 23.

kandillerlede benzemektedir¹⁸⁷. Fakat Erzurum örneklerinde omuz bezemesiz ve burun yapısı azda olsa sivridir.

K16 ve K17 nolu kandillerimiz yine Trallies Antik Kentinde bulunan K128, K133, K134, K135, K137¹⁸⁸ nolu kandillerde bulunan kanallı burun yağına sahiptir. Omuzdan burun deliğine uzanan kanalın yanısıra omuzdaki bezemelerle de benzerlik göstermektedirler. MS 4 yüzyıl içerisinde değerlendirilen bu Trallies Kandilleri gibi bizde K16 ve K17 nolu kandillerimizi MS 4. yüzyıl içerisinde değerlendirdik.

4.5. GÖVDEDEN UZAYAN BURUNLU KANDİLLER

K18 nolu kandilimiz bir diğer bezemeli kandil örneğimizdir. Discus aynası derin ve düz yapıya sahiptir. Diskus aynasında iğne delikleri şeklinde bezeme yer almaktadır. Kulp yapısının benzerlerinin aksine omuz üzerinde olmadığı, gövdeden çıkıntı ile verildiği görülmektedir Benzer örneklerine MS 3. yüzyılda Kyzikos'ta rastlamaktayız¹⁸⁹. Kyzikos kandillerinde de burun oldukça geniş, diskus içe gömülü haldedir. Tek fark K18 nolu kandilimizde diskustaki iğne ucu delik kümesinin Kyzikos kandillerinde olmamasıdır. Kırık olan K18 kandilinin burun şeklini tam tahmin edemezsek MS 2-3. yüzyıllara tarihlenen Afyon Müzesi kandilleriyle aynı burun yapısına sahiptir¹⁹⁰. Afyon Müzesi kandilleri K26 nolu kandille benzerlikleri fazla olsada diskusları biraz daha yukardadır. K18 nolu kandilimizin MS 3. yüzyılda üretildiğini düşünüyoruz.

Yine K18 nolu kandilimiz, Perge Antik Kenti kandillerinden olan K72, K73 ve K74¹⁹¹ nolu kandillerle gerek diskus yapısı gerekse burun uzantısının gövdeden olmasıyla benzerlik gösterir. MS 4. yüzyıl içerisinde değerlendirilen Perge kandillerinde olduğu gibi bizde K18 nolu kandilimizi MS 4. yüzyıl içerisinde değerlendirdik.

¹⁸⁷ K. Dörtlük, "1975 Uylupınar Kazı Raporu", *Türk Arkeoloji Dergisi*, 24-2, 1997, 9-15.

¹⁸⁸ Aynur Civelek, *Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2011, 11; Dilek Coşkun, *Konya- Ereğli Müzesi'nde Bulunan Roma Dönemi Kandilleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007, 16; Metin, K128, K133, K134, K135, K137.

¹⁸⁹ Öztürk, 2003, 234, Lev. 38, 39.

¹⁹⁰ Gülünay, 2007, 111, Lev. 3.

¹⁹¹ Çokay, 126,127,128, K72, K73, K74.

4.6. OVAL UZUN BURUNLU KANDİLLER

Bu grup içerisinde toplam 9 kandil değerlendirilmiştir (K19-28, Çiz. 19-28). Grup kandillerinin 4 tanesi diskusa sahip değildir. Kandillerde uzun gaga benzeri burun varlığı görülmektedir. Çoğunluğu düztabana sahip bu kandillerin bazılarında yanık izleri görülmektedir. Grup kandilleri diskuslu ya da diskussuz şekilde olsada uzun burunlu yapılarıyla benzerlik göstermektedirler.

Bailey, bu grup benzeri örnekleri Geç Helenistik Dönemden – Geç Roma Dönemine kadar geniş bir zaman aralığında üretildiklerini söyler¹⁹². Buluntu yeri bilinmeyen ama Yunanistan'ın doğusundan olabileceğini düşündüğü birebir bir örnek için MS 5. ve 6. yy. tarihini uygun görür¹⁹³. Pataradan çıkmış örnekler MS 5. yy.'a verilmektedir¹⁹⁴. K19 ve K20 kandilleri demlik form benzeri olup, uzun burun yapılarına sahiptirler. Kıbyra kandilleri¹⁹⁵ içerisinde benzerlerine rastladığımız bu örnekler MS 5. ve 6. yy. tarihleri içerisinde değerlendirilmiştir. Geniş hazneye sahip kandiller omuzdan yükselen ve hazne deliğinin kenarında son bulan yapıya sahiptirler.

K21 nolu kandilimiz derin diskus aynasına ve küçük diskus deliğine sahiptir. volüt şeklinde bir kulpa sahip olan kandilimiz yine gaga şekilli uzun bir burun yapısına sahiptir. Bezemesiz oldukça sade üretim olan kandil düz bir tabana oturur. Bu kandil benzerlerine Kıbyra kandillerinde rastlamak mümkündür¹⁹⁶. K22 nolu kandilimiz volüt şekilli tutamağı ve uzun gaga biçimli buruna sahiptir. Delikli tutamak, geniş hazne deliğine ve yerden yükselten kaideye sahiptir. Sade üretime kandil kaba bir burun ve işçiliğe sahiptir. K23 nolu kandilimizde K22 benzeri burun yapısına sahiptir. Kaba ve özensizdir. Tutmak kısmı kırık olan kandil geniş hazne ve hazne deliğine sahiptir. Diskus aynası dar verilen kandilin burun kısmında yanık izlerini görmek mümkündür. K21, K22 ve 23 nolu kandillerimiz özellikle MS 5. ve 6. yy. yılları arasına tarihlenen Kıbyra kandilleriyle benzerlik göstermektedirler.

K24 üstten bakıldığında dairesel bir gövdeye sahip olduğu görülmektedir. Grup kandilleri gibi uzun gaga şekilli burun yapısına sahiptir. Bu tip kandillerin genel olarak

¹⁹² Bailey, *Catalogue of the Lamps in the British Museum I*, 196, Pl. 86-87, Q460.

¹⁹³ Bailey, *Catalogue of the Lamps in the British Museum III*, 418, Pl.125, Q3341.

¹⁹⁴ Özkul, *Patara Kandilleri*, 46, Res. 25, Çiz. 35.

¹⁹⁵ Metin, Hüseyin, 2012, 108, K54-58.

¹⁹⁶ Metin, Hüseyin, 2012, 109-110, K64-68.

üstten bakıldığında dairesel bir gövdeye sahip oldukları görülmektedir. Roma Dönemine tarihlenen Konya – Ereğli Müzesi¹⁹⁷ Roma Dönemi Kandilleri'nin ele alındığı Yüksek Lisans Tez çalışmasında Coşkun tarafından 5. Grup altında değerlendirilen, MS 6. yüzyıllara tarihlendirilen, Karaman'dan ele geçen birkaç örnek, tutamak kulplu, kısa burunlu, hafif eğimli-bezemeli omzu, düztabanı ve oval biçimli gövde yapısıyla gruptaki örneğimizle benzer özellikler yansıtmaktadır. MS 5. ve 6. yüzyıla tarihlenen Kibyra kandilleri¹⁹⁸ kandil örneğimize burun ve diskus yapısıyla benzemekte ancak kulp yapılarıyla farklılık göstermektedir. K25 nolu kandilimiz bu grup içerisindeki en uzun burun yapısına sahiptir. Burunda yanık izleri görülen kandilin, hazne deliği de oldukça geniştir. Tutamak kısmı özensiz olan bu kandil, geniş hazneye sahiptir. Burun yapısı ile grubun en dikkat çekici kandilidir.

K26 nolu kandilimizin burun yapısı oldukça kabadır. Uzun verilen buruna, içe kavisli diskus aynasına ve küçük bir hazne deliğine sahiptir. Omuzda verilen bezemeler oldukça hasar görmüştür ve net olarak ne oldukları bilinmemektedir. Orta kısımda oldukça kabarık verilen hat muhtemelen birleştirme izlerinin varlığını gösterir. Bu kandile üzerindeki renk ile metal görünümü verilmeye çalışılmıştır. K27 nolu kandilimiz burun ve omuz arasında bir köprü geçişine sahip olmakla beraber genişleyen bir burun deliğine sahiptir. Yine gaga şekilli uzun bir buruna sahip kandil, küçük hazne deliğine sahiptir. diskus birkaç çember daire ile çevrilidir. Kulpu kırık olan kandil geniş hazneye ve omuzda ışın demeti bezemesine sahiptir. Burun yapısı neredeyse kaide ile aynı düzlemde yere teğettir. Kandil burun bölgesinde yanık izleri mevcuttur. K28 nolu kandilimiz gaga biçimli uzun buruna, geniş hazne deliğine ve sade bir yapıya sahiptir. Kaide ile yükseltilmiş kandil, tutamaksızdır ve geniş hazneye sahiptir. Hazne deliği yukarıya doğru yükseltilerek, yağın dışarı akması önlenmek istenmiştir.

4.7. YUVARLAK UZUN BURUNLU KANDİLLER

Bu tip kandillerin üretim sonrası kalıp aksine elle şekillendirme ile bir yaka ve boyun kısmı oluşturulur. Ephesos tipi kandillerle benzer olan K29 nolu kandilimizin benzeri kandillerde en göze çarpan özellik, yağ deliğinin çevresinde çok alçak kabartma

¹⁹⁷ Coşkun, Dilek, 55, Res. 24, 25, 26.

¹⁹⁸ Metin, Hüseyin, 2012, 737, 738, Res. 52, 53, 54.

halka veya çıkıntı olmasıdır. Diskus aynasının içe kavisli verilmesi muhtemelen hava basıncı ile taşan yağın geri hazne deliğinden içeri akmasını sağlamaktır. Ephesos kandillerinden K9 ve K13'te olduğu gibi, K29 nolu kandilimizde de boyun ile kesişen burun köprüsü üzerinde yağın aışını kontrol edecek bir kanal bulunmaktadır.

K29 nolu kandilimiz 2 şeritli bir kazımaya sahip kulp yapısına sahiptir. Diskus aynasının içe kavisli olduğu alanda, küçük bir hazne deliği bulunmaktadır. Burun uzun ve yuvarlak verilmiştir. İki parça halinde birleştirme yapıldığı gövdede mevcut olan kabarık izlerden açıkca bellidir. Kaide üzerinde yükselen kandilimiz, omuzda bezemelere sahiptir. K29 nolu kandilimiz, Trallies Antik kent buluntu kandillerinden olan K2, K6, K8, K11, K14'te olduğu gibi yuvarlak biçimli uzun burun yapısına sahiptir. Alçak taban yapısına sahip olan bu kandillerle benzeşen kandilimizi MS 6.-7. yüzyıllar arasında değerlendirdik.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ANAMUR MÜZESİ KANDİLLERİNDE GÖRÜLEN BEZEMELER ve SEMBOLLER

5.1. BEZEMELER

5.1.1. Diskus Bezemeleri

5.1.1.1. İnsan (Sporcu) Figürleri

Roma gençliği zıplama, güreş, boks ve yarış gibi çeşitli oyun ve egzersizlerle uğraşırlardı¹⁹⁹. Roma halkı imparatorluk oyunları olarak bilinen her türlü spor mücadelelerinin düzenlendiği etkinlikleri sürekli olarak imparatorlardan istemişlerdir. Mesela Roma İmparatorluğunun İlk yöneticisi olan Augustus, halkın bu talebinin yönetim politikası açısından ne kadar önemli olduğunu anlamış ve sayısız gladyatör oyunları, vahşi hayvan dövüşleri ve atletik yarışmalar düzenletmiştir²⁰⁰. Bu organize oyunlar seramik sanatçılarınada ilham vermiş olmalı ki artık kandiller üzerini sporcular ya da spor mücadeleleri olan figürler süslemeye başlamıştır.

Kandil diskuslarında sadece tek bir örnekte rastladığımız, K3 nolu kandilde muhtemelen koşucu bir atlet tasviri olan figür görülmektedir. Elinde bayrak tutan atlet, Roma döneminde gerçekleştirilen yarışmaların bir yansımasıdır. MÖ 5. yüzyılda yaşamış Elisli filozof Hippias'ın da bahsettiği gibi MÖ 776 yılında başlanan oyunlar, geriye doğru 1. Olimpiyat 2. Olimpiyat diye devam ederek sayıldı ve birçok tarihi açıdan önemli olaylar bu sıralamaya göre tarihlendirildi. Olimpiyat oyunlarında üstün başarı gösterip üstünlük gösteren sporcunun ismi, iki Olimpiyat oyunu arasındaki dört yıllık süreye verilirdi. Louvre müzesinde bulunan zırhlı ve silahlı koşucuları tasvirleyen MÖ 323-322 yıllarına ait amfora bu spor dalının daha önce askeri koşullarda yapıldığını göstermektedir.

¹⁹⁹ Lionel Casson, *Everyday Life in Ancient Rome*, The Johns Hopkins Press, Baltimore 1998. 98-108.

²⁰⁰ Burada bahsedilen sadece gladyatör veya vahşi hayvan dövüşleri değil. Atletik yarışmalar (koşu, atlama, zıplama vs.), deniz muharebeleri, tiyatro oyunları ve diğer oyun türleridir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Suet Aug. 43, 1.

Bizim örneğimizde ise olimpiyat kökeninden gelen, atletik yarışma dallarından biri olan bayrak yarışı yapan bir atlet figürü yer almaktadır. Bu figür benzeri kandil örnekleri mevcut olmasada aynı kökenden gelen gladyatör, güreş, boks değişik atletik yarışmalar gibi mücadelelerin verildiği kandil örnekleri²⁰¹, form olarak K3 nolu kandilimizle aynı dönemleri yansıtmaktadır. Genel olarak diskus aynaları geniş tutularak figürlerin işlenmesi sağlanmıştır.

5.1.1.2. Hayvan Figürlü Sahneler

5.1.1.2.1. Horoz

K5' de diskusunda horoz işlenmiş bir kandil örneğimiz mevcuttur. Horoz birçok karakterle özleştirilir. Gün aydınlığını bildirmesiyle güneşe, dövüşürken gösterdiği cesaretle askerlere, ötüşündeki haykırıyla kötü ruhları ve şeytanı kovduğu mezar stelleri bulunmaktadır²⁰². Bu kandildeki figürün bu amaçla kullanıldığı tartışılır. Bizim düşüncemiz bu bölgedeki varlığıyla resmedilmiş olmasıdır. Horoz gök, güneş, ay ile ilintili bulunarak, mitolojide başta tanrı Zeus olmak üzere Apollon, Athena, Artemis ve sağlık tanrıçası Asklepios'un atribütleri arasında yer almıştır²⁰³. Bu figür benzeri kandiller Knidos²⁰⁴, Kyzikos²⁰⁵ ve Atina Agorasında²⁰⁶ ele geçmiştir²⁰⁷.

Yine bu örneğimizdeki horoz figürünün Parion kazısı buluntuları içerisinde görmek mümkündür²⁰⁸. Bu kandiller form olarak farklılık göstermektedir. Kulp yapısı ve diskus genişliği ile farklılık gösteren Parion kandilleri MS1. yüzyıl ortaları ve 2. yüzyıla tarihlenmektedir. Bizde örneğimizi ondan MS. 2. yüzyıl içerisine terihledik.

²⁰¹ Metin, 54, 55, 117-119, Res. 78-82.

²⁰² Esat Korkmaz, Simgeler Sözlüğü, İstanbul, 2010.

²⁰³ N. Ersoy, *Semboller ve Yorumları Görünenden Görünmeyene*, İstanbul 1990, 353-354.

²⁰⁴ Bailey, *Catalogue of the Lamps in the British Museum III*, 348-349, Pl. 88, Q2812.

²⁰⁵ Öztürk, 2003: 151, Lev. 26c, K: 85.

²⁰⁶ J. Perlzweig, *Lamps of the Roman Period First to Seventh Century After Christ*, 87, Pl. 6, Fig. 171.

²⁰⁷ Metin, 64, 65, 112, 114, 204, Res. 72, 520; J. Perlzweig, *Lamps of the Roman Period First to Seventh Century After Christ*, 87, Pl. 6, Fig. 171.

²⁰⁸ Alper Yılmaz, *2005-2010 Yılları Arasında Bulunan Parion Nekropol Kandilleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2012, 163, 184, Res. 4.19, 4.62.

5.1.1.2.2. Leopar

Pagan inancında, leoparlar bir anlamda Dionysos'un yarenlerinden Menadların başkalaşmış hallerini yansıttıklarından dolayı içkiden hoşlandıklarına inanılırdı²⁰⁹. Çatalhöyük'ten²¹⁰ beri gördüğümüz ana tanrıça yanında bulunan ya da duvar resimlerini süsleyen leopar resimleri her zaman gücün simgesi olmuştur. Kandil grubumuzda K4' de verilen figürde leopar figürlerini görmekteyiz. Bu figürlü kandil benzerlerini görmek mümkündür²¹¹. Bu figürün dinsel ritüele mi yoksa görsel zevke mi hizmet ettiği hakkında hüküm vermek çok zordur. Çünkü tek başına işlenen hayvan figürlerinin kullanım amacı çok farklılık gösterebilir. Ne zaman bu figür bir başka nesne ile verilirse o zaman hüküm verilebilir. Bu figür Korinth kazılarında ele geçen kandilde, Dionysos elindeki şarabı leoparın ağzına dökerken işlenmiştir²¹².

5.1.1.2.3. Köpek

Köpek figürünü K8 nolu kandilde, sola doğru hareketli ve kuyruğu dikilmiş halde verilmiştir. Kuyruk duruşu bakımından köpek olabileceği sonucuna varılmıştır²¹³. “Bu figürün varlığı Pergamonda çokça işlenmiştir. Köpek insanlık tarihinde evcilleştirilerek gerek besleme gerekse çoban sürülerinde kullanılmaktaydı. Bazı şahsiyetlerin bu hayvanlara olan düşkünlüğü sebebiyle özel olarak bu figürleri işlettiğini düşünmekteyiz. Köpek her zaman insanlık tarihinde yerini almıştır. Bu figür çoğu zaman av sahneleriyle işlenmiştir. Bir geyiği avlarken ya da peşinden koşarken”²¹⁴. Bu figürlü kandilin benzerlerine çokça rastlamaktayız²¹⁵. Bu figürün benzeri fakat köpek- tilki karmaşası yaşanan figürlü kandiller vardır²¹⁶.

²⁰⁹ J. Perlzweig, *Lamps of the Roman Period First to Seventh Century After Christ*, 131

²¹⁰ Çatalhöyük'teki resimler için bkz. I. Hodder, *Çatalhöyük: Leoparın Öyküsü*, (Çev. D. Şendil), İstanbul 2006, 213.

²¹¹ Metin, 68, 69, 122, 123, 133, Res. 105, 122, 123, 124, 125, 126

²¹² T. L. Shear, “Excavations in the North Cemetery at Corinth in 1930”, *The American Journal of Archaeology*, Vol. 34, No. 4, 1930, 427, Fig. 18.

²¹³ Kuyruk bakımından köpek olarak nitelendirilen bu figür, duruş ve kafa büyüklüğüyle bir aslan ya da leoparda olabilir.

²¹⁴ Heimerl 2001: Taf. 10, 15, 409-11, 596-97.

²¹⁵ Heimerl 2001: 58, 61, 131, 146-147, Taf. 10, 15, 409-411, 596-597; Brants: 1923: 48, Pl. 10, Fig. 883; Walters, 1914: 175, Pl 33, Fig. 1129; J. Perlzweig: 1961: 86, Pl. 6. Fig. 163; Szentléleky: 1964, 96, Fig. 147 a, Bailey: 1988: 380, Pl. 103, Q 3084, 3085; Hübinger: 1993, 124, Taf. 28, 29, Abb. 226, 227; Heimerl: 2001, 130, Taf. 10, Abb. 403; Öztürk: 2003: 153, Çiz. 81, Lev. 27 a.

²¹⁶ Metin, 74, 129, 134, Res. 129, 130.

5.1.2. Omuz Bezemeleri

5.1.2.1. Çizgi Kümeleri

Bu çizgi küme bezeme stili²¹⁷ panel içerisinde ya da panelsiz şekilde omuz bezemesi olarak MS 2. yüzyıl ile başlamış, MS 6. yüzyıla kadar sürekli kullanılmıştır²¹⁸. Başlangıçta bir düzene sahip olan bu çizgiler zamanla bu düzeni kaybederek gelişi güzel yapılmıştır. K27 nolu kandil örneğimizde bu bezemeyi görmekteyiz. Bu bezeme oldukça fazla yer kaplamaktadır. Bu sebeple omuz geniş tutulmuştur. Bu tip kandilelrin genelinde burun ile omuz arası bir köprü çıkıntısı vardır²¹⁹. Büyük boyutlu bu kandiller sadece bir çıkıntı halindeki tutamlara sahiptir. Bu bezeme benzeri kandiller Kibyra kandilleri içerisinde çokca bulunmaktadır²²⁰.

5.1.2.2. Nokta Dizileri

Motifin MÖ 2 yüzyıl sonları ile 3. yüzyıl başlarındaki ok ucu şeklindeki burunlu kandillerde²²¹ kullanıldığını biliyoruz. MS 5. ve 6. yüzyıllar arasında kullanım alanının genişlediğini görmekteyiz²²². Kandillerimiz arasında K18 de bu bezeme benzerini görmekteyiz. Bu nokta dizeleri genel olarak yağ haznesinin çökük ve diskus kenarlıklarının yükseltildiği kandillerde görülmektedir. İğne ucu ile delinmiş hissini veren bu bezeme zamanla geliştirilmiş ve bronz gibi metal kandillerde de görülmeye başlanmıştır. Bu bezeme pek tutulmamış olacak ki çok nadir ele geçmiştir. Yine bu bezeme benzeri kandilleri Kibyra kazısı kandil buluntuları içerisinde görmekteyiz²²³. Bezemenin gelişimine bağlı olarak benzer örneklerde kıyas alınarak bu bezemenin bulunduğu kandilimizi MS 3. yüzyıl içerisinde değerlendirdik.

²¹⁷ Bkz. Çiz. 37.

²¹⁸ J.J. Dobbins, *Terracotta Lamps of the Roman Province of Syria*, Vol I-II, Univercity of Michigan 1979, 228,126.

²¹⁹ Goldman, 1950: 102, 46; Howland: 1958, 209, 811; Boccard: 1965, 65, 224.

²²⁰ Metin, 187, 188, 190, 191, Res. 416, 424, 428, 432.

²²¹ A. Bovon, *Lampes D'Argos, École Française D'Athènes Études Péloponnésienes V*, Paris 1966: Bkz. Çiz. 39

²²² Şahin, 2008: 24.

²²³ Metin, 84, 141, 177, 238, 239, Res. 174, 320, 589, 592, 806, 807.

5.1.2.3. Asma Motifi

Bu bezeme²²⁴ kandil üreticileri tarafından oldukça sevilmiş ve sürekli olarak kandiller üzerinde kendine yer bulmuştur. İlk olarak Hellenistik Dönemde rastladığımız asma motifi doğal olarak işlenmeye başlanmıştır²²⁵. En güzel ve cazibeli örneklerine ise Korinth tipi kandillerde²²⁶ rastlamaktayız. Bu bezemenin bu kadar muazzam işlenişi, bezemenin ustalarca kopya edilmediğini gösteriyor. Bu bezeme türü en yaygın olarak MS 2. ve 4. yüzyıllar arasında kullanılmış olsada MS 6. ve 7. yüzyıllarda da hala görmek mümkündür. Bu bezeme türüne kandillerimizde K29'daki örneğimizde rastlamaktayız. Asma bezemeli kandilin benzerlerine, MS 6. ve 7. yüzyıllara tarihlenen Kıbrıs kandillerinde rastlamak mümkündür²²⁷.

5.1.2.4. Halka Motifi

K6 nolu kandilimiz üzeri halka bezemesiyle²²⁸ doludur. Diskus kenarları dışa çıkıntılıdır. Çarkta yapımı tamamlanan kandil, çark üzerinden ince bir tel ya da ipin yardımıyla kesilerek alınır ve bu kesilme esnasında kandil kaidesinin alt kısmında tel ya da ipin oluşturduğu halkalar görülür. Bu halkalar bize kandilin çark yapımı olduğunu gösteren bir kanıttır²²⁹. Gövdesi yapılan kandiller çark üzerinde tekrar çevrilerek kaideleri yapılır²³⁰. Bu kandillerin burun ve kulpları sonradan elle eklenmektedir. Bu burun takma işlemi iki farklı şekildedir. Birincisi direk gövdede oluşan deliğe el yapımı burunun takılmasıdır. İkincisi işlem metodu ise çarktan artan kil alınarak gövdeye yapıştırılır. Bu yapıştırma sonucu elle şekil verildikten sonra bir metal obje ile delik açılarak burun yapılır²³¹. İtalya'da üretilen formlar kısa zamanda diğer bölgelere yayılmıştır²³². Bu grup kandilleri genel olarak MS 2.-3. yüzyıllara tarihlenmektedir²³³. Bu tipe benzer örnekler

²²⁴ Bkz. Çiz. 41

²²⁵ T. J. Oziol, *Pouilloux, Les Lampes*, Salamine de Chypre I, Paris 1969.

²²⁶ J. Perlzweig, 1961: 89-98, Res. 8, Yazar bu tip kandilleri MS 1. ve Geç 5. yy.'lar arasına verir.

²²⁷ Metin, 30, 54, 55, 117-119, Res. 78, 198, 407.

²²⁸ Bkz. Çiz. 42

²²⁹ Çokay, 13.

²³⁰ Şahin, 2008: 28.

²³¹ Çokay 1996: 13; Öztürk: 2003: 27; Bernhard, Bernhard, M. L., *Lampki Starożytnie. Warszawa* 1955, K144-K145.

²³² Bailey: 1997: 164.

²³³ Walters 1914: 142-181.

mevcuttur²³⁴.

5.2. SEMBOLLER

5.2.1. Haç Sembolü

Dekoratif bezemelerden ziyade bu tür semboller bizim için daha önemlidir. Haç²³⁵, ilk çıkış biçimi olarak Mısırda ark şeklinde hiyerogliflerde görülür. Ank sembolü sonsuz hayat anlamına gelmektedir. Bu ank benzeri değnekler kral ya da firavunların elinde yer alırdı²³⁶. Daireyi içine çizilen haç dört parçaya ayırır. Bu duruş insanoğlunun başka yönlerdeki uyumuna işaret etmektedir²³⁷. Bu sembol belki bir insanın yaşam döngüsünü belki bir mevsim döngüsünü tasvir etmektedir. Ama zamanla dini bir ritüel simgesi olan haç kandillerde sıkça işlenmiştir²³⁸. K16 ve 17 nolu kandillerimizde görülen haç motifi omuzdaki şua (ışın) motifleriyle desteklenmiştir. Elips şeklinde yapılan bu kandiller 2 parça halinde birleştirilmiştir. Diskusları halkalarla sınırlandırılmış ve küçük yağ deliklerine sahiptirler.

²³⁴ Metin, 40, 57, 58, 67, 129, Res. 97, 138, 252.

²³⁵ Bkz. Çiz. 40

²³⁶ <http://paganwiccan.about.com>, Erişim Tarihi: 27.03.2018.

²³⁷ Ersoy, 1990: 212.

²³⁸ Miltner, 1969, Taf. VII, No. 1228; Hayes, John W., Ancient Lamps in the Royal Ontario Museum, Toronto 1980, No. 305.

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Karanlıkları aydınlığa çeviren, yaşamı her alanda etkileyen kandiller seramik grubu içerisinde irdelenmesi gereken en önemli alanlardan bir tanesidir. Kullanım başlangıcı itibariyle özensiz, bezemesiz sadece aydınlatma materyali olarak kullanılan kandiller, zamanla bir yaşam objesi olmuştur. Klasik çağlarda ev içindeki nişlerde ya da zincirler vasıtasıyla tavana asılan özensiz kandil grupları, zamanla kullanım alanını genişletmiş ve gelişim yaşamaya başlamıştır. Kandillerin o dönemki maliyeti hakkında pek bilgimiz yoktur. Fakat Roma dönemi itibariyle bazı ipuçları ele geçmiştir. Romalıların bir kandili, oldukça ucuz bir fiyata aldıklarını yazıtta geçen, “‘Pompei’de bulunmuş kandiller bir as değerinde idi”²³⁹ cümlesinden anlamaktayız. Fakat zamanla kalıp yapımı tekniğinin getirmiş olduğu bezemeli ve usta yapımı kandiller, üzerine metal kandillerinde eklenmesiyle pahalı hale gelmiş ve ihracata açılmıştır ve kalıp yapımı olan kandiller hemen hemen her bölgede ele geçmiştir²⁴⁰. Buda halkın alım gücünü etkileyerek daha çok çark yapımı kandillerin üretimine yol açmıştır²⁴¹.

Roma Dönemi sanat, mimari, mühendislik, pozitif bilim ve sosyal yaşantı gibi alanlarda Etrüks ve Yunan uygarlıkları temellerinin üzerine kurulmuştur. Din, siyaset, hukuk, ordu ve devlet yönetimi alanlarında büyük gelişimlerinin görüldüğü Roma uygarlığı zamanla Akdeniz hakimiyetini sağlayarak, helenistik kültür etkisi altında gelişmeye devam etmiştir. Bu gelişim beraberinde harika sanat eserlerinin oluşumuna ortam sağlamıştır²⁴².

Bu bilgiler ışığında öncelikli olarak aydınlanmanın gelişimi araştırıldı. İlk olarak “aydınlanma amacıyla kullanılan araçlar nelerdir ve nerelerde ne şekilde kullanıldılar?” gibi sorulara cevap arandı. Başlangıç itibariyle ocak ateşiyle başlayan aydınlanma ve ısınmanın zamanla geliştirilerek meşale, mum, kandil gibi aydınlanma araçlarına dönüştürüldüğü görüldü. Meşale ve mumun detaylı anlatımı sonrası asıl konumuz olan kandiller üzerine yoğunlaştık. Öncelikle kandilin tanımı yapılarak kökeni ve gelişimi hakkında bilgi verildi. Sonrasında kandilin bölümleri ve şekillendirme biçimleri; elde şekillendirme, çarkta şekillendirme ve kalıpta şekillendirme metodları anlatıldı. Dahada

²³⁹ Richard J. Harrison, *The Beaker Folk (Ancient Peoples & Places)*, 1980, 134.

²⁴⁰ Walters 1914: 17.

²⁴¹ Bailey 1972: 13.

²⁴² Çokay 1996: 30-31.

detaya inilerek kandilin günlük kullanım alanları değerlendirildi. Kandillerin tarihsel gelişimini ele alırken Arkaik, Klasik, Hellenistik ve Roma dönemleri içerisindeki gelişimi ortaya kondu. Son olarak ise kandilin gerek korunmasını sağlayan gerekse görsel zevkini ön plana çıkaran kandil taşıyıcıları anlatıldı.

Kandillerin kökeni ve gelişimi bu şekilde araştırıldıktan sonra yapım amaçlarının arasında aydınlanmak dışında sosyal, ekonomik, dinsel ya da görsel zevkin olup olmadığı hakkında fikirler ürettik. Bu fikirlerimizi destekleyecek olan en önemli detaylarınsa üzerlerindeki bezemeler ve figürler olduğunu farkettilik. Bu bezeme ve figürlerden yola çıkarak bazen dönemlerini aydınlatmak bazende kullanım amaçlarını anlamak mümkün olmuştur. Bazen bir hayvan veya sporcu figüründen görsel zevkler ya da gündelik yaşam hakkında fikirler çıkarılırken, bazense bit kutsal hayvan figüründen veya bir haç bezemesinden dinsel ritüel fikirleri ortaya atılmıştır.

Tüm bu çalışmalar neticesinde kafamızda bir şablon oluşturarak kandillerimizi gruplama yöntemiyle ele almak istedik. Bu oluşturulan grup kandilleri içerisinde bezemeli ve figürlü kandiller yer almaktadır. Bu grup kandillerin MS 1.- 6. yüzyıllar arasına üretilmiş olabilecekleri değerlendirilmiştir. Sonuç olarak taşınması oldukça basit olduğu için çok sıkı şekilde kullanılan kandil bulunduğu ortamı aydınlatırken, sahip olduğu form, bezeme ve figürlerle ya da yansıttığı özellikleriyle kullanıldığı döneminin ipuçlarını vermektedir. Bu çalışma neticesinde Mersin bölgesinin sahip olduğu tarihi önem ve Anamur Müzesinin toprak kandil koleksiyonu bakımından ne denli zengin olduğu birkez daha vurgulanmıştır.

KAYNAKÇA

- Akarca, Aşkıldil, “Mylasa’da Hellenistik Bir Mezar”, *Belleten* XVI, 1952, 367–381.
- Ammianus, *Marceellinus*, I, ed. T. E. Page, Loeb Classical Library, Londra 1963.
- Anderson, J. K., “Excavations on the Kofiná Ridge, Chios”, *BSA* 49, 1954, 128–182.
- Arar, A., *Konya Arkeoloji Müzesi’ndeki Roma Dönemine Ait Rölyefli Kandiller*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1995.
- Atasoy, S., “Haluk Perk Koleksiyonu’ndan Bronz Kandiller”, *Tuliya I*, İstanbul 2005.
- Athenaus, *Deipnosophistae*, ed. T.E. Page, Loeb Classical Library, Londra 1957.
- Bailey, D. M., “Lamps in the Victoria and Albert Museum”, *Op Ath* 6, 1963, 1–83.
- Bailey, D. M., *Greek and Roman Pottery Lamps*, Oxford 1972, 17.
- Bailey, D. M., *A Catalogue of the Lamps in the British Museum I. Greek, Hellenistic and Early Roman Pottery Lamps*, Londra 1975.
- Barın, Gürol, *Aydın ve Milet Müzesi’ndeki Üzeri Kabartmalı Helenistik-Roma Dönemi Kandiller*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 1995.
- Bernhard, M. L., *Lampki Starożytne*, Warszawa 1955.
- Bilir, Ahmet, *Roma Dönemi Akdeniz Deniz Ticaretinde Kıyı Kilikya Bölgesi’nin Yeri ve Önemi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2014.
- Boardman J. - Hayes J., “Excavations at Tocra 1963-1965, the Archaic Deposits, II”, *BSA Suppl* 10, Oxford 1966, 235.
- Bovon, A., *Lampes D’Argos, École Française D’Athènes Études Péloponnésienes V*, Paris 1966.
- Broneer, O., *Terracotta Lamps, Isthmia Vol. III*, Princeton, New Jersey 1977.
- Broneer, O., *Terracotta Lamps Corinth Results of Excavations*, IV(2), Cambridge 1930.
- Casson, Lionel, *Everyday Life in Ancient Rome*, The Johns Hopkins Press, Baltimore

1998.

- Civelek, Aynur, *Tralleis Nekropolis Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2011.
- Çokay, Sedef, *Antik Çağda Aydınlanma Araçları ve Perge Pişmiş Toprak Kandilleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996.
- Dilek, Coşkun, *Konya-Ereğli Müzesi'nde Bulunan Roma Dönemi Kandilleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007.
- Dobbins, J. J., *Terracotta Lamps of the Roman Province of Syria*, Vol I-II, University of Michigan 1979.
- Doğan, Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Birlik Yayınları, İstanbul 1982.
- Dörtlük, K., “1975 Uylupınar Kazı Raporu”, *Türk Arkeoloji Dergisi*, 24-2, 1997, 9-15.
- Durutürk, Begüm, *İonia Bölgesinde Roma Dönemi Pagan Sembollü Kandiller*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir 2010.
- Edgar, M. C. C., *Catalogue General Des Antiquities Egyptiennes Du Carie*, Greek Bronzes, 1904.
- Erarslan, Fehmi, “Adıyaman/Besni Sofraz Küçük Tümülüs Kurtarma Kazıları”, *13. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, Kültür Bakanlığı DÖSİMM Basımevi, Ankara 2003, 128.
- Ersoy, N., *Semboller ve Yorumları Görünenden Görünmeyene*, İstanbul 1990, 353-354.
- Fitch, Cleo Rickman – Goldman, Norma Wynick, *Cosa: The Lamps, Memoirs of the American Academy in Rome*, Vol. 39, Michigan 1994.
- Forbes, R. J., *Studies in Ancient Technology*, Cilt. VI. Leiden, 1958, 119-138.
- Garnett, K. S., “Late Roman Corinthian Lamps from the Fountain of the Lamps”, *Hesperia* 44, No. 2, 1975, 173-206.

- Goldman, Hetty, *Excavations at Gözlükule Tarsus: The Hellenistic and Roman Periods*, Vol. 1, Princeton 1950.
- Guhl E. – Koner W., *The Greeks and Romans. Their Life and Customs*, Londra 1961.
- Gülünay, Emine, *Afyon Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Pişmiş Toprak Kandil*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2017.
- Gürbüzer, Mehmet, *İdyia'daki Hellenistik Dönem Oda Mezarı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla 2006.
- Harrison, Richard J., *The Beaker Folk (Ancient Peoples & Places)*, 1980.
- Hayes, J. W., *Ancient Lamps in the Royal Ontario Museum I*, Greek and Roman Clay Lamps, Toronto 1980.
- Hillary J. Deighton, *Eski Atina Yaşantısında Bir Gün*, Homer Kitapevi, İstanbul 2002,
- Herodotos, *Herodot Tarihi*, (Çev. Müntekim Ökmen) Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2002, II 62, 130, 133 ve IV. 135.
- Hodder, I., *Çatalhöyük: Leoparın Öyküsü*, (Çev. D. Şendil), İstanbul 2006.
- Homer, *İlyada* (Çev. A. Erhat- A. Kadir), İstanbul 1993.
- Howland R. M., *Greek Lamps and their Survivals, The Athenian Agora IV*, Princeton 1958, 72.
- <http://www.mersinkulturturizm.gov.tr/TR,73139/anamur.html>
- <http://paganwiccan.about.com>
- İnanan, Filiz, *İzmir-Tire-Bergama ve Ödemiş Müzelerindeki Bizans Dönemi Pişmiş Toprak Kandiller*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2004.
- Kabaağaç, Sina – Alover, Erdal, *Latince Türkçe Sözlük*, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1995.
- Kassab, D. – Sezer, T., *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Pişmiş Toprak Kandiller Kataloğu 1, Protohistorik, Arkaik, Klasik ve Helenistik Dönemler*, İstanbul 1995.
- Kınal, Firuzan, “Kaunos Adak Lambaları”, *Belleten XXXIII*, Ankara 1960, 113-117.

- Kıralı, Süheyla, *Aphrodisias Müzesi'nden Bir Grup Kandil* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2016.
- Knell D., "Ancient Pottery Lamps", *Antique Collecting IV*, Roma 2004, 57-72.
- Korkmaz, Esat, *Simgeler Sözlüğü*, İstanbul 2010.
- Koşay, Hüseyin Z., "Kussaray Sondajı", *Türk Arkeoloji Dergisi*, XV-I, Ankara 1966, 89-97.
- Loeschcke, S., *Lampen aus Vindonissa. Ein Beitrag zur Geschichte von Vindonissa und des antiken Beleuchtungswesen*, Zürich 1919.
- Lousie, A. Shier, *Terracotta Lamps From Karanis, Excavations of the Universty of Michigan*, Egypt 1978.
- Malay, H., Sılay, H., *Antik Devirde Gladyatörler*, İstanbul 1991.
- Metin, Hüseyin, *Kibyra Kandilleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2012.
- Meydan Larousse Ansiklopedisi*, Meydan Yayınları, İstanbul 2003, 862.
- Neuberger, Albert, *Die Technic des Altertums*, Leipzig 1977.
- Okunak, Mehmet, *Hierapolis Kuzey Nekropolü (159D Nolu Tümülü) Anıt Mezar Buluntuları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Denizli 2005.
- Oziol, T. J., Pouilloux, "Les Lampes", *Salamine de Chypre I*, Paris 1969.
- Oxford, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, ed. A. P. Kazhdan, Oxford 1992, 370, 371, 1227, 1228.
- Öz, Cüneyt, *Silifke Müzesinde bulunan Pişmiş Toprak Kandiller*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2014.
- Özkönü, Yaprak, *Sagalassos'un Kalıp Yapımı Kandilleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006.
- Öztürk, Nurettin, *Kyzikos Kandilleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2003.
- Pastutmaz, Deniz, *1988-1998 Yılları Arasında Bulunan Knidos Kandilleri*,

- (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2001.
- Perlzweig, J., “Lamps of the Roman Period First to Seventh Century After Christ”, *The Athenian Agora* Vol. 7, New Jersey 1961.
- Perlzweig, J., “Lamps of the Roman Period”, *The Athenian Agora VII*, Princeton 1961.
- Plinius, *Naturalis Historia*, ed. T. E. Page, Loeb Classical Library, Londra 1960.
- Radt, Wolfgang, “Lampen und Beleuchtung in der Antike”, *Antike Welt* 17 Jahrgang, Heft 1, 1986, 42-58.
- Schäfer, *Archeological Investigations in the San Jacinto River Basin*, Montgomery County, Texas. Papers of the Texas Archeological Salvage Project, 1968.
- Scheibler, I., “Griechische Lampen, Kerameikos, Ergebnisse der Ausgrabungen”, *Band IX*, Berlin 1976.
- Smith, R.H., *The Household Lamps of Palestine in New Testament Times*, Peterborough 1978.
- Şahin, Gülseren K., *Assos Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönem Kandilleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2008.
- Tavukçu, Z. A., *Parion Nekropolü 2005 Yılı Buluntuları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2007.
- Tekçam, Tamay, *Arkeoloji Sözlüğü*, Alfa Basım Yayım, İstanbul 2007.
- Tekocak, Mehmet, *K. Levent Zoroğluna Armağan*, 2013.
- Thomson, G., *Aiskhylos ve Atina, Dramanın Toplumsal Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*, çev. M.H. Doğan, İstanbul 1990.
- Tuluk, Gamze G., *İonia Bölgesindeki Helenistik Döneme Ait Kandiller*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2003.
- Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.
- Umar, Bilge, *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*, İnkılap Yayınları, İstanbul 1993.
- Uysal Vehbi, Alan Kutlay, *Anemurium & the Anamure Fortress*, Elgen Turizm Yayınları,

Alanya 1994.

Vessberg, O., “Hellenistic and Roman Lamps in Cyprus”, *Opuscula Atheniensa I*, 1953, 115-129.

Yenice, N., *Terracotta Heykel ve Bir Sergi*, (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi), Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir 2007

Yılmaz, Alper, *2005-2010 Yılları Arasında Bulunan Parion Nekropol Kandilleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2012.

Waldhauer, O., *Kiseliche Ermitage*, Die Antiken Tonlampen, Petesburg 1914.

Walters, H. B., *Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum*, Londra 1914.

Walters, H.B., *Roman Lamps, History and Ancient Pottery*, (Vol II), Londra 1905, 397

Williams, C., *Anemurium: The Roman and Early Byzantine Pottery*, 1989.

KATALOG

Katalog No	: 1	Çizim No: 1; Resim No: 1
Müze Envanter No	: 6-376-2007	
Buluntu Yeri	: Bozyazı	
Müzeye Geliş Şekli	: Satın Alma	
Ölçüleri	: Uzunluk: 8,5 cm, Yükseklik: 2,9 cm, Genişlik: 5,9 cm.	
Çamur Renk/Karışımı	: 5YR 7/4 pink, kalker katkılı.	
Fırınlama	: İyi	
Kulp	: Kırık	
Astar Rengi	: Açık Kahverengi	
Burun	: İnce, dar ve kısa	
Tanımı	: Kulp kırıktır. Diskus dar ve küçük bırakılmış. Kısa burun ve yerden yükseltilmiş düz kaideye sahiptir. Gövdede kabaca birleştirme çizgisi görülür. Ağızda yanık izleri görülmektedir. Gövdede demet motifli bezemeler vardır. Omuzda şua motiflerini görmek mümkündür.	
Benzerleri	: Perlzweig, Lamps of the Roman Period First to Seventh Century After Christ, s. 87, Pl. 6, Fig. 168; Bailey, Catalogue of the Lamps in the British Museum III, s. 378, Pl. 102, Q3052, Metin, Kibyra Kandilleri, 50, 51, 126-128, K105-112.	
Tarih	: MS 1. yüzyıl	
Katalog No	: 2	Çizim No: 2; Resim No: 2
Müze Envanter No	: 6-374-2007	
Buluntu Yeri	: Bozyazı	
Müzeye Geliş Şekli	: Satın Alma	
Ölçüleri	: Uzunluk: 9,2 cm, Yükseklik: 4,3 cm, Genişlik: 6,4 cm	
Çamur Renk/Karışımı	: 5YR 7/4 pink, kalker katkılı.	
Fırınlama	: İyi	
Kulp	: Sağlam	
Astar Rengi	: Kiremit renkli	
Burun	: İnce, dar ve kısa	

Tanımı : Kulp fincan tutamağı şeklindedir. Diskus geniş bırakılmıştır. Kısa burun ve yerden yükseltilmiş düz kaideye sahiptir. Ağız kısmında yanık izleri görülmektedir. Diskus çevresinde yuvarlak motifli bezemeler vardır. Tutamaktaki delik muhtemelen kullanım sonrası koruma amaçlı asmak için bırakılmıştır. Sade ve işlemez bir kandil örneğidir.

Benzerleri : Perlzweig, Lamps of the Roman Period First to Seventh Century After Christ, s. 87, Pl. 6, Fig. 168; Bailey, Catalogue of the Lamps in the British Museum III, s. 378, Pl. 102, Q3052, Metin, Kibyra Kandilleri, 50, 51, 126-128, K105-112.

Tarih : MS 1. yüzyıl

Katalog No : 3

Çizim No: 3; Resim No: 3

Müze Envanter No : 6-354-2007

Buluntu Yeri : Bozyazı

Müzeye Geliş Şekli : Satın Alma

Ölçüleri : **Uzunluk:** 9,1 cm, **Yükseklik:** 4,6 cm, **Genişlik:** 6,8 cm

Çamur Renk/Karışımı : 2,5YR 5/8 red, kalker katkılı. Hamur sert, yoğun ve ince taneciklidir.

Fırınlama : İyi

Kulp : Sağlam

Astar Rengi : Açık Kahverengi

Burun : İnce, dar ve kısa

Tanımı : Üzerinde elinde meşale ya da bir çubuk tutar vaziyette koşan atlet görülmekte. Oval bir forma sahip olan eser, düz diptir. Diskus derine çekilerek bezeme amacıyla sol köşeye bırakılmıştır. Sivri buruna sahip bir kandildir. Kulp sivri ve deliksizdir. Muhtemelen yarışmalarda kahramanlaşan ve ödülleri kazanan sporcunun adına halka üretilmiş kandildir. Yan görünümüyle mezar stelini andıran yapısı vardır.

Benzerleri : Perlzweig, Lamps of the Roman Period First to Seventh Century After Christ, s. 87, Pl. 6, Fig. 168; Bailey, Catalogue of the Lamps in the British Museum III, s. 378, Pl. 102, Q3052, Metin, Kibyra Kandilleri, 50, 51, 126-128, K105-112.

Tarih : MS 2 yüzyıl

Katalog No	: 4	Çizim No: 4; Resim No: 4
Müze Envanter No	: 6-355-2007	
Buluntu Yeri	: Bozyazı	
Müze Geliş Şekli	: Satın Alma	
Ölçüleri	: Uzunluk: 7,6 cm, Yükseklik: 2,8 cm, Genişlik: 5,4 cm.	
Çamur Renk/Karışımı	: 5YR 6/8 light red, kalker katkılı. Hamur sert, kil içermektedir.	
Fırınlama	: İyi	
Kulp	: Sağlam	
Astar Rengi	: Kiremit renkli	
Burun	: İnce, dar ve küçük	
Tanımı	: Üzerinde leopar bezemesi vardır. Oval bir forma sahip olan eser, düz diplidir. Diskus etrafı dalgalı çizgilerle bezenmiştir. Kısa ve dar buruna sahip bir kandildir. Kulp deliksiz ve sivri yapılmıştır. Karındaki kabaraık hatlar birleştirme izleri olabilir. Burun neredeyse yok gibi omuzla birleştirilmiş.	
Benzerleri	: Metin, 2012, 56, 57, 151, Res. 210-214, Broneer, Terracotta Lamps, s. 198, Pl. 27, Fig. 638.	
Tarih	: MS 2. yüzyıl	

Katalog No	: 5	Çizim No: 5; Resim No: 5
Müze Envanter No	: 6-357-2007	
Buluntu Yeri	: Bozyazı	
Müze Geliş Şekli	: Satın Alma	
Ölçüleri	: Uzunluk: 6,9 cm, Yükseklik: 4,9 cm, Genişlik: 5,9 cm	
Çamur Renk/Karışımı	: 5YR 6/8 light red, kalker katkılı. Hamur sert, kil içermektedir.	
Fırınlama	: İyi	
Kulp	: Kırık	
Astar Rengi	: Açık Kahverengi	
Burun	: İnce, dar ve küçük	
Tanımı	: Üzerinde horoz motifi yer almaktadır. Yuvarlak formu kalıp yapımı kandildir. Ağız kısmında hafif kırık vardır. Kulpu mezar stilini andırır şekilde dik olarak yukarı uzamaktadır. Omuz kısmında sarmaşık motifi görülmektedir.	

Horoz figürünün etrafını sarmalayan sarmaşık dalları mevcuttur.

Benzerleri : Metin, 2012, 56, 57, 151, Res. 210-214, Broneer, Terracotta Lamps, s. 198, Pl. 27, Fig. 638.

Tarih : MS 2. yüzyıl

Katalog No : 6 **Çizim No: 6; Resim No: 6**
Müze Envanter No : 1-769-2007
Buluntu Yeri : Bozyazı
Müze Geliş Şekli : Satın Alma
Ölçüleri : **Uzunluk:** 10,4 cm, **Yükseklik:** 4,3cm, **Genişlik:** 8,3 cm
Çamur Renk/Karışımı : 5YR 6/8 yellowish, kalker katkılı. Hamur sert, kil içermektedir.
Fırınlama : İyi
Kulp : Sağlam
Astar Rengi : Devetüyü renkli
Burun : İnce, dar ve küçük
Tanımı : Kulp volüt şeklinde yapılmış. Ağız dar ve kısa. Diskus geniş tutulmuş diskus çevresi dairesel çizgiler görülmekte. Gövdedeki dairesel izler olasılıkla çark izlerine işaret etmektedir. Yüzeyde tortulaşma ve yanık izleri bulunmaktadır. Bemesiz kandil örneğidir. Karında kabarık hatlar birleştire yerleridir. Diskus kenarlıkları çıkıntı yaparak geniş hazne deliğinden yağın taşması önlenmek istenmiştir.

Benzerleri : Metin, 2012: 40, 68, Res.97, 132.

Tarih : MS 3. yüzyıl

Katalog No : 7 **Çizim No: 7; Resim No: 7**
Müze Envanter No : 1-01-1998
Buluntu Yeri : Anamur
Müze Geliş Şekli : Satın Alma
Ölçüleri : **Uzunluk:** 9,1 cm, **Yükseklik:** 2,5 cm, **Genişlik:** 6,6 cm
Çamur Renk/Karışımı : 5YR 8/3 pink, kalker katkılı. Hamur sert, yoğun ve ince taneciklidir.
Fırınlama : Kötü

Kulp : Sağlam
Astar Rengi : Açık devetüyü renkli
Burun : İnce, kalın ve küçük
Tanımı : Aşırı derecede aşınmış bir eser. Üzerindeki boyama hiç yok denecek kadar aşınmış, hamur rengi kalmıştır. Oval bir forma sahip olan eser, düz diplidir. Diskus çapı küçük olmakla beraber içe doğru derinlik hissi vermiştir. Burun yapısı kalın ve kısa olmakla, burun deliği diskus deliği gibi dardır.

Benzerleri : Yılmaz, 2012, 123, Res. 4, 47; Goldman, Lev 108, Res. 366; Şimşek, Okunak, Bilgin, Kat. No.586, s. 632.

Tarih : MS 3. yüzyıl

Katalog No : 8 **Çizim No: 8; Resim No: 8**

Müze Envanter No : 6-353-2007

Buluntu Yeri : Bozyazı

Müzeye Geliş Şekli : Satın Alma

Ölçüleri : **Uzunluk:** 9,3 cm, **Yükseklik:** 3,6 cm, **Genişlik:** 6,8 cm

Çamur Renk/Karışımı : 5YR 6/8 reddish yellow, kalker katkılı. Hamur sert, yoğun ve ince taneciklidir.

Fırınlama : İyi

Kulp : Yok

Astar Rengi : Açık Kahverengi

Burun : İnce, dar ve uzun

Tanımı : Üzerinde panter, aslan veya köpek bezemesi vardır. Oval bir forma sahip olan eser, düz diplidir. Diskus etrafı dalgalı çizgilerle bezenmiştir. Sivri buruna sahip bir kandildir. Kulp yoktur. Parmakla şekillenen burun, küçük deliğe sahiptir. diskus içe basık verilmiş ve haznedeki yağın taşması engellenmiştir.

Benzerleri : Brants, Antieke Terra Cotta Lampen, s. 24, Pl. 3, Fig. 333; Walters, Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum, s. 97-100, Pl. 22, Fig. 638 – 657; Vessberg, Hellenistic and Roman Lamps in Cyprus, s. 123, Pl. 2, Fig. 9; Vessberg – Westholm, The Hellenistic and Roman Periods in Cyprus, Fig. 38, No 9; Perlzweig, Lamps of the Roman Period First to Seventh Century After Christ, s. 81, Pl. 4, Fig. 104; Ponsich, Les Lampes Romanies En Terre Cuite De La Maurétanie Tingitane, s. 82-84, Pl. 4, Fig. 44-63; Szentléleky, Ancient Lamps, s. 77-80, Fig. 92- 106;

Leibundgut, Die Römischen Lampen in der Schweiz, s. 183, Taf. 49, Abb. 316; Bailey, Catalogue of the Lamps in the British Museum II, s. 162, Pl. 11, Q870; Hayes, 306 Ancient Lamps in the Royal Ontario Museum, s. 77-79, Pl. 38, Fig. 309-319; Goethert – Polaschek, Katalog der Römischen Lampen des Rheinischen Landesmuseums Trier, s. 121-122, Taf. 52, Abb. 509; Hübinger, Die Antiken Lampen des Akademischen Kunstmuseums der Universität Bonn, s. 107, Taf. 25, Abb. 195; Civelek, Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği, s. 84-85, Lev. 13, K72; Laurent, Lampes é volutes du Musée de Louvain-la-Neuve, s. 243-244, Fig. 6; Mariarosaria, Modelli Culturali Egemeni Sulle Lucerne Romano-İmperalli, s. 26, Fig. 5; Öztürk, Kyzikos Kandilleri, s. 132, Lev. 20b; Pastutmaz, Knidos Dionysos Terası Stoasında Bulunan Bir Grup Kandil Işığında Romanesis Atölyesi ve Özellikleri, s. 285, Res. 13-16, Metin, Kibyra Kandilleri, 53, 54, 116, 117, K75-77.

Tarih : MS 1. yüzyıl

Katalog No : 9

Çizim No: 9; Resim No: 9

Müze Envanter No : 1-806-2007

Buluntu Yeri : Bozyazı

Müzeye Geliş Şekli : Satın Alma

Ölçüleri : **Uzunluk:** 9,1 cm, **Yükseklik:** 5,3 cm, **Genişlik:** 6,2 cm

Çamur Renk/Karışımı : 7,5 YR 7/3 pink, kalker katkılı. Hamur sert, kil içermektedir.

Fırınlama : İyi

Kulp : Sağlam

Astar Rengi : Kiremit renkli

Burun : İnce, dar ve küçük

Tanımı : Kulpu kemer şeklinde gövdeden başlayıp diskus yakınına kadar uzanıyor. Eser sağlamdır. Burun omuzdan yukarıya yükseltilmiş ucu yuvarlatılmış ağızlı, gövdeden çıkıntı yapmış. Düz dipli bir tabana sahip. Burun kısa ve dardır. Gövdede dairesel bir bant izlenmektedir. Tam bir fincan tip kandil örneğidir. Bezemesi yoktur. Geniş diskustan yağın taşmasını önlemek için içe basık yapılmıştır.

Benzerleri : Bailey 1975, P. 30, Q 158; Bailey 1988, P. 125, Q 3338

Tarih : MS 2. yüzyıl

Katalog No : 10 **Çizim No: 10; Resim No:10**

Müze Envanter No : 6-359-2007

Buluntu Yeri : Bozyazı

Müze Geliş Şekli : Satın Alma

Ölçüleri : **Uzunluk:** 8,6 cm, **Yükseklik:** 4,3 cm, **Genişlik:** 6,6 cm

Çamur Renk/Karışımı : 5YR 5/6 yellowish red, kalker katkılı. Hamur kil içermektedir.

Fırınlama : İyi

Kulp : Sağlam

Astar Rengi : Devetüyü renkli

Burun : Kalın, uzun ve büyük

Tanımı : Kulp volüt şeklinde, omuzdan başlayarak yükselip, yine omuzda biter. Gövdede dairesel bir çıkıntı vardır. Bu dairesel çıkıntının olduğu diskus bölgesinde çöküntü yapılarak olası yağ taşması önlenmiştir. Yuvarlak kaideye sahiptir. Bezemesiz bir örnektir. Karın bölgesinde birleştirme izleri görülmektedir.

Benzerleri : Metin, 2012, 735, Res. 32-34; Oziol – Poilloux, Les Lampes, s. 48-49, Pl. 11, Fig. 102; Bailey, Catalogue of the Lamps in the British Museum III, s. 418, Pl.125, Q3336; Scheltens, Some Wheelmade Lamps of Sagalassos, s. 195, Fig. 8; Coşkun, Konya Ereğli Müzesi'nde Bulunan Roma Dönemi Kandilleri, s. 25, Res. 2.

Tarih : MS 2. yüzyıl

Katalog No : 11 **Çizim No: 11; Resim No:11**

Müze Envanter No : 7-6-2000

Buluntu Yeri : Anamur

Müze Geliş Şekli : Satın Alma

Ölçüleri : **Uzunluk:** 8,8 cm, **Yükseklik:** 4,8 cm, **Genişlik:** 6,8 cm

Çamur Renk/Karışımı : 2,5 YR 4/8 red, kalker katkılı. Hamur kil içermektedir.

Fırınlama : İyi

Kulp : Sağlam

Astar Rengi : Devetüyü renkli

Burun : İnce ve küçük

Tanımı : Kulp küçük ve parmakla bastırılmış hissi veriyor. Diskus geniş bırakılmıştır. Uzun burun ve yerden yükseltilmiş düz kaideye sahiptir. Ağız kısmında hafif kırıklar görülmektedir. Kandil yapım aşamasındaki birleşim bölgeleri çok rahat izlenilmektedir. Kaidesi dairesel çıkıntıyla yerde yükseltilmiştir.

Benzerleri : Gülünay, 2017, 26, 6; Brants, 1913, s. 20, Kat No. 262; Loeschcke, 1919, Res. 321, Res. 648; Perlzweig, 1961, s. 240, Res. 2025; Karivier, 1969, s. 240, Res. 258; Hayes, 1980, s. 100, Res. 397; Hübinger, 1993, s. 159, Kat No. 328; Barın, 1995, Kat No. 103.

Tarih : MS 2.-3. yüzyıl

Katalog No : 12 **Çizim No: 12; Resim No:12**

Müze Envanter No : 6-358-2007

Buluntu Yeri : Bozyazı

Müzeye Geliş Şekli : Satın Alma

Ölçüleri : **Uzunluk:** 8,2 cm, **Yükseklik:** 4,4 cm, **Genişlik:** 6,3 cm.

Çamur Renk/Karışımı : 5YR 6/8 reddish yellow, kalker katkılı. Hamur kil içermektedir.

Fırınlama : İyi

Kulp : Sağlam

Astar Rengi : Devetüyü renkli

Burun : Uzun, kalın ve büyük

Tanımı : Kulp volüt şeklinde verilmiş ve omuzdan başlayarak yükselip yine omuzda biter. Diskus geniş bırakılmış. Uzun burun ve yuvarlak kaideye sahiptir. Gövdede kabaca duran birleştirme çizgisi bulunmaktadır. Bezemesiz bir kandildir. Diskus çevresinde küçük bir bant geçişi vardır.

Benzerleri : Gülünay, 2017, 26, 6; Brants, 1913, s. 20, Kat No. 262; Loeschcke, 1919, Res. 321, Res. 648; Perlzweig, 1961, s. 240, Res. 2025; Karivier, 1969, s. 240, Res. 258; Hayes, 1980, s. 100, Res. 397; Hübinger, 1993, s. 159, Kat No. 328; Barın, 1995, Kat No. 103.

Tarih : MS 2. yüzyıl

Katalog No : 13 **Çizim No: 13; Resim No:13**

Müze Envanter No : 12-1-2015

Buluntu Yeri	: Anamur	
Müze Geliş Şekli	: Satın Alma	
Ölçüleri	: Uzunluk: 8,0 cm, Yükseklik: 3,5 cm, Genişlik: 6,4 cm	
Çamur Renk/Karışımı	: 2,5YR 5/6 red, kalker ve mika katkılı. Hamur mika ve kil içermektedir.	
Fırınlama	: İyi	
Kulp	: Sağlam	
Astar Rengi	: Devetüyü renkli	
Burun	: Kalın ve uzun	
Tanımı	: Kulp adeta küçük bir nokta şekilli kabartıyı andırıyor. Diskus geniş bırakılmıştır. Oval yapılıdır. Diskus üst kısmı yukarı doğru kabartılmıştır. Uzun burun ve yerden yükseltilmiş düz kaideye sahiptir. Bezemesiz sade bir kandildir. Diskus çıkıntısı sayesinde geniş diskustan yağın dışarı akıntısı önlenmiştir.	
Benzerleri	: Gülünay, 2017, 26, 6; Brants, 1913, s. 20, Kat No. 262; Loeschcke, 1919, Res. 321, Res. 648; Perlzweig, 1961, s. 240, Res. 2025; Karivier, 1969, s. 240, Res. 258; Hayes, 1980, s. 100, Res. 397; Hübinge, 1993, s. 159, Kat No. 328; Barın, 1995, Kat No. 103.	
Tarih	: MS 2. yüzyıl	
Katalog No	: 14	Çizim No: 14; Resim No: 14
Müze Envanter No	: 6-372-2007	
Buluntu Yeri	: Bozyazı	
Müze Geliş Şekli	: Satın Alma	
Ölçüleri	: Uzunluk: 8,0 cm, Yükseklik: 4,6 cm, Genişlik: 6,5 cm	
Çamur Renk/Karışımı	: 5YR 3/3 dark reddish brown, kalker ve mika katkılı. Hamur mika ve kil içermektedir.	
Fırınlama	: İyi	
Kulp	: Kırık	
Astar Rengi	: Kiremit renkli	
Burun	: İnce, dar ve küçük	
Tanımı	: Kulp parmakla şekillendirilmiş, diskus geniş bırakılmış. Kısa burun ve yerden yükseltilmiş düz kaideye sahiptir. Gövdede kabaca duran	

birleştirme çizgisi bulunmaktadır. Ağız kısmı hafif kırıktır. Gövdesinde parmakla şekillendiği görülmektedir. Bezemesiz kandil örneğidir.

Benzerleri : Gülünay, 2017, 26, 6; Brants, 1913, s. 20, Kat No. 262; Loeschcke, 1919, Res. 321, Res. 648; Perlzweig, 1961, s. 240, Res. 2025; Karivier, 1969, s. 240, Res. 258; Hayes, 1980, s. 100, Res. 397; Hübinger, 1993, s. 159, Kat No. 328; Barın, 1995, Kat No. 103.

Tarih : MS 2.-3. yüzyıllar

Katalog No : 15

Çizim No: 15; Resim No: 15

Müze Envanter No : 3-78-2008

Buluntu Yeri : Bozyazı

Müzeye Geliş Şekli : Satın Alma

Ölçüleri : **Uzunluk:** 9,1 cm, **Yükseklik:** 3,9 cm, **Genişlik:** 6,7 cm

Çamur Renk/Karışımı : 2,5YR 7/8 light red, kalker katkılı. Hamur kil içermektedir.

Fırınlama : İyi

Kulp : Sağlam

Astar Rengi : Kiremit renkli

Burun : Kısa, kalın ve büyük

Tanımı : Kulp volütlü ve omuzdan başlayarak yükselip, yine omuzda biter. Yüzeyde aşırı tortulaşma var. Burun kısmının gövdeye yapıştırıldığını belli eden yapıştırma izleri gözlemleniyor. Yuvarlak kaideye sahiptir. diskus haznesi çok geniş ve içe basıktır. Bezemesiz bir kandildir.

Benzerleri : Bailey 1975, P. 30, Q 158; Bailey 1988, P. 125, Q 3338; Robins 1970, RAMS 5.

Tarih : MS 3. yüzyıl

Katalog No : 16

Çizim No: 16; Resim No: 16

Müze Envanter No : 7-03-1991

Buluntu Yeri : Bozyazı

Müzeye Geliş Şekli : Satın Alma

Ölçüleri : **Uzunluk:** 10,4 cm, **Yükseklik:** 4,3 cm, **Genişlik:** 7,4 cm

Çamur Renk/Karışımı : 5YR 6/4 light reddish brown, kalker katkılı. Hamur sert,

kil içermektedir.

Fırlama : İyi

Kulp : Sağlam

Astar Rengi : Koyu Kahverengi

Burun : İnce, dar ve küçük

Tanımı : Yüksek halka kulpludur. Sağlam yapılı eserdir. Ortasında haç motifi mevcuttur. Fitol deliğı ve diskus dardır. Omuzda çizgilerle motifler verilmiş. Gövde ve tabanı birbirine bağlayan dairesel bir kabarıklık mevcuttur. Haç bezeli diskusu takip eden omuz kısmında şua motifi mevcuttur. Işınlar aralıklar ile işlenmiştir. Bir kapsül modeli görünümde olan bu kandil dini ritüellerde kullanılmış ya da dindar kişiler için üretilmiş olmalıdır.

Benzerleri : Bailey 1988, P.138,Q 3476: Baydur 1991, Res.20.

Tarih : MS 4. yüzyıl

Katalog No : 17

Çizim No: 17; Resim No: 17

Müze Envanter No : 14-01-2015

Buluntu Yeri : Anamur

Müzeye Geliş Şekli : Satın Alma

Ölçüleri : **Uzunluk:** 8,5 cm, **Yükseklik:** 3,5 cm, **Genişlik:** 7,2 cm

Çamur Renk/Karışımı : 2,5 YR 5/6 red, kalker katkılı. Hamur kil içermektedir.

Fırlama : İyi

Kulp : Kırık

Astar Rengi : Koyu Kahverengi

Burun : İnce, dar ve küçük

Tanımı : Kulp kırıktır. Gövdede dairesel çizgiler mevcut. Fitol deliğı ve diskus dardır. Diskusta haç benzeri motifler mevcuttur. Omuzda çizgilerle ışık demeti benzeri motifler verilmiş. Gövde ve tabanı birbirine bağlayan kabarıklık mevcuttur. Işınlar aralıklar ile işlenmiştir. Bir kapsül modeli görünümde olan bu kandil dini ritüellerde kullanılmış ya da dindar kişiler için üretilmiş olmalıdır.

Benzerleri : Bailey 1988, P.138,Q 3476: Baydur 1991, Res.20.

Tarih : MS 4. yüzyıl

Katalog No	: 18	Çizim No: 18; Resim No: 18
Müze Envanter No	: 1-791-2007	
Buluntu Yeri	: Bozyazı	
Müzeye Geliş Şekli	: Satın Alma	
Ölçüleri	: Uzunluk: 8,4 cm, Yükseklik: 3,2 cm, Genişlik: 6,5 cm	
Çamur Renk/Karışımı	: 7,5YR 7/3 pink, kalker katkılı. Hamur kil içermektedir.	
Fırınlama	: İyi	
Kulp	: Kırık	
Astar Rengi	: Devetüyü renkli	
Burun	: Kalın, geniş ve küçük	
Tanımı	: Kulp ve ağız kısmı kırık. Diskus geniş yapılmıştır. Oval yapılıdır. Eser kırık ele geçmiştir. Düz bir tabana oturtulmuştur. Diskus etrafında küçük nokta dizileri bezemeler mevcut. Ağız kısmında yanık izleri mevcut. Karın bölgesinde kabarıklıklar görülmekte. Muhtemelen birleşim yeridir.	
Benzerleri	: Bailey, 1988, Resim 3336; Atasoy, 2003, s. 198,214, Res. 14; Coşkun, 2007, Resim 2; Metin, 2012, s. 297, Resim K22, K23, K24, K25	
Tarih	: MS 3. yüzyıl	
Katalog No	: 19	Çizim No: 19; Resim No: 19
Müze Envanter No	: 17-2-1992	
Buluntu Yeri	: Bozyazı	
Müzeye Geliş Şekli	: Satın Alma	
Ölçüleri	: Uzunluk: 9,2 cm, Yükseklik: 4,2 cm, Genişlik: 6,2 cm	
Çamur Renk/Karışımı	: 5YR 7/6 reddish yellow, kalker katkılı. Hamur kil içermektedir.	
Fırınlama	: Kötü	
Kulp	: Sağlam	
Astar Rengi	: Gri renkli	
Burun	: İnce, uzun ve büyük	
Tanımı	: Kulp omuzdan başlayıp diskus kenarında son bulur. Diskus geniş bırakılmıştır. Diskus üst kısmı yukarı doğru kabartılmıştır. Uzun burun ve yerden yükseltilmiş düz kaideye sahiptir. Diskus kenarlığı yüksek verilmiştir. Bezemesiz kandil örneğidir.	

Benzerleri : Walters, Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum, s. 38, Fig. 34; Bailey, Catalogue of the Lamps in the British Museum III, s. 418, Pl.125, Q3339; Özkul, Patara Kandilleri, s. 46, Res. 25, Çiz. 35, Metin, Kibyra Kandilleri, 108, K54-58.

Tarih : MS 5.-6. yüzyıllar

Katalog No : 20

Çizim No: 20; Resim No: 20

Müze Envanter No : 3-14-1994

Buluntu Yeri : -

Müze Geliş Şekli : Satın Alma

Ölçüleri : **Uzunluk:** 13,6 cm, **Yükseklik:** 6,8 cm, **Genişlik:** 9,1 cm.

Çamur Renk/Karışımı : 2,5 YR 5/8 red, kalker ve mika katkılı. Hamur mika ve kil içermektedir.

Fırınlama : İyi

Kulp : Sağlam

Astar Rengi : Kiremit renkli

Burun : İnce, dar ve uzun

Tanımı : Uzun bir buruna sahiptir. Kaidesi yükseltilmiş ve düz diplidir. Oval formulu ve geniş bir diskusa sahiptir. Sağlam bir eserdir. Yüzeyde tortulaşma var. Fitol deliğinde yanık izleri mevcuttur. Bezemesiz bir kandil örneğidir. Diskus kenarlıkları yükseltilerek hazneden yağın taşması önlenmiştir.

Benzerleri : Walters, Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum, s. 38, Fig. 34; Bailey, Catalogue of the Lamps in the British Museum III, s. 418, Pl.125, Q3339; Özkul, Patara Kandilleri, s. 46, Res. 25, Çiz. 35, Metin, Kibyra Kandilleri, 108, K54-58.

Tarih : MS 5.-6. yüzyıllar

Katalog No : 21

Çizim No: 21; Resim No: 21

Müze Envanter No : 6-363-2007

Buluntu Yeri : Bozyazı

Müze Geliş Şekli : Satın Alma

Ölçüleri : **Uzunluk:** 8,8 cm, **Yükseklik:** 4,0 cm, **Genişlik:** 5,9 cm.

Çamur Renk/Karışımı : 5YR 7/6 reddish yellow, kalker ve mika katkılı. Hamur

mika ve kil içermektedir.

Fırınlama	: İyi	
Kulp	: Kırık	
Astar Rengi	: Devetüyü renkli	
Burun	: İnce, uzun ve büyük	
Tanımı	: Kulp volüt şeklinde yapılmış olup, omuzdan başlayarak yükselip yine omuzda biter. Diskus derine indirilmiş. Uzun burun ve yuvarlak kaideye sahiptir.	
Benzerleri	: Metin, Kıbyra Kandilleri, 109-110, K62-66, Walters, Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum, s. 38, Fig. 34; Bailey, Catalogue of the Lamps in the British Museum III, s. 418, Pl.125-Q3339.	
Tarih	: MS 5.-6. yüzyıllar	
Katalog No	: 22	Çizim No: 22; Resim No: 22
Müze Envanter No	: 3-76-2008	
Buluntu Yeri	: Bozyazı	
Müzeye Geliş Şekli	: Satın Alma	
Ölçüleri	: Uzunluk: 8,5 cm, Yükseklik: 4,3 cm, Genişlik: 5,9 cm	
Çamur Renk/Karışımı	: 5 YR 3/1 very dark gray, kalker katkılı. Hamur kil içermektedir.	
Fırınlama	: Kötü	
Kulp	: Sağlam	
Astar Rengi	: Kiremit renkli	
Burun	: İnce, dar ve küçük	
Tanımı	: Kulp volüt şeklinde olup omuzdan başlayarak yükselip, yine omuzda biter. Yüzeyde aşırı tortulaşma var. Burun kısmının gövdeye yapıştırıldığını belli eden yapıştırma izleri gözlemleniyor. Uç kısmı kırık ve burada yanık izleri izlenmektedir. Bezemesiz sade bir kandildir. Diskus deliği geniş ve içeri doğru basıktır.	
Benzerleri	: Çokay, Antik Çağda Aydınlatma Araçları ve Perge Pişmiş Toprak Kandilleri, s. 141, Lev. 41. Res. 89; Coşkun, Konya Ereğli Müzesi'nde Bulunan Roma Dönemi Kandilleri, s. 32, Res. 9.	
Tarih	: MS 5.-6. yüzyıllar	

Katalog No	: 23	Çizim No: 23; Resim No: 23
Müze Envanter No	: 3-83-2008	
Buluntu Yeri	: Bozyazı	
Müzeye Geliş Şekli	: Satın Alma	
Ölçüleri	: Uzunluk: 9,1 cm, Yükseklik: 2,8 cm, Genişlik: 5,7 cm	
Çamur Renk/Karışımı	: 7,5YR 7/3 pink, kalker ve mika katkılı. Hamur mika ve kil içermektedir.	
Fırınlama	: İyi	
Kulp	: Kırık	
Astar Rengi	: Kiremit renkli	
Burun	: Geniş, kalın ve büyük	
Tanımı	: Kulp kırıktır. Diskus geniş yapılmıştır. Oval yapılıdır. Diskus çevresinde dairesel bir bant çıkıntısı var. Düz bir tabana oturtulmuştur. Ağız kısmında yanık izleri mevcut. Burun uzun ve geniş deliklidir. Yağdanlığın dışarıya dökülmesini önleyen diskus çıkıntısı mevcuttur. Omuz kısmında el ile şekillendirme sırasında oluşan bir iz görülmektedir.	
Benzerleri	: Çokay, Antik Çağda Aydınlatma Araçları ve Perge Pişmiş Toprak Kandilleri, s. 141, Lev. 41. Res. 89; Coşkun, Konya Ereğli Müzesi'nde Bulunan Roma Dönemi Kandilleri, s. 32, Res. 9.	
Tarih	: MS 5.-6. yüzyıllar	
Katalog No	: 24	Çizim No: 24; Resim No: 24
Müze Envanter No	: 6-356-2007	
Buluntu Yeri	: Bozyazı	
Müzeye Geliş Şekli	: Satın Alma	
Ölçüleri	: Uzunluk: 9,6 cm, Yükseklik: 4,4 cm, Genişlik: 5,6 cm.	
Çamur Renk/Karışımı	: 2,5YR 4/8 red, kalker ve mika katkılı. Hamur kil içermektedir.	
Fırınlama	: İyi	
Kulp	: Kırık	
Astar Rengi	: Açık Kahverengi	
Burun	: İnce, dar ve uzun	

Tanımı : Kulp parmak görünümlü ve kırıktır. Diskus geniş bırakılmış. Uzun burun ve yerden yükseltilmiş düz kaideye sahiptir. Gövdede kabaca duran birleştirme çizgisi bulunmaktadır. Burunda yanık izleri görülmektedir. Sade ve işlenmesiz bir kandildir. Diskus kenarlıkları hazneden yağın taşmasını önlemek amaçlı yapılmıştır.

Benzerleri : Coşkun: 55, Res. 24, 25, 26, Metin, 2012, 737, 738, Res. 52, 53, 54.

Tarih : MS 5.-6. yüzyıllar

Katalog No : 25

Çizim No: 25; Resim No: 25

Müze Envanter No : 6-373-2007

Buluntu Yeri : Bozyazı

Müze Geliş Şekli : Satın Alma

Ölçüleri : **Uzunluk:** 12,0 cm, **Yükseklik:** 4,0 cm, **Genişlik:** 5,9 cm

Çamur Renk/Karışımı : 5YR 5/6 yellowish red, kalker katkılı. Hamur kil içermektedir.

Fırınlama : İyi

Kulp : Sağlam

Astar Rengi : Devetüyü renkli

Burun : İnce, uzun ve büyük

Tanımı : Kulp omuzdan başlar diskus sınırında biter. Diskus geniş yapılmıştır. Diskus çevresi dümdüz alandır. Gövdede çark izleri görülmektedir. Oval yapılıdır. Düz bir tabana oturtulmuştur. Ağız kısmında yanık izleri mevcut. Burun çok uzun ve geniş deliklidir. Bezemesiz bir kandil örneğidir.

Benzerleri : Metin, Kıbyra Kandilleri, 109-110, K62-66, Walters, Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum, s. 38, Fig. 34; Bailey, Catalogue of the Lamps in the British Museum III, s. 418, Pl.125-Q3339.

Tarih : MS 5.-6. yüzyıllar

Katalog No : 26

Çizim No: 26; Resim No: 26

Müze Envanter No : 7-15-2000

Buluntu Yeri : Anamur

Müze Geliş Şekli : Satın Alma

Ölçüleri : **Uzunluk:** 8,2 cm, **Yükseklik:** 3,1 cm, **Genişlik:** 5,9 cm

Çamur Renk/Karışımı	: 2,5YR 5/6 red, kalker katkılı. Hamur kil içermektedir.	
Fırınlama	: İyi	
Kulp	: Sağlam	
Astar Rengi	: Gri renkli	
Burun	: İnce, kısa ve dar	
Tanımı	: Kulp gövdeden başlayıp omuzda bitmiştir. Diskus geniş yapılmıştır. Oval yapılıdır. Eser üzeri grimsi renkle boyanarak bir nevi metal kandil görünümü verilmek istenmiştir. Uzun burun ve oval kaideye sahiptir. Gövdeden kabaca ilerleyen iz birleşim yerlerini görmemizi sağlar. Bezemesiz bir kandil örneğidir. Tutamaktaki delik, kullanım sonrası asılarak koruma altına alındığını düşündürüyor.	
Benzerleri	: Brants, Antieke Terra Cotta Lampen, s. 32, Pl. 4, Fig. 476; Loeschcke, Lampen aus Vindonissa, s. 257-260, Taf. 9; Broneer, Terracotta Lamps, s. 184, Pl. 11, Fig. 526; Iványi, Die Pannonischen Lampen, s. 26, Taf. 49-3; Perlzweig, Lamps of the Roman Period First to Seventh Century After Christ, s. 83, Pl. 5, Fig. 120	
Tarih	: MS 5.-6. yüzyıllar	
Katalog No	: 27	Çizim No: 27; Resim No: 27
Müze Envanter No	: 6-365-2007	
Buluntu Yeri	: Bozyazı	
Müzeye Geliş Şekli	: Satın Alma	
Ölçüleri	: Uzunluk: 9,8 cm, Yükseklik: 3,1 cm, Genişlik: 5,2 cm	
Çamur Renk/Karışımı	: 5YR 5/6 yellowish red, kalker katkılı. Hamur kil içermektedir.	
Fırınlama	: İyi	
Kulp	: Kırık	
Astar Rengi	: Devetüyü renkli	
Burun	: Geniş, kalın ve büyük	
Tanımı	: Kulp kırıktır. Diskus dar yapılmıştır. Diskus çevresi güneş demeti motifi ile bezelidir. Diskus çevresinde iki dairesel bant çıkıntısı var. Oval tabana oturtulmuştur. Ağız kısmında yanık izleri mevcut. Burun uzun ve geniş delikli olup, neredeyse kaideyle paralel olarak yere teğettir. Burunla omuz arasında çıkıntılı bir geçiş görülmektedir.	

Benzerleri : Shear, Sixth Preliminary Report on the American Excavations at Sardes in Asia Minor, s. 406-407, Fig. 14; Shear, A Roman Chamber-Tomb at Sardis, s. 24, Fig. 3. no 7; Bailey, Catalogue of the Lamps in the British Museum III, s. 395, Pl. 114, Q3214.

Tarih : MS 6. yüzyıl

Katalog No : 28 **Çizim No: 28; Resim No:28**

Müze Envanter No : 16-01-1990

Buluntu Yeri : Anamur

Müzeye Geliş Şekli : Satın Alma

Ölçüleri : **Uzunluk:** 14,5 cm, **Yükseklik:** 4,6 cm, **Genişlik:** 9,5 cm

Çamur Renk/Karışımı : 5YR 4/4 reddish brown, kalker katkılı. Hamur kil içermektedir.

Fırınlama : İyi

Kulp : Kırık

Astar Rengi : Kiremit renkli

Burun : İnce, uzun ve büyük

Tanımı : Yuvarlak yapılı kandildir. Diskus geniş yapılıdır. Diskus etrafında dairesel çıkıntı mevcuttur. Ağız kısmı oldukça uzun yapılıdır. Düz ve yerden yükseltilmiş bir tabana oturtulmuştur. Ağız kısmında yanık izleri mevcut. Burun uzun, sivri ve dar deliklidir. Diskus kenarlıkları yükseltilerek verilmiştir. Bezemesi ya da figürü yoktur. Tutamak kısmı kırık haldedir.

Benzerleri : Bailey, Catalogue of the Lamps in the British Museum III, s. 395, Pl. 114, Q3214, Walters, Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum.

Tarih : MS 6. yüzyıl

Katalog No : 29 **Çizim No: 29; Resim No: 29**

Müze Envanter No : 2-8-2008

Buluntu Yeri : Anamur

Müzeye Geliş Şekli : Satın Alma

Ölçüleri : **Uzunluk:** 10,3 cm, **Yükseklik:** 3,8 cm, **Genişlik:** 5,7 cm

Çamur Renk/Karışımı	: 2,5YR 5/6 red, kalker katkılı. Hamur kil içermektedir.
Fırınlama	: İyi
Kulp	: Sağlam
Astar Rengi	: Gri renkli
Burun	: Kalın, geniş ve uzun
Tanımı	: Kulp sağlam olup gövdeden başlayıp omuzda bitmiştir. Diskus derinleştirilip küçük ve dar yapılmıştır. Oval yapılıdır. Gövdede şua motiflerine benzer bezemeler mevcut. Eser üzeri grimsi renkle boyanarak bir nevi metal kandil görünümü verilmek istenmiştir. Uzun burun ve yerden yükseltilmiş düz kaideye sahiptir. Karın bölgesinde birleştirme izlerini gösteren kaba hatlar mevcuttur.
Benzerleri	: Metin, 2012: 187, Res. 414- 416; Bailey, Greek and Roman Pottery Lamps, s. 32, Pl. 15d; Bailey, Catalogue of the Lamps in the British Museum III, s. 393, Pl. 114, Q3210; Radt, Lampen und Beleuchtung in der Antike, s. 56, Abb. 41d; Roovers, The Lamps, s. 156, Fig. 15c; Barın, s. 11-12, Lev. 4a-d, Çiz. 10a.
Tarih	: MS 6. yüzyıl

EKLER

EK 1. HARİTALAR

Kaynak: <http://www.mersinkulturmerkezi.gov.tr/>

Harita 1a. Mersin bölgesi ve Yerleşim Alanları

Kaynak: http://www.turkish-media.com/y_h/bhtml/d_4_3.htm

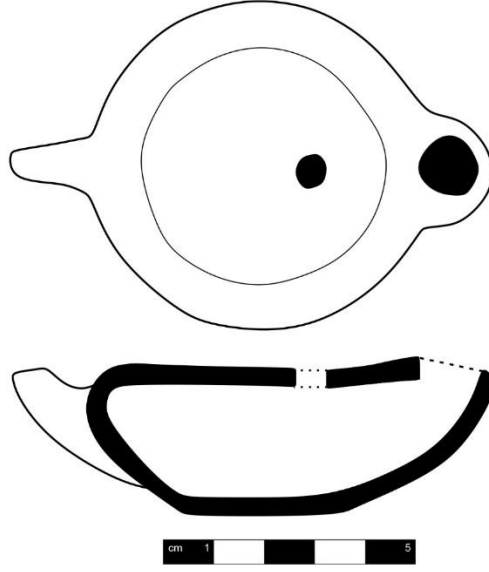
Harita 1b. Anamur Yerleşimi ve Komşu Bölgeler

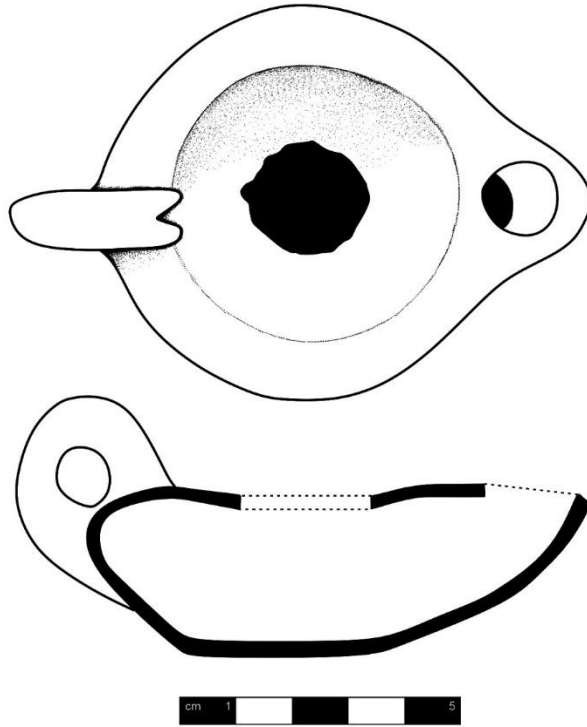
Kaynak: <http://wikimapia.org/10163765/tr/Anemurium-Antik-Kenti>

Harita 2. Anemurium Antik Kent Planı

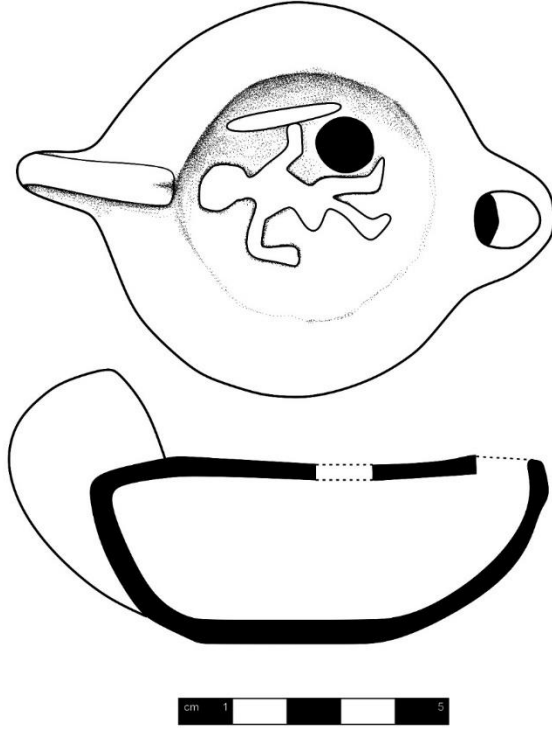
EK 2. ÇİZİMLER

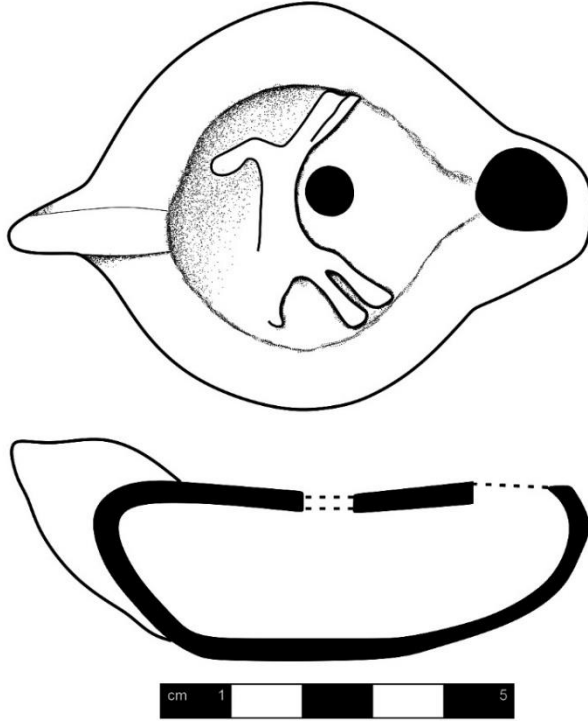
ÇİZİM 1

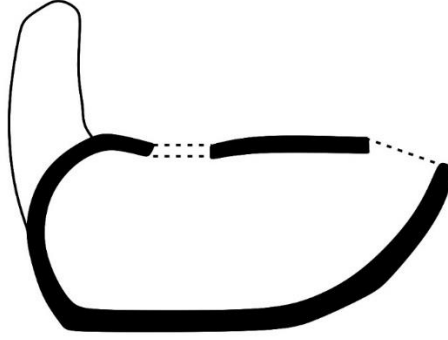
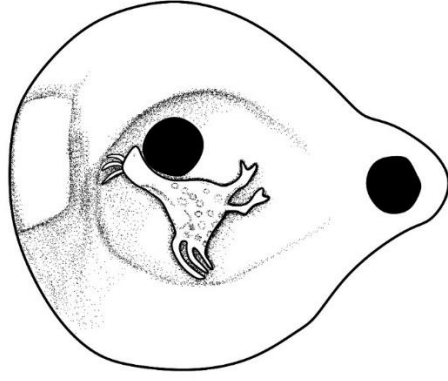
ÇİZİM 2

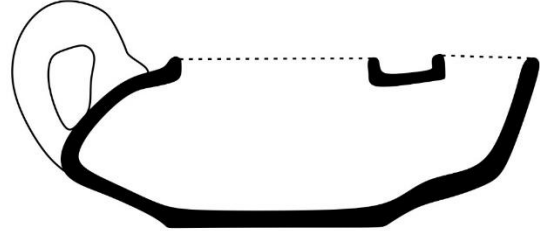
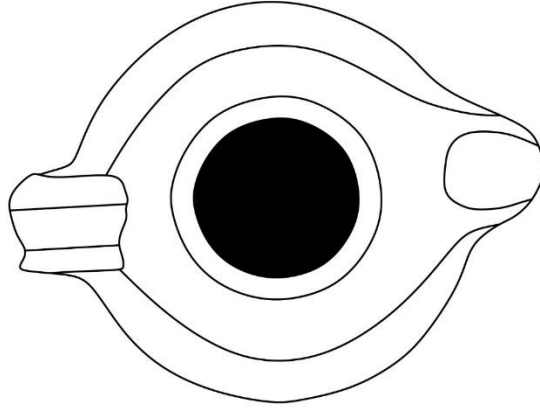
ÇİZİM 3

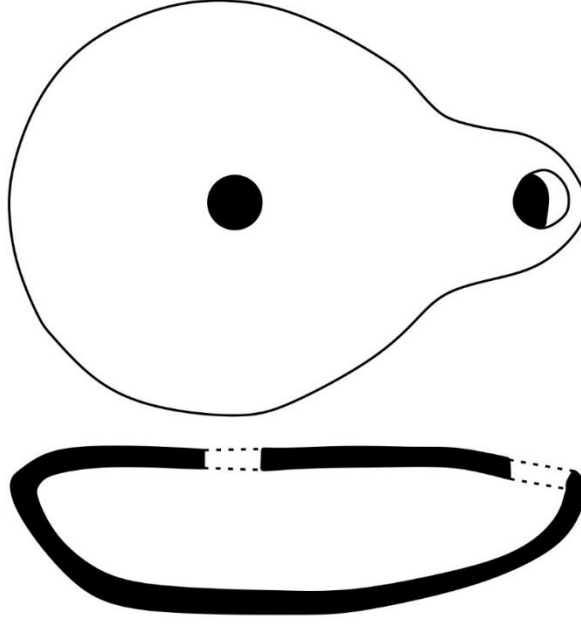
ÇİZİM 4

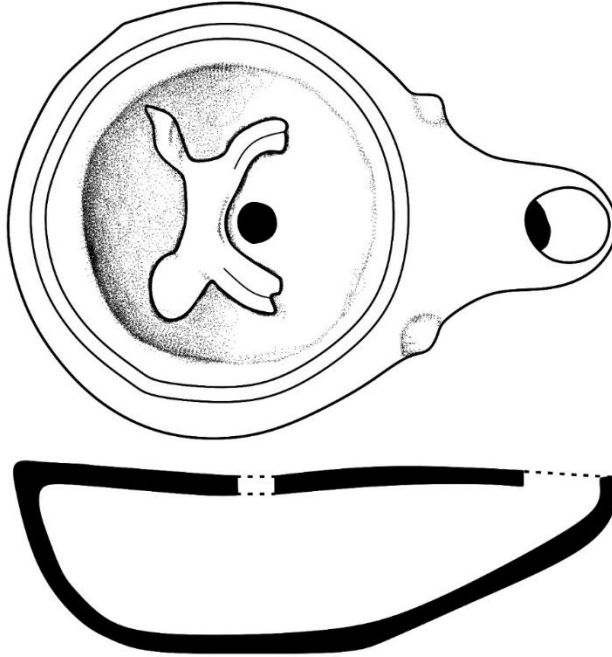
ÇİZİM 5

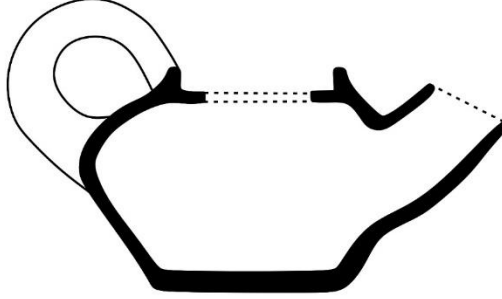
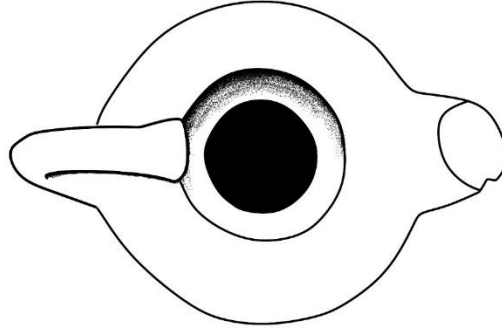
ÇİZİM 6

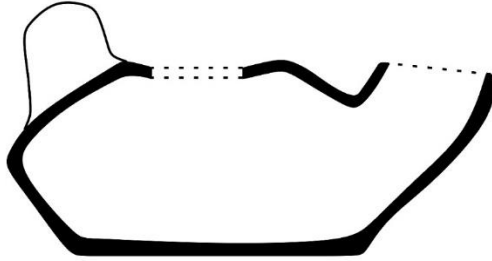
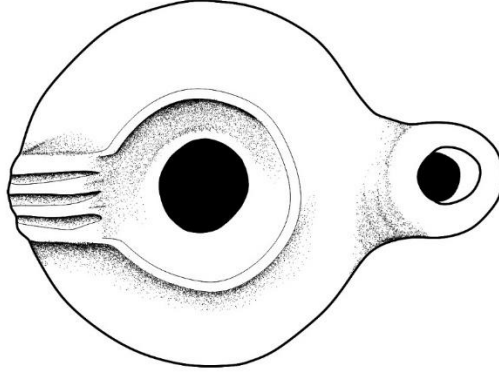
ÇİZİM 7

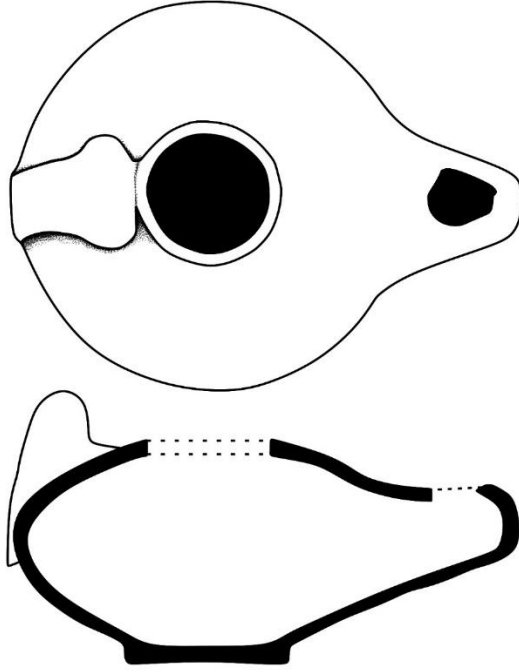
ÇİZİM 8

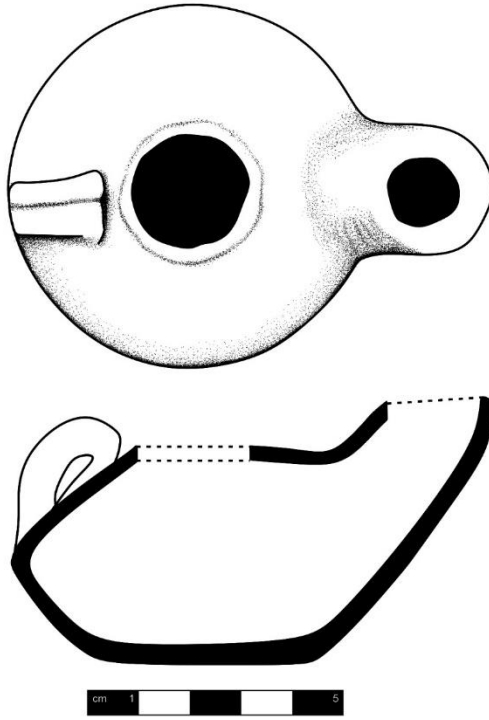
ÇİZİM 9

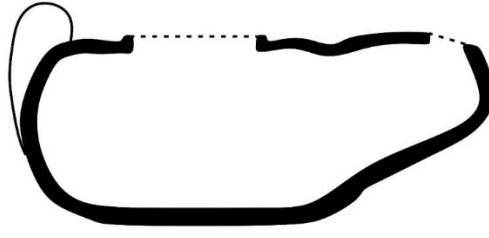
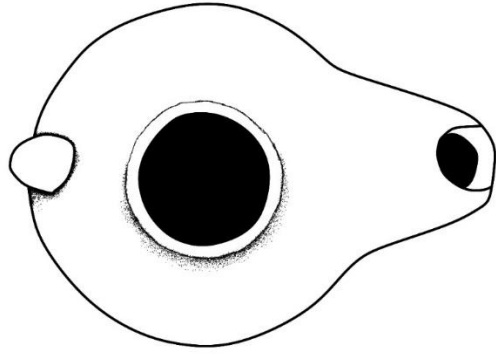
ÇİZİM 10

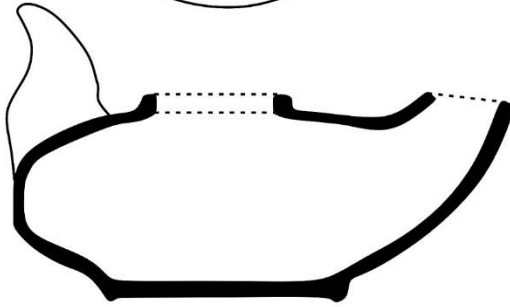
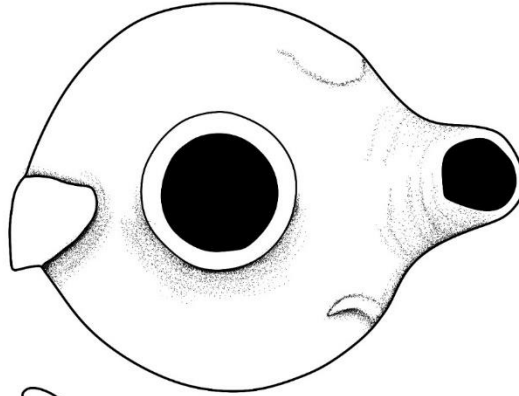
ÇİZİM 11

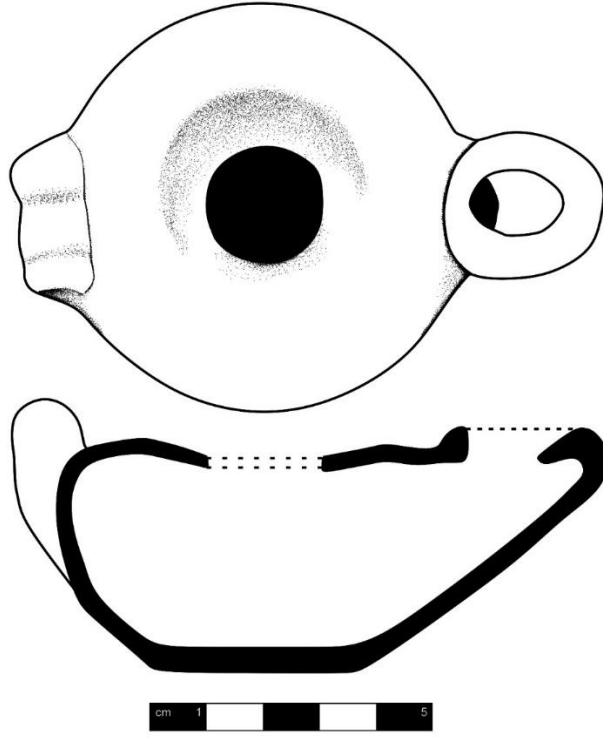
ÇİZİM 12

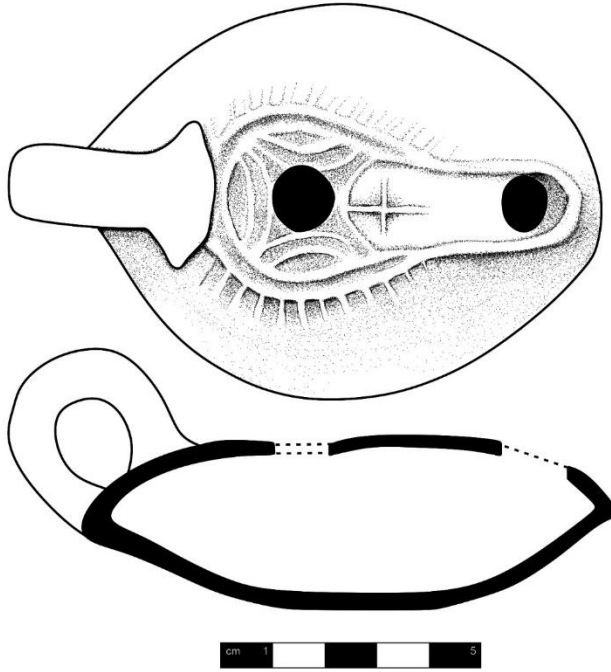
ÇİZİM 13

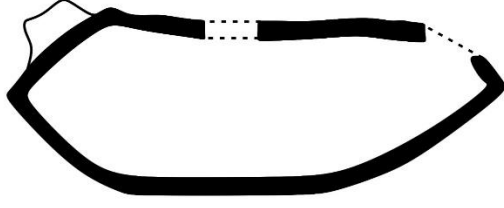
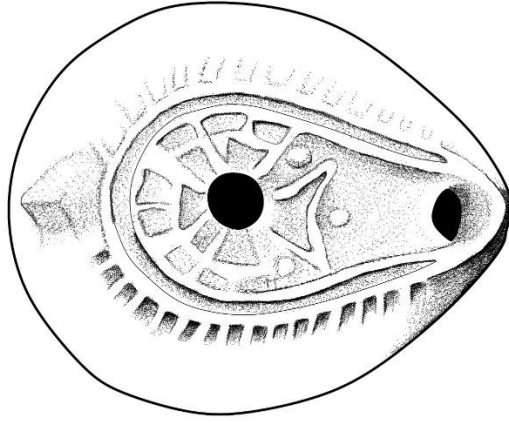
ÇİZİM 14

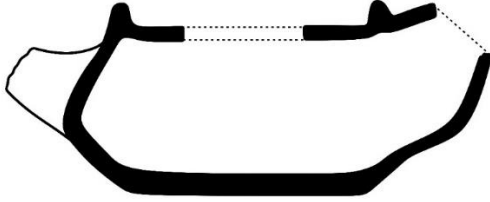
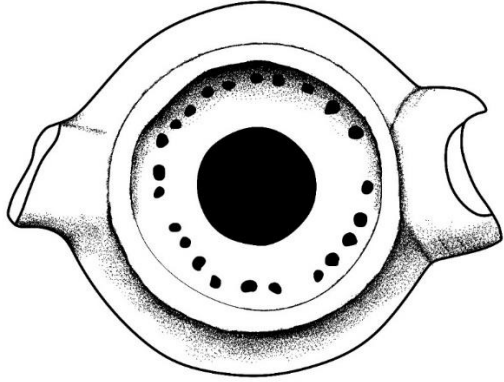
ÇİZİM 15

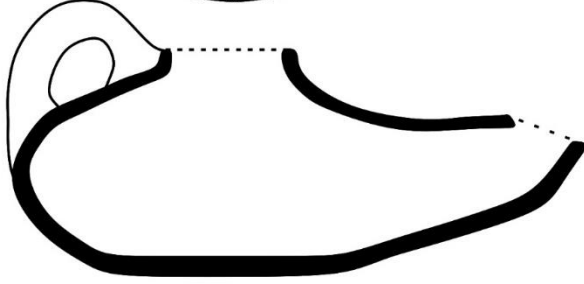
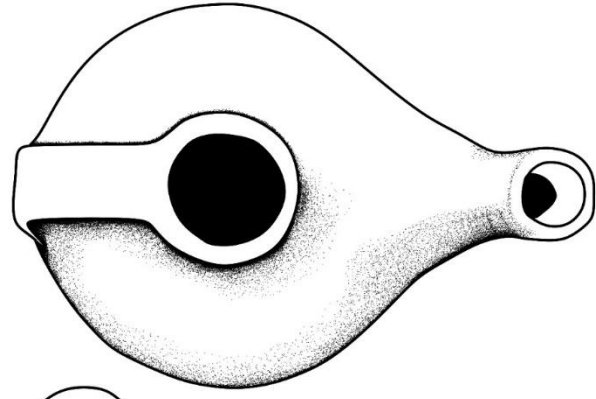
ÇİZİM 16

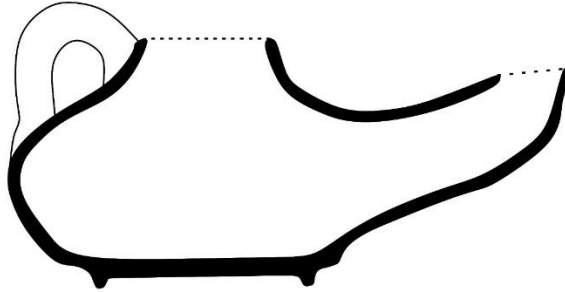
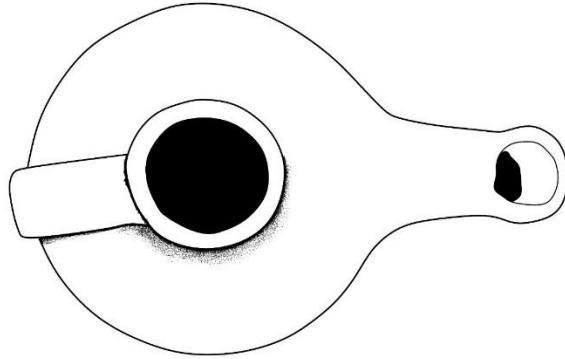
ÇİZİM 17

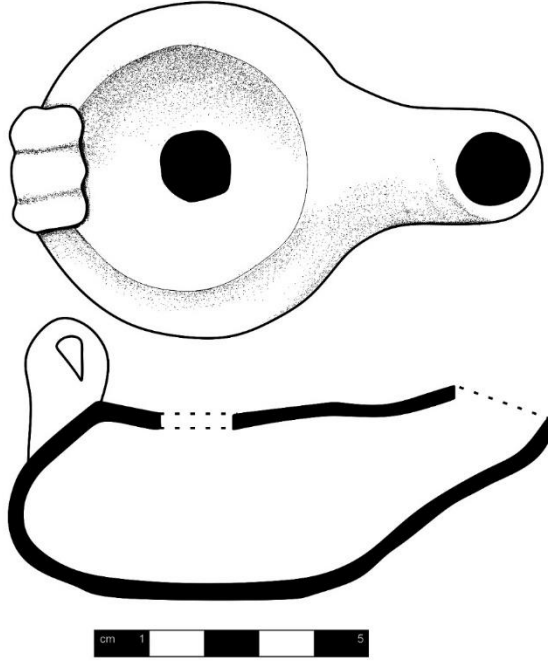
ÇİZİM 18

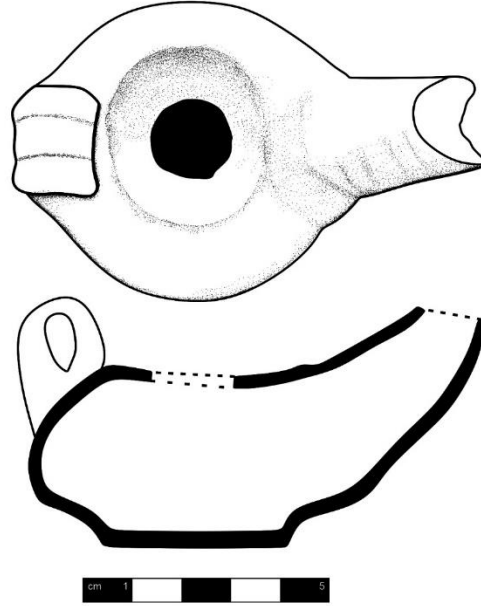
ÇİZİM 19

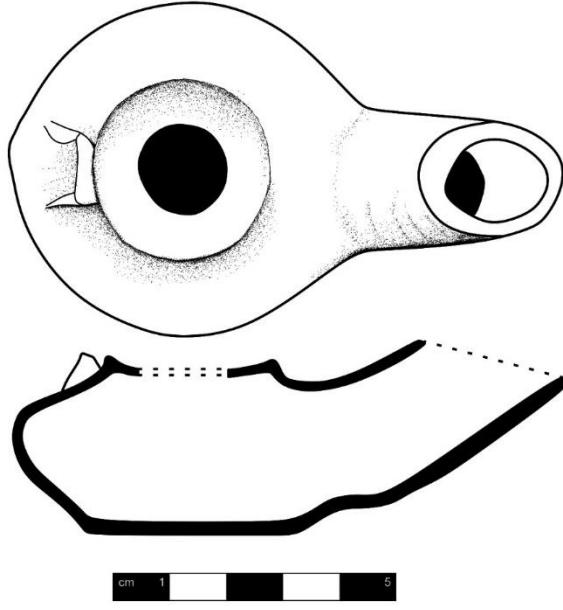
ÇİZİM 20

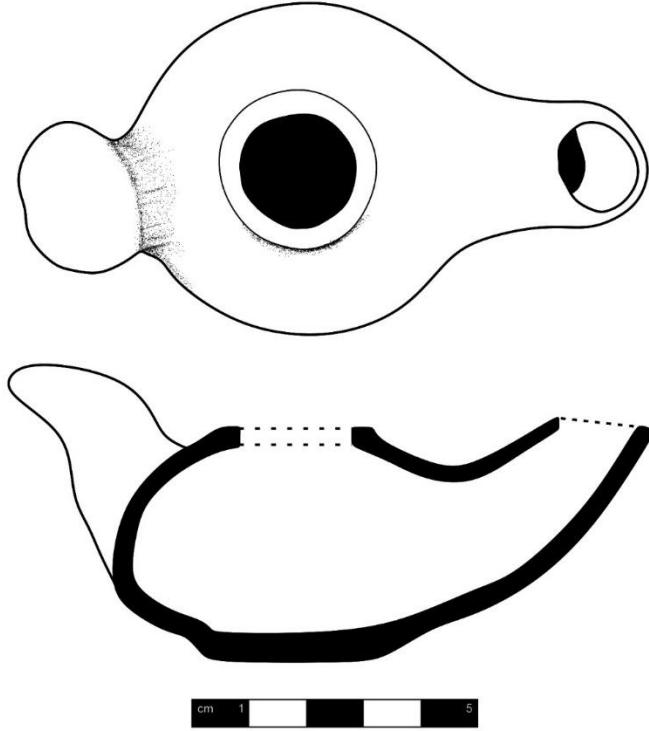
ÇİZİM 21

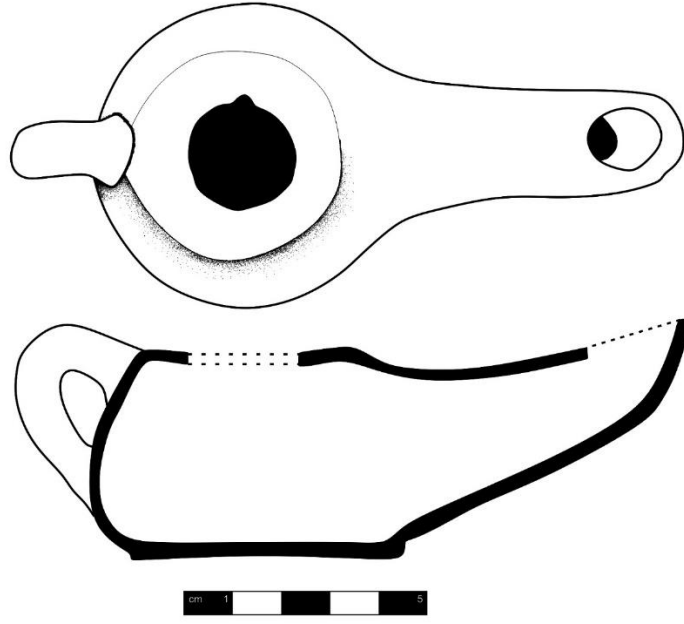
ÇİZİM 22

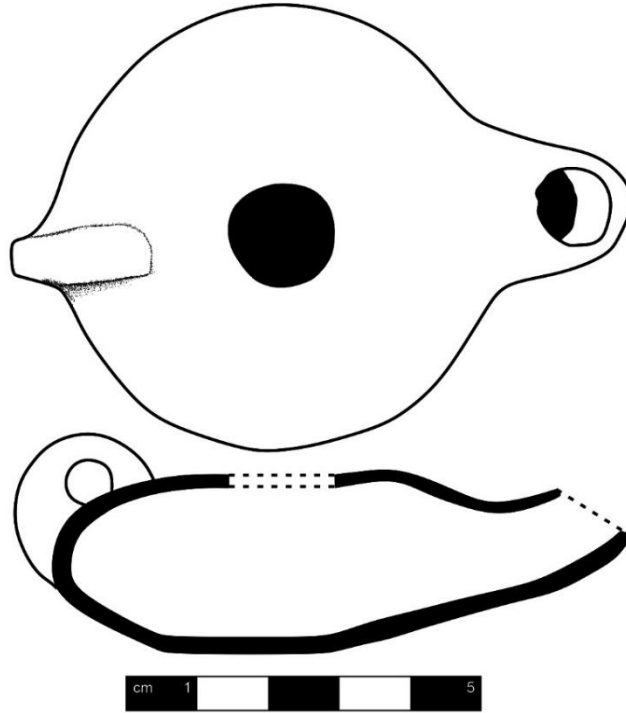
ÇİZİM 23

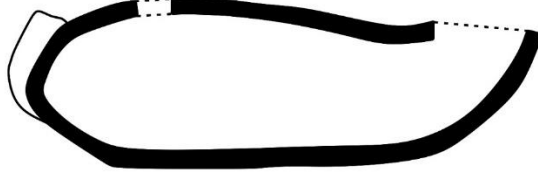
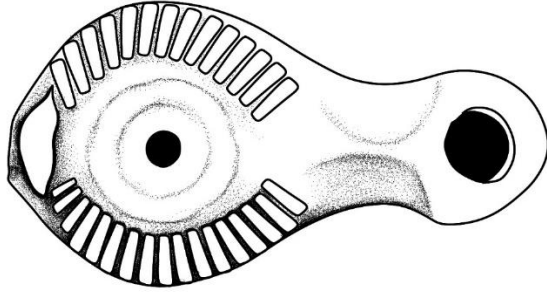
ÇİZİM 24

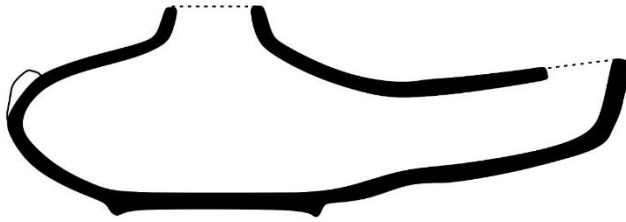
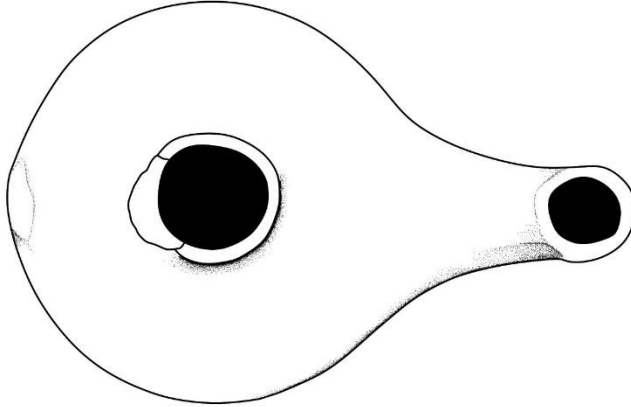
ÇİZİM 25

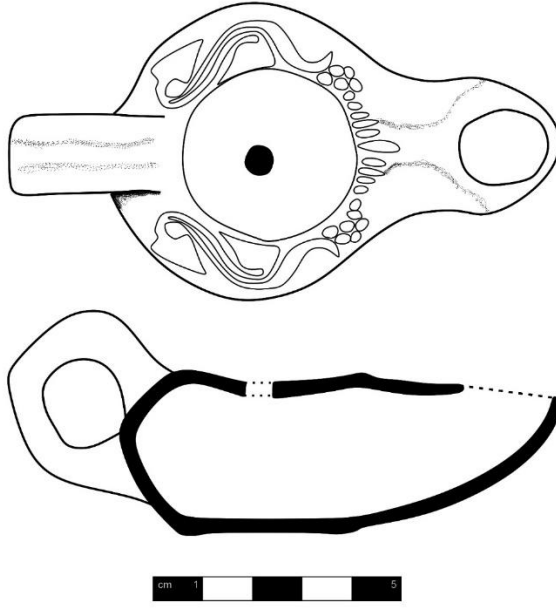
ÇİZİM 26

ÇİZİM 27

ÇİZİM 28

ÇİZİM 29

EK 3. RESİMLER

0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 1

0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 2

0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 3

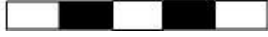
0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 4

0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 5

0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 6

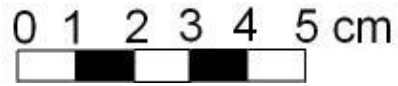
0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 7

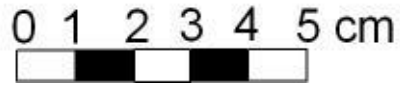

0 1 2 3 4 5 cm

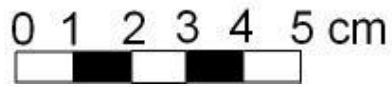
RESİM 8

RESİM 9

RESİM 10

RESİM 11

0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 12

0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 13

0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 14

0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 15

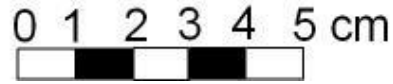
0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 16

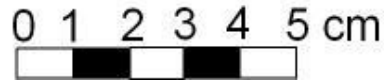

0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 17

RESİM 18

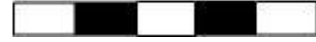
RESİM 19

RESİM 20

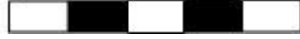
0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 21

0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 22

0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 23

0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 24

0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 25

0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 26

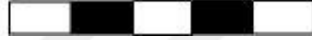

0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 27

0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 28

0 1 2 3 4 5 cm

RESİM 29

Kaynak: <http://www.bilgimanya.com/gecmisten-gunumuze-kadar-kullanilmis-aydinlatma-araclari-nelerdir/>

Resim 30. Ocak Ateşiyile Aydınlanma

Kaynak: <http://www.lafsozluk.com/2015/02/mesale-nedir-ne-demektir-anlami.html>

Resim 31. Meşale İle Aydınlanma

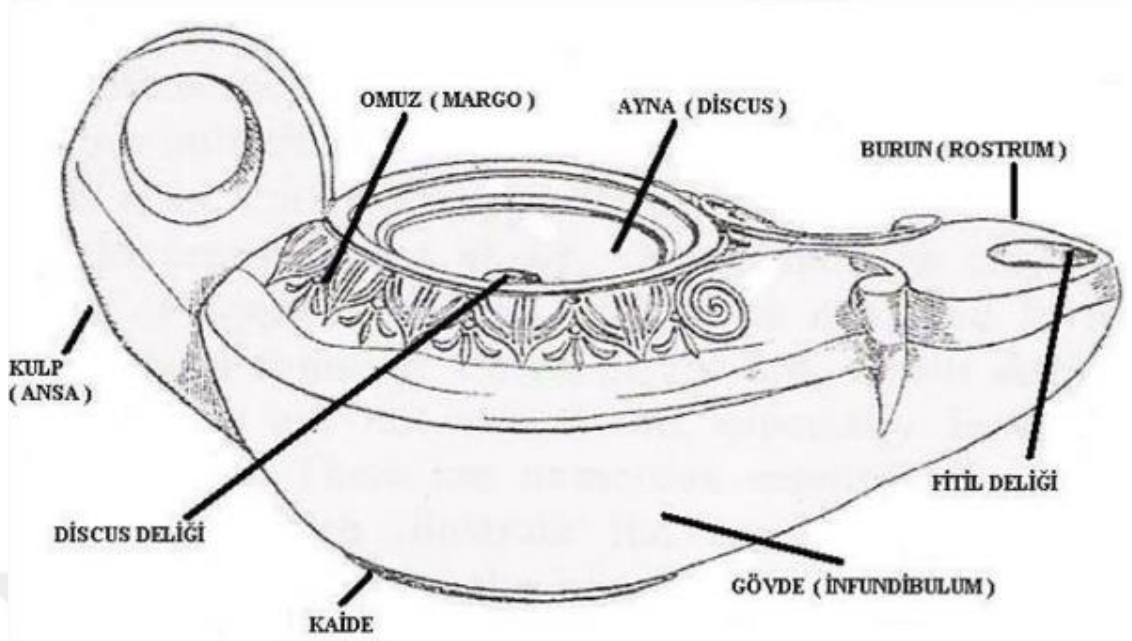
Kaynak: <http://www.rediff.com/news/slide-show/slide-show-1-no-power-to-the-people-bihar-awaits-bijli-rani/20110601.htm>

Resim 32. Mum İle Aydınlanma

Kaynak: <https://www.yesilist.com/atik-kizartma-yagindan-kandil-yapin/>

Resim 33. Kandil Aydınlatma Aracı

Kaynak: (Begüm Durutürk, *İonia Bölgesinde Roma Dönemi Pagan Sembollü Kandiller*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir 2010, 65, Res. 36.)

Resim 34. Kandil ve Bölümleri

Kaynak: <https://www.chairish.com/product/689182/antique-roman-bronze-oil-lamp>

Resim 35. Zincirle Asılı Kandil Örneği

Kaynak: HALÛK PERK KOLEKSİYONU'NDAN Bronz Kandiller, Resim 47

Resim 36. Kandil Ayağı Örneği

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/9148005469022601/>

Resim 37. Candelabrum Örneği

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/354799276864053681/>

Resim 38. Laterna Örneği

Kaynak: Bailey 1975, 218, Pl. 94, Q484

Resim 39. Lykhnoukhoui (Pışmış Toprak Kadın Heykeli)

Kaynak: Anamur Müzesi Deposu

Resim 40. Anamur Müzesi Envanterindeki Bir Grup Kandil

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Yusuf TOPRAK
Doğum Yeri:	Van/Özalp
Doğum Tarihi:	02.02.1989
Medeni Durumu:	Evli
Öğrenim Durumu	
İlköğretim:	Emek Köyü İlkokulu
Orta Öğretim:	Emek Köyü Ortaokulu
Lise:	Şehit Koray Akoğuz Lisesi
Lisans:	Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Yüksek Lisans:	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı
İş deneyimi:	2010-2011 Parion Antik Kent Kazıları (Prof. Dr. Cevat BAŞARAN başkanlığında) 2011-2012 Parion Antik Kent Kazıları (Prof. Dr. Cevat BAŞARAN başkanlığında) 2015- 2016 Phedelpia Antik Kent Kazısı (Doç. Dr. Ercan AŞKIN başkanlığında)
Telefon- Mail:	0543 407 96 27 yusuftoprak61@gmail.com
Adres:	ÖRNEKKÖY MAH. KÖY İÇİ SK. NO: 37 İÇ KAPI NO: 2 Orhangazi/BURSA
Yabancı dil	İngilizce: Eyds: 52 Yds: 60 Yökdil: 61